

ΕΚΠΑ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

**ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΙΣΗ
ΣΤΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ**

ΜΑΘΗΜΑ: « ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ »

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: ΑΝΔΡΕΑΣ Γ.
ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΕΥΓΕΝΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ
Α.Μ.1340200100812

ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟ ΕΤΟΣ 2006/07

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΤΟ ΘΕΜΑ	σελ.4
II. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΔΟΜΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ	σελ.4
III. Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΟΜΙΚΟ ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟ	σελ.5
<i>A. ΝΟΜΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟΣ</i>	σελ.5
<i>B. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ</i>	σελ.6
<i>Γ. Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΜΗΣ ΤΑΞΗΣ</i>	σελ.6
IV. Η ΤΡΙΤΕΝΕΡΓΕΙΑ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	σελ.7
V. Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	σελ.9
<i>A. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ</i>	σελ.9
<i>B. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ</i>	σελ.10
<i>Γ. Η ΑΝΤΙΘΕΤΗ ΑΠΟΨΗ</i>	σελ.11
VI. ΣΥΡΡΟΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	σελ.12
VII. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ	σελ.13
<i>A. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΥΠΟ ΕΥΡΕΙΑ ΕΝΝΟΙΑ</i>	σελ.13
<i>B. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ</i>	σελ.13
<i>Γ. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ</i>	σελ.14
<i>Δ. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΘΜΙΣΗΣ Ή ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΥΠΟ ΣΤΕΝΗ ΕΝΝΟΙΑ</i>	σελ.15
<i>Ε. ΥΠΟΘΕΣΗ LUTH</i>	σελ.16
<i>ΣΤ. ΥΠΟΘΕΣΗ BLINKFÜR</i>	σελ.17
VIII. Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗΣ	σελ.17
IX. Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΚΑΙ Η ΣΤΑΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	σελ.18
<i>A. ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ</i>	σελ.18
<i>B. ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΙΣΗΣ ΑΜΟΙΒΗΣ</i>	σελ.19
<i>Γ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ</i>	σελ.20
<i>Δ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ</i>	σελ.22
<i>Ε. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ</i>	σελ.23
X. ΕΠΙΛΟΓΟΣ	σελ.25

XI. ΠΕΡΙΛΗΨΗ	σελ.26
XII. ΛΗΜΜΑΤΑ	σελ.26
XIII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ.27
XIV. ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ	σελ.28
XV. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ	σελ.28

I. ΤΟ ΘΕΜΑ

Στη παρούσα εργασία θίγεται το θέμα της σύγκρουσης των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της στάθμισης, στην οποία προβαίνουν τα δικαστήρια, προκειμένου να άρουν το φαινομενικό αυτό πρόβλημα. Η προβληματική της εν λόγω εργασίας κινείται γύρω από την έννοια του συνταγματικού δικαίωματος. Προκειμένου να προχωρήσουμε στο κύριο θέμα αυτής, αναγκαίο είναι να προβούμε στην οριοθέτηση του όρου συνταγματικό δικαίωμα και να παρουσιαστούν συνοπτικά ο νομικός ατομικισμός και η μετάβαση της έννομης τάξης στον κοινωνικό ανθρωπισμό. Όπως θα αναλυθεί στην οικεία παράγραφο, η πλαστή εικόνα της σύγκρουσης των δικαιωμάτων, δημιουργείται από τη μετάβαση στη σύγχρονη έννομη τάξη και την παραδοχή ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα αναπτύσσουν ενέργεια και στις διαπροσωπικές σχέσεις. Βασική κρίθηκε, λοιπόν, η αναφορά στο ζήτημα της τριτενέργειας, προκειμένου να καταδειχθεί ότι ουσιαστικά δεν υπάρχει ζήτημα σύγκρουσης θεμελιωδών δικαιωμάτων στα πλαίσια του κοινωνικού κράτους δικαίου, αλλά προσβολής αυτών. Στη συνέχεια διαφοροποιείται η σύγκρουση από τη συρροή δικαιωμάτων.

Ένα μεγάλο μέρος της εργασίας αφιερώνεται αναλυτικά στην αρχή της αναλογικότητας στη γερμανική και ελληνική έννομη τάξη και στη μέθοδο της στάθμισης των δικαιωμάτων, πρακτική με την οποία επιδιώκεται η εφαρμογή ενός συνταγματικού δικαιώματος έναντι ενός άλλου, παρά τη νόμιμη άσκησή τους και πάντα *in concreto*. Αναφέρεται δε και η μέθοδος της πρακτικής εναρμόνισης.

Τέλος, παρατίθεται και σχολιάζεται αναλυτικά η σύγκρουση των δικαιωμάτων, η στάθμιση και η εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας στη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων.

II. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΔΟΜΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ

Δικαίωμα είναι η εξουσία που απονέμεται από το δίκαιο στα πρόσωπα για την ικανοποίηση συμφέροντος. Δύο είναι τα βασικά στοιχεία του όρου δικαίωμα, επομένως, το οντολογικό, σύμφωνα με το οποίο συνιστά εξουσία, και το λειτουργικό, δηλαδή η ικανοποίηση προσωπικού συμφέροντος, στενότερου μέσα στα πλαίσια της έννομης τάξης. Με βάση την αρχή αυτή, η έννοια του συνταγματικού δικαιώματος δεν διαφέρει από την αντίστοιχη του κοινού, που παρέχεται από το κοινό δίκαιο. Το δικαίωμα παρέχει στον άνθρωπο τη νομική ικανότητα επιβολής της θέλησής του.

Το στοιχείο που αποτελεί τη βασική διαφορά του συνταγματικού από το κοινό δικαίωμα είναι η συνταγματική αναγνώριση. Τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται σε συνταγματικό επίπεδο δεν μπορούν να καταργηθούν ή τροποποιηθούν με τη συνήθη διαδικασία και για το λόγο αυτό τους παρέχεται πρόσθετη προστασία. Η συνταγματική προέλευση και κατοχύρωση αποτελεί το χαρακτηριστικό γνώρισμα των συνταγματικών δικαιωμάτων. Αποστολή των

συνταγματικών δικαιωμάτων είναι ο καθορισμός των διατάξεων που καθορίζουν το πρότυπο του πολίτη και γενικότερα του ανθρώπου. Αντικείμενό τους είναι η προστασία διαφόρων βασικών πλευρών και εκφάνσεων της ανθρώπινης αξίας και ως εκ του λόγου τούτου χαρακτηρίζονται και ως θεμελιώδη ή βασικά.

Η έννοια του συνταγματικού δικαιώματος μπορεί να συνοψιστεί στον παρακάτω ορισμό: « Συνταγματικά δικαιώματα είναι τα παρεχόμενα στα άτομα και ως μέλη του κοινωνικού συνόλου θεμελιώδη πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα, τα οποία αποτελούν τις κατά την αντίληψη του συντακτικού νομοθέτη βασικές εξειδικεύσεις της ανθρώπινης αξίας και των οποίων το αμυντικό περιεχόμενο στρέφεται κατά της κρατικής και κάθε άλλης εξουσίας, το προστατευτικό περιεχόμενο στρέφεται μόνον προς το κράτος το κράτος αξιώνοντας την παροχή βοήθειας για τη απόκρουση κάθε απειλής, το δε εξασφαλιστικό, εφόσον αναγνωρίζεται, στρέφεται επίσης προς το κράτος, αξιώνοντας την παροχή των απαραίτητων μέσων για την άσκηση του δικαιώματος¹».

III. Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΟΜΙΚΟ ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟ

A. ΝΟΜΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟΣ

Στα πλαίσια του νομικού ατομικισμού, η έννοια του δικαιώματος οικοδομήθηκε στο πρότυπο του μεμονωμένου ατόμου. Τα ατομικά δικαιώματα, δημόσια αμυντικά, στρέφονται μόνο κατά του κράτους και εφαρμόζονται αποκλειστικά στη γενική κυριαρχική σχέση κράτους-πολιτών. Κατά τη δυαδιστική αντίληψη, που αποτελεί βασική και κατευθυντήρια αρχή της κλασικής θεωρίας, τα συνταγματικά δικαιώματα δεν εφαρμόζονται σε ένα από τα δύο τμήματα της έννομης τάξης, στο ιδιωτικό. Τα ατομικά δικαιώματα θεωρούνται αμυντικοί κανόνες δικαίου, απαραίτητοι για την απόκρουση των απειλών κατά του «φύσει ελεύθερου» ανθρώπου. Ο αμυντικός χαρακτήρας, όμως, στρέφεται μόνο κατά του κράτους, με αποτέλεσμα τον υποβιβασμό των συνταγματικών δικαιωμάτων σε νομικούς κανόνες δημοσίου δικαίου που δεσμεύουν τον κοινό νομοθέτη μόνο στο επίπεδο των σχέσεων κράτους-πολιτών².

¹ Βλ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, Γενικό μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, τόμος Γ', ημίτομος Ι, Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 101.

² «Στην ατομικιστική αρχή δεν βασίσθηκε μόνο το συνταγματικό πρότυπο του φιλελεύθερου κράτους, αλλά και το συνταγματικό πρότυπο του μεμονωμένου ατόμου. Η λειτουργία της εννόμου τάξεως προϋποθέτει τον συνδυασμό των δύο αυτών προτύπων. Ενώ το κράτος υποχρεώθηκε συνταγματικά να δέχεται τα ατομικά δικαιώματα, η ίδια ατομική δέσμευση δεν καθιερώθηκε και για τα ατομικά. Το μεμονωμένο άτομο σύμφωνα με τις ξένες προς τη σημερινή πραγματικότητα αντιλήψεις της ατομικιστικής εποχής, δεν είναι υποχρεωμένο να σέβεται τα ατομικά δικαιώματα, την ελευθερία του άλλου. Στην κλασική έννομη τάξη είναι νομικά επιτρεπτή η παραβίαση των συνταγματικών δικαιωμάτων των άλλων. Εφ' όσον ο ισχυρότερος μπορεί να επιβάλλει τη θέλησή του καλύπτεται νομικά με το αξίωμα «της αυτονομίας τς ιδιωτικής θελήσεως». Έτσι αφαιρέθηκε από την ελευθερία το κοινωνικό της περιεχόμενο και η ελευθερία για όλους μετατράπηκε σε ελευθερία των ισχυρών.

Κατά τη κλασική θεωρία, μάλιστα, το συνταγματικό δίκαιο δεν αποτελεί τον ανώτατο κώδικα της έννομης τάξης ως συνόλου. Το Σύνταγμα είναι δημόσιο δίκαιο και ρυθμίζει τις σχέσεις κράτους-πολιτών και όχι τις διαπροσωπικές σχέσεις³. Όπως, χαρακτηριστικά λέγεται, το δημόσιο δίκαιο είναι η «τάξη καταναγκασμού» και το ιδιωτικό δίκαιο η «τάξη ελευθερίας». Το συνταγματικό πρότυπο του μεμονωμένου ατόμου και του κράτους αποχής αποτελούν τα χαρακτηριστικά του νομικού ατομικισμού.

B. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ

Κατά τη σύγχρονη θεσμική θεωρία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, μεταβάλλεται η νομική θέση των συνταγματικών δικαιωμάτων στην έννομη τάξη και ο νομικός χαρακτήρας τους. Δεν στρέφονται μόνο κατά της κρατικής εξουσίας, αλλά κατά κάθε εξουσίας που προσβάλλει την εξωτερική περιφερειακή γραμμή των συνταγματικών δικαιωμάτων, δηλ. και σε αυτή που προέρχεται από τους συνανθρώπους μας⁴. Πέρα από την αμυντική τους διάσταση, αναπτύσσουν πλέον και προστατευτική, όπως και διασφαλιστική. Εξάλλου, συνταγματικά δικαιώματα δεν είναι αποκλειστικά τα του «κλασικού καταλόγου», αλλά και τα πολιτικά και τα λεγόμενα «κοινωνικά».

Γ. Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΜΗΣ ΤΑΞΗΣ

Η ανεπάρκεια της κλασικής θεωρίας να εξηγήσει με πληρότητα και ακρίβεια τη φύση και λειτουργία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στη σύγχρονη έννομη τάξη, οδήγησε στη μεταβολή της έννομης τάξης και τον κοινωνικό ανθρωπισμό. Χαρακτηριστικό είναι ότι τα πολιτικά δικαιώματα κατά τη παραδοσιακή θεωρία δεν αποτελούν ατομικά δικαιώματα, καθώς τα δικαιώματα

Πάνω σε αυτές τις βάσεις τα ατομικά δικαιώματα απέκτησαν έντονο ατομικιστικό χαρακτήρα. Δεν ήταν στην κυριολεξία του όρου ατομικά δικαιώματα, δικαιώματα του ατόμου, δικαιώματα για όλους, αλλά δικαιώματα ατομικιστικά, δικαιώματα του ισχυρότερου.» βλ. Δημητρόπουλος, Κοινωνικός ανθρωπισμός και ανθρώπινα δικαιώματα, Νομικό Βήμα 1980, σελ. 1657.

³ «Η δυαδιστική κλασική νομική θεωρία διαπιστώνει ανάμεσα στους δύο βασικούς κλάδους του δικαίου εσωτερικές αντιθέσεις. Δημόσιο και ιδιωτικό δίκαιο, γίνονται αντιληπτά, όχι μόνο σαν διακεκριμένες ενότητες του δικαίου, αλλά σαν δύο αντιθετικά ιστάμενα δικαιοκτικά σύνολα, ανάλογα προς την αντίθεση κράτους και κοινωνίας. Ο δημόσιος κανόνας δικαίου δεν μπορεί να έχει την ίδια φύση με τον κανόνα του ιδιωτικού δικαίου. Κατά τη κλασική νομική αντίληψη, δημόσιο και ιδιωτικό δίκαιο αλληλοσυγκρούονται και αλληλοαποκλείονται.

Το δημόσιο δίκαιο ρυθμίζει τις σχέσεις υποκειμένων, από τα οποία το ένα, το κράτος, βρίσκεται σε θέση υπεροχής. Αντίθετα το ιδιωτικό δίκαιο ρυθμίζει σχέσεις υποκειμένων ίσων μεταξύ τους. Κατά συνέπεια το δημόσιο δίκαιο είναι τάξη εξαναγκασμού και υποταγής, ενώ το ιδιωτικό δίκαιο είναι τάξη ελευθερίας και αυτονομίας. Το δημόσιο δίκαιο επιδιώκει το δημόσιο συμφέρον, ενώ το ιδιωτικό δίκαιο το ιδιοτικό συμφέρον.» βλ. Δημητρόπουλος, Κοινωνικός ανθρωπισμός και ανθρώπινα δικαιώματα, Νομικό Βήμα 1980, σελ. 1659.

⁴ «Η εξέλιξη του ιδιωτικού και του δημοσίου δικαίου δεν εποτελούν παρά μερικότερα φαινόμενα, μερικότερες μεταβολές της γενικότερης εξέλιξης της εννόμου τάξεως. Η πορεία της εξέλιξεως της εννόμου τάξεως υπήρξε ταυτόχρονα πορεία προς την ενοποίησή της. Αμέσως μετά τη δημιουργία τους, σαν δύο ανεξάρτητων και αυτόνομων δικαιοκτικών κλάδων, το δημόσιο και το ιδιωτικό δίκαιο, διαμορφούμενα από τον κοινό νομοθέτη, κατευθύνθηκαν προς τον ίδιο στόχο, την προστασία της ανθρώπινης αξίας σαν ανώτατου αγαθού. Η εξέλιξη αυτή είχε σαν αποτέλεσμα την άμβλυνση και τελικά την εξαφάνιση των ποιοτικών διαφορών των δύο δικαίων. Αρχικά τη σύγκλιση και τελικά την ενοποίησή τους.» βλ. Δημητρόπουλος, Κοινωνικός ανθρωπισμός και ανθρώπινα δικαιώματα, Νομικό Βήμα 1980, σελ. 1839.

είναι ατομικά ακριβώς διότι κινητήριος δύναμη της ιστορίας και της εξέλιξης είναι το άτομο, όχι η κοινωνία και πρέπει να αφήνεται να δρα ελεύθερο σε κάθε του δραστηριότητα, απαλλαγμένο από κάθε φραγμό⁵.

Στο κοινωνικό ανθρωπισμό η αξία του ανθρώπου είναι απαραβίαστη⁶. Απαρβίαστα είναι επομένως, και τα θεμελιώδη δικαιώματα ως συνταγματικές εξειδικεύσεις της ανθρώπινης αξίας⁷. Στο άρθρο 25 παρ.1 Συντάγματος ορίζεται ότι η αναγνώριση και προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποβλέπει στην πραγματοποίηση της κοινωνικής προόδου. Κατά το άρθρο δε 106 παρ. 2 η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομίας. Ο κοινωνικός ανθρωπισμός, χωρίς να παραγνωρίζει τη σημασία του υποκειμενικού στοιχείου, στρέφεται ταυτόχρονα και προς το αντικειμενικό στοιχείο, προς το περιεχόμενο της σχέσης, το θεσμό. Το περιεχόμενο των θεμελιωδών δικαιωμάτων δεν λαμβάνεται υπόψη στατικά, αλλά μέσα στη κίνηση και τη πολυμορφία των διαπροσωπικών σχέσεων. Η εφαρμογή της αμυντικής ενέργειας και στις διαπροσωπικές σχέσεις αποτελεί βασικό άξονα της θεσμικής θεωρίας.

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτή η ουσιαστική σχέση μεταξύ κοινωνικού ανθρωπισμού και τριτενέργειας, η κατανόηση της οποίας δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς τη συνειδητοποίηση της δικαιοϊκής μεταβολής, της μετάβασης από την ατομικιστική έννομη τάξη στην έννομη τάξη του κοινωνικού ανθρωπισμού.

IV. Η ΤΡΙΤΕΝΕΡΓΕΙΑ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Η άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων μπορεί στη πράξη να περιοριστεί ή και να εμποδιστεί από φορείς όχι μόνο δημόσιας, αλλά και ιδιωτικής εξουσίας, όπως π.χ τον εργοδότη, το εργατικό συνδικάτο, τον επαγγελματικό σύλλογο⁸. Το ερώτημα που τίθεται, λοιπόν, είναι αν τα συνταγματικά δικαιώματα εκτός της προστασίας που παρέχουν στον ιδιώτη έναντι των φορέων δημόσιας εξουσίας, ισχύουν και στις διαπροσωπικές σχέσεις, προστατευοντάς τον και έναντι των τρίτων. Με τον όρο «τριτενέργεια» νοείται ακριβώς η εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο ιδιωτικό δίκαιο.

«Τριτενέργεια είναι η προς τα πρόσωπα κατευθυνόμενη και κυρίως από την κρατική εξουσία πραγματοποιούμενη αμυντική νομική ενέργεια των

⁵ Βλ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, Γενικό μέρος, σελ. 27 επ.

⁶ «Συμπερασματικά, η ανώτατη δικαιοπολιτική αρχή της εννόμου τάξεως του κοινωνικού ανθρωπισμού, η ανθρωπιστική αρχή, ορίζει ότι η ανθρώπινη αξία είναι απαραβίαστη. Η ανθρώπινη αξία-και το συνταγματικό πρότυπο του πολίτη-εξειδικεύεται με τα θεμελιώδη δικαιώματα. Κατ'άλλη έκφραση τα θεμελιώδη δικαιώματα είναι συνταγματικά στοιχεία της ανθρώπινης αξίας. Εφόσον η ανθρώπινη αξία είναι απαραβίαστη, απαραβίαστα είναι και τα συνταγματικά δικαιώματα που την εξειδικεύουν.» βλ. . Δημητρόπουλος, Κοινωνικός ανθρωπισμός και ανθρώπινα δικαιώματα, Νομικό Βήμα 1980, σελ. 1845.

⁷ Βλ. Δημητρόπουλος, Τα αμυντικά δικαιώματα του ανθρώπου και η μεταβολή της έννομης τάξεως, Εκδόσεις Αντ.Ν Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1981, σελ. 44 επ.

⁸ Βλ. Π.Δ Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα Α', Εκδόσεις Αντ.Ν Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005, σελ. 116.

θεμελιωδών δικαιωμάτων, η οποία εξασφαλίζει την ακώλυτη άσκησή τους, εξαναγκάζοντας τις απειλητικές αντικοινωνικές δυνάμεις να απέχουν από κάθε προσβολή της ανθρώπινης αξίας⁹».

Κατά τη παραδοσιακή θεωρία τα ατομικά δικαιώματα κατευθύνονται μόνο κατά του κράτους και όχι κατά των ιδιωτών, γι' αυτό και τρίτοι θεωρούνται οι ιδιώτες. Το πρόβλημα της τριτενέργειας δημιουργείται στα πλαίσια της παραδοσιακής δυαδιστικής έννομης τάξης, όπου η διάκριση σε ιδιωτικό και δημόσιο δίκαιο είναι αυστηρή¹⁰. Αντίθετα, η ενότητα που παρουσιάζει η σύγχρονη έννομη τάξη εξαφανίζει την προβληματική. Το σύγχρονο κοινωνικό κράτος αντιμετωπίζει την έννομη τάξη ενιαία. Οφείλει να προστατεύει τα συνταγματικά δικαιώματα από κάθε επιθετική ενέργεια, είτε προέρχεται από τη κρατική είτε από ιδιωτική εξουσία. Η λεγόμενη τριτενέργεια περιέχεται στη προστατευτική υποχρέωση του κράτους¹¹.

Γίνεται φανερό, λοιπόν, ότι το ζήτημα της τριτενέργειας είναι απλά φαινομενικό πρόβλημα της νομικής επιστήμης, δημιουργούμενο από τη μετάβαση από την ατομικιστική έννομη τάξη στον κοινωνικό ανθρωπισμό. Η νομική αυτή οφθαλμαπάτη που δημιουργείται από τη μεταβολή της έννομης τάξης, διαλύεται όταν εξετάζεται κάτω από το πρίσμα της σύγχρονης έννομης τάξης και δικαιοϊκής μεταβολής.

Η τριτενέργεια είναι πρόβλημα που υπάρχει μόνο στα πλαίσια της παλαιάς μορφής φιλελεύθερου κράτους, όχι όμως και στο σύγχρονο κοινωνικό προστατευτικό κράτος. Η προστατευτική υποχρέωση του κράτους εξαφανίζει το φαινομενικό πρόβλημα της δέσμευσης της ιδιωτικής εξουσίας. Το κοινωνικό κράτος υποχρεούται να σέβεται και να προστατεύει τα θεμελιώδη δικαιώματα *erga omnes*, και επομένως η τριτενέργεια προκύπτει ως αναγκαίο αποτέλεσμα της δράσης της κρατικής εξουσίας.

Στην ελληνική έννομη τάξη, τη σύγχυση έλυσε η αναθεώρηση του 2001 με το άρθρο 25 παρ.1 εδ.γ' Συντάγματος¹², όπου ρητά πλέον αναφέρεται ότι τα

⁹ Βλ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, Γενικό μέρος, σελ. 87.

¹⁰ Βλ. Δημητρόπουλος, Τα αμυντικά δικαιώματα του ανθρώπου και η μεταβολή της έννομης τάξεως, σελ. 48-49 και επίσης Π.Δ Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα Α', σελ. 117, όπου αναφέρεται «Ιστορικά, τα ατομικά δικαιώματα υπήρξαν ανέκαθεν αμυντικά δικαιώματα έναντι του κράτους. Η αναγνώριση νομικών κανόνων και δικαιωμάτων στο πεδίο σχέσεων κράτους-ιδιωτών, που εσήμανε η συνταγματική καχυπόωση των ατομικών δικαιωμάτων, αποτέλεσε το επίτευγμα μακρών αγώνων. Αντιθέτως, οι σχέσεις μεταξύ ιδιωτών ήταν ανέκαθεν ρυθμισμένες με ιδιωτικές με ιδιωτικές συμβάσεις ή κανόνες ιδιωτικού δικαίου και η προσβολή ορισμένων εννόμων αγαθών ιδιώτη από ιδιώτη θεμελιώνει ενδεχομένως αστική ευθύνη ή επέσυρε ποινικές κυρώσεις. Υπό τις συνθήκες αυτές η «τριτενέργεια» των ατομικών δικαιωμάτων εμφανίζεται χωρίς αντικείμενο. Όμως η μεγάλη ανάπτυξη του πεδίου και της σημασίας των ατομικών δικαιωμάτων μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και η συνειδητοποίηση της ιδιωτικής απειλής των εννόμων αγαθών που προστατεύουν τα ατομικά δικαιώματα έθεσε μετά το πόλεμο το θέμα της τριτενέργειας των τελευταίων.»

¹¹ Βλ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, Γενικό μέρος, σελ. 88.

¹² « Τα δικαιώματα του ανθρώπου, ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας.» άρθρο 25 παρ.1 Συντάγματος.

θεμελιώδη δικαιώματα ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν.

Παρά τη συνταγματική κατοχύρωση, στη θεωρία¹³, συνεχίζει να υποστηρίζεται η άποψη περί υπάρξεως εμμέσου τριτενέργειας¹⁴.

V. Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

A. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ

« Σύγκρουση δικαιωμάτων υπό νομική έννοια είναι η ταυτόχρονη αναγνώριση και νόμιμη άσκηση των δικαιωμάτων περισσότερων φορέων κατά τρόπο ώστε η νόμιμη άσκηση του δικαιώματος του ενός να περιορίζει την επίσης νόμιμη άσκηση του δικαιώματος του άλλου¹⁵».

Το ερώτημα που γεννάται είναι αν αναγνωρίζεται από τη σύγχρονη έννομη τάξη σύγκρουση δικαιωμάτων υπό την παραπάνω νομική έννοια. Διότι αν δεν γίνεται δεκτή η νομική σύγκρουση δικαιωμάτων, τότε μόνο πραγματική σύγκρουση μπορεί να γίνει δεκτή. Ως τέτοια δε νοείται η αποδοκιμαζόμενη από το δίκαιο παραβίαση του δικαιώματος του άλλου.

Στη περίπτωση της πραγματικής σύγκρουσης, ο ένας από τους φορείς των θεμελιωδών δικαιωμάτων ενεργεί χωρίς δικαίωμα, παραβιάζοντας το συνταγματικό δικαίωμα του άλλου. Η παραβίαση αυτή είναι αποδοκιμαζόμενη από το δίκαιο και η άσκηση του δικαιώματος δεν είναι νόμιμη. Πρόκειται ουσιαστικά για προσβολή δικαιώματος και όχι για σύγκρουση.

Το ερώτημα, το οποίο ανακύπτει είναι πως είναι δυνατό να εφαρμόζονται τα θεμελιώδη δικαιώματα και στις διαπροσωπικές σχέσεις, όπου και τα δύο μέρη είναι φορείς της προστασίας των συνταγματικών δικαιωμάτων. Η διαπροσωπική εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων δημιουργεί ακριβώς το πρόβλημα της σύγκρουσης. Δεν είναι όμως, η τριτενέργεια που γεννά τη σύγκρουση, αλλά η δομή και η λειτουργία της ατομικιστικής έννομης τάξης.

¹³ «Η αναθεώρηση του 2001 πρόσθεσε στο άρθρο 25 παρ.1 ένα εδάφιο, κατά το οποίο, τα δικαιώματα του ανθρώπου ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Με τη νέα αυτή διάταξη το Σύνταγμα αναγνωρίζει για πρώτη φορά γενικά τη τριτενέργεια των δικαιωμάτων του ανθρώπου, την οποία ως τώρα αναγνώριζε μόνο σε ειδικές περιπτώσεις (βλ. ιδίως άρθρο 22 παρ.1 υποπαρ.2 για το δικαίωμα ίσης αμοιβής). Η νέα διάταξη προσπαθεί να αποφύγει τις προβληματικές συνέπειες μιας γενικής και άμεσης τριτενέργειας περιορίζοντάς της στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Η έκφραση όμως αυτή είναι ασαφής και θα δημιουργήσει προβλήματα στη νομολογία. Η ορθότερη ερμηνεία είναι ότι το Σύνταγμα δέχεται την έμμεση τριτενέργεια.» βλ. Π.Δ Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, 2005, σελ. 121.

¹⁴ «Σύμφωνα με τη θεωρία της έμμεσης τριτενέργειας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, εφόσον υπάρχουν ειδικοί κανόνες ιδιωτικού δικαίου, η δράση των ιδιωτών πρέπει να κρίνεται σύμφωνα με το περιεχόμενο των κανόνων αυτών, γιατί η δύναμη των θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι περιορισμένη και η προστασία από επεμβάσεις ιδιωτών πρέπει να κρίνεται, σύμφωνα με τους κανόνες του ιδιωτικού δικαίου.

Στις περιπτώσεις που λείπουν ειδικοί κανόνες ιδιωτικού δικαίου, είναι δυνατή η έμμεση επίδραση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, με την εννοιολογική συμπλήρωση των γενικών ρητρών του ιδιωτικού δικαίου. Στην εννοιολογική αυτή συμπλήρωση τα θεμελιώδη δικαιώματα κατέχουν θέση κατευθυντήριων γραμμών, κατά το μέτρο που αποτελούν έκφραση μιας γενικής τάξης αξιών, διασφαλιζόμενης έτσι της ενότητας της συνολικής τάξης δικαίου στη δικαιοϊκή ηθική, αλλά και της αυτονομίας του ιδιωτικού δικαίου από το δημόσιο δίκαιο.» βλ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, Γενικό μέρος, σελ. 92-93. Επίσης βλ. Π.Δ Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, 2005, σελ. 116 επ.

¹⁵ Βλ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, Γενικό μέρος, σελ. 238.

B. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ

Ακριβώς, όπως και η τριτενέργεια, η σύγκρουση των δικαιωμάτων είναι ένα φαινομενικό πρόβλημα που ανακύπτει στα πλαίσια της ατομικιστικής έννομης τάξης. Η πλαστή αυτή εικόνα εξαφανίζεται υπό το κράτος της σύγχρονης έννομης τάξης. Πρόκειται επομένως, και στη περίπτωση αυτή, όπως ακριβώς και στο ζήτημα της τριτενέργειας, για πρόβλημα που γεννάται από τη μεταβολή της έννομης τάξης.

Το ζήτημα της σύγκρουσης των δικαιωμάτων δημιουργείται από την ατομικιστική έννομη τάξη και καλλιεργείται από την ατομικιστική νομική παράδοση, η οποία δεν θέτει σαφή όρια στην άσκηση των δικαιωμάτων. Στη σύγχρονη έννομη τάξη, η ανθρωπιστική αρχή και τα θεμελιώδη δικαιώματα που την εξειδικεύουν, οριοθετούν το δικαίωμα κάθε φορέα, αλλά και των άλλων φορέων. Βασική αρχή του κοινωνικού ανθρωπισμού αποτελεί η αναγνώριση εξουσίας του ανθρώπου στο άτομό του και μόνο (αυτεξουσία) και όχι πάνω σε άλλα άτομα, ενώ η εξουσία πάνω σε πράγματα, δεν επιτρέπεται να οδηγεί στην κυριαρχία πάνω σε άλλους ανθρώπους. Κατά τη σύγχρονη, λοιπόν, έννομη τάξη δεν γίνεται δεκτή σύγκρουση δικαιωμάτων υπό νομική έννοια, καθώς δύο δικαιώματα δεν είναι δυνατόν να συγκρουστούν ασκούμενα κατά νόμιμο τρόπο. Η νόμιμη άσκηση δικαιωμάτων δεν οδηγεί στη σύγκρουση.

Στα πλαίσια του κοινωνικού κράτους, τα θεμελιώδη δικαιώματα οριοθετούνται, δηλ. καθορίζεται το γενικό περιεχόμενό τους, προσδιορίζονται τα ανώτατα όρια άσκησής τους. Η οριοθέτηση αποτελεί κεντρική έννοια της όλης θεωρίας των συνταγματικών δικαιωμάτων. Ανήκει στη δομή του δικαιώματος και συγκεκριμένα αποτελεί την οροφή αυτού. Κάθε δικαίωμα έχει ένα ορισμένο, συγκεκριμένο και οριοθετούμενο περιεχόμενο. Με την οριοθέτηση επιτυγχάνεται ο καθορισμός της νόμιμης άσκησης του δικαιώματος. Πέρα από τα όρια αυτά η άσκηση δεν είναι νόμιμη, αλλά πρόκειται ουσιαστικά για προσβολή δικαιώματος. Εξάλλου, με την οριοθέτηση δεν περιορίζεται η ελευθερία, αλλά πραγματοποιείται ο καθορισμός του γενικού περιεχομένου του δικαιώματος. Προκειμένου να υπάρξουν περιορισμοί απαραίτητη προϋπόθεση είναι η οριοθέτηση¹⁶.

Η σύγχρονη έννομη τάξη ρυθμίζει τα δικαιώματα ως αρμονικά ασκούμενα και όχι ως αλληλοσυγκρουόμενα. Οι διαφορές που ανακύπτουν ανάμεσα στους φορείς των θεμελιωδών δικαιωμάτων οφείλονται στις πραγματικές συγκρούσεις ανάμεσα στα άτομα. Εφόσον δε πράγματι υπάρχει σύγκρουση μεταξύ των φορέων, αυτό σημαίνει ότι κάποιος υπερέβει τα όρια άσκησης, δηλ. ενήργησε χωρίς δικαίωμα. Η παράβαση των υποχρεώσεων οδηγεί στη παραβίαση των δικαιωμάτων των άλλων. Είναι δε δυνατόν η «σύγκρουση» να εμφανίζεται από την αντιπαράθεση δικαιώματος προς δικαίωμα αντί για δικαίωμα προς θεσμό.

¹⁶ Βλ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, Γενικό μέρος, σελ. 169 επ.

Το συμπέρασμα είναι ότι η σύγκρουση δικαιωμάτων είναι ένα φαινομενικό πρόβλημα, μια πλαστή εικόνα που δημιουργείται από τη μεταβολή της έννομης τάξης. Ουσιαστικά ζήτημα σύγκρουσης δικαιωμάτων στη σύγχρονη έννομη τάξη δεν υπάρχει¹⁷.

Γ. Η ΑΝΤΙΘΕΤΗ ΑΠΟΨΗ

Έχει υποστηριχθεί και η αντίθετη άποψη, κατά την οποία είναι δυνατή η σύγκρουση των δικαιωμάτων, ως αναγκαίο αποτέλεσμα της τριτενέργειας, άμεσης ή έμμεσης¹⁸. Οι περιορισμοί των ατομικών δικαιωμάτων αποτελούν, πολλές φορές, αναγκαία προϋπόθεση για την άσκησή τους. Η σχετικότητα της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων ή ελευθεριών εμφανίζεται και με τη μορφή σύγκρουσης μεταξύ τους. Υπάρχουν περιπτώσεις που μία και η αυτή ατομική ελευθερία δεν μπορεί να ασκηθεί ταυτόχρονα εκ μέρους πολλών. Για να επιτευχθεί αυτό, πρέπει να υποβληθεί σε περιορισμούς. Υπάρχουν, όμως, και περιπτώσεις που δεν είναι δυνατή η ταυτόχρονη άσκηση περισσότερων ελευθεριών, οπότε η άσκηση της μιας αποκλείει ή περιορίζει αναπόφευκτα την άσκηση της άλλης, π.χ η ελευθερία των συναθροίσεων στο ύπαιθρο συγκρούεται με την ελευθερία της οδικής κυκλοφορίας. Στις περιπτώσεις αυτές η αρμόδια αρχή, οφείλει να προβεί σε στάθμιση συμφερόντων και να προκρίνει την προστασία της μιας σε βάρος της άλλης ατομικής ελευθερίας. Η δικαριτική ευχέρεια που έχει το αρμόδιο κρατικό όργανο πρέπει να ασκείται με κριτήρια αντικειμενικά και όχι με βάσει αυθαίρετες ιεραρχικές κατατάξεις και υποκειμενικές εκτιμήσεις ιδεολογικής ή πολιτικής υφής¹⁹.

¹⁷ Βλ. Δημητρόπουλος, Η συνταγματική προστασία του ανθρώπου από την ιδιωτική εξουσία, Εκδόσεις Αντ.Ν Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1981, σελ. 112 επ.

¹⁸ «Επιλογή εφαρμοστέου κανόνα είναι αναγκαία και στην περίπτωση συγκρούσεως ατομικών δικαιωμάτων δύο ή περισσότερων φορέων του ίδιου ή διαφορετικού δικαιώματος. Η σύγκρουση αυτή είναι συχνή, αν γίνει δεκτή η τριτενέργεια των δικαιωμάτων αυτών, π.χ στην περίπτωση τοιχοκολλήσεων σε ξένο τοίχο συγκρούεται η ελευθερία εκφράσεως γνώμης με το δικαίωμα της ιδιοκτησίας. Και αν ακόμη η άμεση τριτενέργεια δεν γίνει γενικά δεκτή, ισχύει βέβαια όπου την προβλέπει ρητώς το Σύνταγμα, όπως όταν κατοχυρώνει την ισότητα αμοιβής γενικά χωρίς να την περιορίζει στους εργαζομένους στον δημόσιο τομέα. Εκεί εκ πρώτης όψεως, το δικαίωμα της ίσης αμοιβής μπορεί να συγκρουστεί με την ελευθερία συμβάσεων, που απορρέει από την ελευθερία συμμετοχής στην οικονομική ζωή της χώρας. Η σύγκρουση αυτή, όμως, λύνεται από το ίδιο το Σύνταγμα υπέρ του δικαιώματος ίσης αμοιβής, αφού η ελευθερία συμβάσεων, όπως όλα τα δικαιώματα που επικεντρώνονται στο άρθρο 5 παρ.1, κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα μόνο εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων. Τα δικαιώματα αυτά είναι όσα προστατεύονται από το ίδιο το Σύνταγμα ή βάσει του Σύντάγματος. Στα πρώτα ανήκει και το δικαίωμα ίσης αμοιβής.

Το Σύνταγμα ορίζει και τη λύση της συγκρούσεως που προκύπτει από την καταχρηστική άσκηση ενός δικαιώματος, απαγορεύοντας την κατάχρηση. Έτσι, π.χ η άσκηση της ελευθερίας του τύπου με τρόπο που το οικονομικά ισχυρό δημοσιογραφικό συγκρότημα Α εξαγοράζει ή εξουδετερώνει όλες τις αντίπαλες εφημερίδες σε εθνικό επίπεδο, αποτελεί μια σύγκρουση ανάμεσα στην ελευθερία του τύπου του Α με εκείνη των Β,Γ,Δ και ενδεχομένως του αναγνωστικού κοινού, που είναι επίσης φορέας της ελευθερίας του τύπου. Η σύγκρουση αυτή λύνεται, εφόσον η δραστηριότητα του Α θεωρηθεί ως καταχρηστική άσκηση της ελευθερίας του τύπου, με την απαγόρευση της καταχρήσεως.» βλ. Π.Δ Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, 2005, σελ. 131-132.

¹⁹ Βλ. Α. Μάνεσης, Συνταγματικά Δικαιώματα, Εκδόσεις Αντ.Ν Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1982, σελ.63 επ.

VI. ΣΥΡΡΟΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Συχνά μια συγκεκριμένη περίπτωση μπορεί να υπαχθεί στο πραγματικό περισσότερων συνταγματικών διατάξεων. Ουσιαστικά πρόκειται για το ίδιο πραγματικό, την ίδια πράξη, ανθρώπινη ενέργεια, η οποία είναι δυνατόν να υπαχθεί σε περισσότερες διατάξεις θεμελιωδών δικαιωμάτων. Μία και αυτή ανθρώπινη συμπεριφορά συνιστά ταυτόχρονη άσκηση περισσότερων ατομικών ελευθεριών.

Η έννοια της συρροής συνοψίζεται στον ακόλουθο ορισμό «Για συρροή θεμελιωδών δικαιωμάτων γίνεται λόγος στις περιπτώσεις, κατά τις οποίες μια και η αυτή ανθρώπινη ενέργεια εμπίπτει στο περιεχόμενο και επομένως προστατεύεται από περισσότερες διατάξεις θεμελιωδών δικαιωμάτων²⁰».

Γίνεται διάκριση των περιπτώσεων συρροής, ανάλογα με το αν μεταξύ των διατάξεων που συρρέουν υφίσταται σχέση γενικού προς ειδικό ή μη. Εφόσον το πραγματικό της μιας διάταξης περιέχει όλα τα στοιχεία του πραγματικού της άλλης και επιπλέον ένα επιπρόσθετο στοιχείο, κατά τρόπο ώστε το πεδίο εφαρμογής της μιας να αποτελεί υποσύνολο του πεδίου εφαρμογής της άλλης, υφίσταται σχέση γενικού προς ειδικό²¹.

Σε πολλές περιπτώσεις, όμως, η συρροή είναι φαινομενική. Ισχύει κατά βάση ο κανόνας *lex specialis derogat legi generali*, δηλ. ο ειδικός κανόνας υπερισχύει του γενικού²². Το Σύνταγμα κατοχυρώνει ορισμένα «μητρικά» δικαιώματα, από τα οποία προέρχονται άλλα, κυρίως νεότερα, θεμελιώδη δικαιώματα. Το άρθρο 5 παρ.1 θεωρείται ότι περιέχει μια γενική αξίωση ελευθερίας, με άλλα λόγια ότι όλα τα θεμελιώδη δικαιώματα εξειδικεύουν την ανθρώπινη αξία. Από το μητρικό, λοιπόν, δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας προέρχονται όλα τα θεμελιώδη δικαιώματα, ενώ από τη γενική αρχή της ισότητας όλα τα δικαιώματα ισότητας. Θα κατέληγε κανείς στο συμπέρασμα ότι η διάταξη του άρθρου 5 παρ.1 θα έπρεπε να συντρέχει σε κάθε ειδικότερη διάταξη ατομικών ελευθεριών και αντιστοίχως η γενική αρχή της ισότητας θα έπρεπε να συντρέχει με κάθε μερικότερο δικαίωμα ισότητας. Η σχέση, όμως, γενικού και ειδικού είναι αλληλοσυμπληρούμενη και αλληλοαποκλειόμενη. Ό,τι δεν ρυθμίζει η ειδική διάταξη, ανάγεται στη προστασία της γενικής και ό,τι ρυθμίζει η ειδική, αποκλείει στην παρεχόμενη

²⁰ Βλ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, Γενικό μέρος, σελ. 243.

²¹ Βλ. Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, 2^η έκδοση, 2002, Εκδόσεις Αντ.Ν Σάκκουλα, σελ. 97

²² «Στο πεδίο των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων το θέμα αυτό παρουσιάζει ενδιαφέρον κυρίως ως προς τους φορείς τους. Έτσι είναι πρόδηλη η σχέση ειδικότητας, ως προς τους Έλληνες, μεταξύ των άρθρων 4 παρ. 1 Συντ (γενική αρχή της ισότητας) και 22 παρ. 1 εδ.β' (ίση αμοιβή για ίσης αξίας εργασία). αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι όσοι Έλληνες, σύμφωνα με τη νομολογιακή ερμηνεία του άρθρου 22 παρ. 1 εδ.β' Συντ., δεν καλύπτονται από την προστασία του, επειδή απασχολούνται με σχέση δημοσίου δικαίου, στερούνται και της προστασίας του άρθρου 4 παρ. 1 Συντ. ως προς την κατοχύρωση της ισότητας των αμοιβών. Και τούτο διότι από πούθενά δεν προκύπτει ότι, εάν θεωρηθεί πως το άρθρο 22 παρ. 1 εδ. β' Συντ. προϋποθέτει παροχή εξαρτημένης εργασίας με σχέση ιδιωτικού δικαίου, ο συντακτικός νομοθέτης θέλησε να καθιερώσει την ανισότητα αμοιβών στις υπόλοιπες σχέσεις.» βλ. Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, 2^η έκδοση, 2002, Εκδόσεις Αντ.Ν Σάκκουλα, σελ. 99-100.

από τη γενική διάταξη προστασία. Στις περιπτώσεις αυτές, η συρροή είναι φαινομενική και δεν συντρέχουν τα θεμελιώδη δικαιώματα.

VII. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

A. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΥΠΟ ΕΥΡΕΙΑ ΕΝΝΟΙΑ

Η αρχή της αναλογικότητας επιτάσσει την ύπαρξη εύλογης σχέσης, εύλογης αναλογίας, ανάμεσα στον επιδιωκόμενο σκοπό και τον περιορισμό του συνταγματικού δικαιώματος, ως μέσου επίτευξης του σκοπού.

Η αρχή της αναλογικότητας²³ αναγνωρίστηκε ρητά από τη νομολογία του ΣτΕ από το 1984, ενώ συνάγεται και από παλαιότερες αποφάσεις²⁴. Το περιεχόμενό της αποδίδεται ως η επιταγή «οι εκ μέρους του νομοθέτου και της διοικήσεως επιβαλλόμενοι περιορισμοί εις την άσκησιν των ατομικών δικαιωμάτων να είναι μόνον οι αναγκαίοι και να συνάπτονται προς τον υπό του νόμου επιδιωκόμενον σκοπόν». Με την αναθεώρηση του 2001 το Σύνταγμα ρητά πλέον στο άρθρο 25 παρ.1 εδ. δ' ορίζει ότι «οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας²⁵». Καθιερώνεται, λοιπόν, ρητά η αρχή της αναλογικότητας χωρίς, όμως, να παρέχονται περαιτέρω διευκρινίσεις και χωρίς να δίνεται απάντηση στα ειδικότερα προβλήματα που δημιουργούνται σχετικά με την εφαρμογή της. Για το λόγο αυτό έχει θεωρηθεί ότι η πρακτική σημασία της αναθεώρησης στο σημείο αυτό είναι περιορισμένη²⁶.

B. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

Η αρχή της αναλογικότητας έχει την προέλευσή της στο γερμανικό και γαλλικό αστυνομικό δίκαιο, ενώ ιδιαίτερος αναπτύχθηκε και χρησιμοποιείται από το γερμανικό Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο (ΓΟΣΔ), σύμφωνα με το οποίο, η εν λόγω αρχή υπό την ευρεία έννοια αυτής περιλαμβάνει τα στοιχεία της καταλληλότητας, της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας υπό στενή έννοια.

Το ΓΟΣΔ έχει αναλύσει την αρχή σε τρία στάδια. Κατ'αρχήν ο νομοθέτης οφείλει να είναι σε θέση να θεμελιώσει την επέμβαση στο θεμελιώδες δικαίωμα σε έλλογες παραμέτρους δημοσίου συμφέροντος και δεν επιτρέπεται να προβεί σε κατάχρηση της νομοθετικής εξουσίας για σκοπούς ξένους προς τη φύση του

²³ Βλ. Σκούρης Β-Κρατερός Ι., η ελευθερία της διαφήμισης, Εκδόσεις Σάκκουλα Θεσσαλονίκη, 1996, σελ. 34 επ.

²⁴ Βλ. κυρίως ΣτΕ 58/1977 και ΑΠ 782/1979.

²⁵ Βλ. ΣτΕ 2112/1984

²⁶ Βλ. Γ. Κατρούγκαλου, Νομική και πολιτική σημασία της αναθεώρησης του άρθρου 25 του Συντάγματος, ΔτΑ 2001, σελ. 470 επ.

πράγματος. Σε δεύτερο επίπεδο εφαρμογή έχει ο έλεγχος κατά πόσο το μέσο που χρησιμοποιεί ο νομοθέτης είναι κατάλληλο και αναγκαίο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, ενώ τέλος, σε μια συνολική αποτίμηση, μεταξύ της βαρύτητας της προσβολής και του βάρους και της πειστικότητας των δικαιολογητικών της βάσεων θα πρέπει να τηρείται το όριο της λογικής επιβάρυνσης²⁷.

Κατάλληλος είναι ο περιορισμός όταν μπορεί να επιφέρει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα²⁸. Η αρχή, όμως, απαιτεί ο εισαγόμενος νομοθετικός περιορισμός να αποτελεί μέσο πρόσφορο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού²⁹.

Αναγκαίος είναι ο περιορισμός όταν δεν μπορεί να εφαρμοστεί άλλο, εξίσου αποτελεσματικό, λιγότερο όμως περιοριστικό, μέτρο³⁰. Αν είναι δυνατή η επίτευξη του ίδιου αποτελέσματος με μικρότερο περιορισμό, τότε ο επιβαλλόμενος δεν είναι αναγκαίος και κατά συνέπεια δεν είναι σύμφωνος προς την αρχή της αναλογικότητας. Εφόσον δε στο νόμο προβλέπονται περισσότεροι περιορισμοί, η διοίκηση οφείλει να εφαρμόσει τους ηπιότερους³¹.

Γ. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Από τα τρία παραπάνω στάδια, που το ΓΟΣΔ κάνει δεκτά στην εξεταζόμενη αρχή, η πρώτη παρουσιάζει ομοιότητες προς τον έλεγχο του δηλωμένου σκοπού του νόμου που δέχονται τα ελληνικά δικαστήρια³². Ο σκοπός, δηλ. του νομοθέτη θε πρέπει να είναι σύμφωνος προς το Σύνταγμα, όπως δηλώνεται κατά τρόπο επίσημο, είτε στην αιτιολογική έκθεση είτε κατά τη συζήτηση, όπως αποτυπώνεται στα πρακτικά. Η αλήθεια, ωστόσο, των παραπάνω δηλώσεων δεν αμφισβητείται καταρχήν από τον έλληνα δικαστή, δεν ελέγχεται δηλ. η κατάχρηση νομοθετικής εξουσίας. Τεκμαίρεται ότι τα

²⁷ Βλ. Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, 2^η έκδοση, 2002, Εκδόσεις Αντ.Ν Σάκκουλα, σελ. 92.

²⁸ Βλ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, Γενικό μέρος, σελ. 247 και επίσης Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, 2^η έκδοση, 2002, Εκδόσεις Αντ.Ν Σάκκουλα, σελ. 92.

²⁹ «Όταν ο περιορισμός ενός ατομικού δικαιώματος επιδιώκει ένα νόμιμο συνταγματικό σκοπό και το μέτρο θεωρείται επίσης νόμιμο, πρέπει να εξετασθεί επί πλέον, αν αυτή η επέμβαση είναι κατάλληλη να επιφέρει τον επιδιωκόμενο σκοπό. Ένα μέτρο, νομοθετικό ή διοικητικό, θεωρείται κατάλληλο όταν με τη βοήθειά του μπορεί να προωθηθεί το προσδοκώμενο αποτέλεσμα. Το μέτρο δεν προσφέρεται, όταν δυσχεραίνεται ή ματαιώνεται η επιτυχία του σκοπού. Ένα μέτρο θεωρείται κατάλληλο και κατά συνέπεια συνταγματικό ακόμη και όταν με αυτό επιτυγχάνεται εν μέρει η πραγματοποίηση του σκοπού. Επίσης δεν απαιτείται η πραγματική προώθηση του σκοπού στο χρόνο λήξεως της απόφασης. Όταν δεν έχει επιτύχει ακόμη τον προσδοκώμενο σκοπό δεν σημαίνει ότι αυτό το νομοθετικό ή διοικητικό μέτρο πρέπει να θεωρηθεί αντισυνταγματικό.» βλ. Απ. Γέροντα, Η αρχή της αναλογικότητας στο γερμανικό δημόσιο δίκαιο, ΤοΣ 1983, σελ. 23-24

³⁰ Βλ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, Γενικό μέρος, σελ. 247 και επίσης Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, 2^η έκδοση, 2002, Εκδόσεις Αντ.Ν Σάκκουλα, σελ. 92.

³¹ «Ένα νομοθετικό ή διοικητικό μέτρο είναι αναγκαίο για την επίτευξη του προσδοκώμενου σκοπού, όταν δεν υφίσταται ένα άλλο εξ ίσου αποτελεσματικό μέτρο, το οποίο όμως καθόλου ή ελάχιστα περιορίζει την άσκηση του ατομικού δικαιώματος. Ένα μέτρο είναι εξίσου αποτελεσματικό, όταν μπορεί με την ίδια τουλάχιστον ένταση να επιτύχει τον από τον νομοθέτη επιδιωκόμενο σκοπό. Πότε ένα μέτρο είναι εξ ίσου αποτελεσματικό δεν να διαπιστωθεί αφηρημένα παρά μόνο in concreto. Δύο εξ ίσου κατάλληλες επεμβάσεις στο χώρο των ατομικών ελευθεριών, ποτ επιφέρουν την ίδια επιτυχία μπορούν να έχουν, ανάλογα με το μέτρο που εφαρμόζεται, επιβλαβείς επιδράσεις σε διαφορετικούς τομείς.» βλ. Απ. Γέροντα, Η αρχή της αναλογικότητας στο γερμανικό δημόσιο δίκαιο, ΤοΣ 1983, σελ. 24-25.

³² Βλ. ΣτΕ 2152/1993

«παραγωγικά αίτια της βούλησης» του νομοθέτη δεν διαφοροποιούνται από τον δηλωμένο σκοπό του νόμου³³.

Όσον αφορά τον έλεγχο της καταλληλότητας και αναγκαιότητας του περιορισμού, οι ομοιότητες με τη γερμανική νομολογία είναι μεγάλες. Η απαίτηση της νομολογίας του ΣτΕ να «συνάπτονται προς τον υπό του νόμου επιδιωκόμενον σκοπόν» οι περιορισμοί αντιστοιχεί στην καταλληλότητα του γερμανικού δικαίου, ενώ δισταγμοί του ΣτΕ, μήπως ο έλεγχος της αναγκαιότητας αποτελεί στην ουσία του έλεγχο σκοπιμότητας του περιοριστικού μέτρου, ξεπεράστηκαν και γίνεται πλέον δεκτό ότι περιορισμός ατομικού δικαιώματος εξετάζεται αν υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο³⁴.

Δ. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΘΜΙΣΗΣ Ή ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΥΠΟ ΣΤΕΝΗ ΕΝΝΟΙΑ

Στην αρχή της αναλογικότητας εντάσσεται και η αναλογικότητα υπό στενή έννοια ή στάθμιση συμφερόντων. Το ΓΟΣΔ ασχολήθηκε ιδιαίτερα με το ζήτημα της σύγκρουσης των θεμελιωδών δικαιωμάτων, στο πεδίο των μεταξύ ιδιωτών σχέσεων. Αναπτύχθηκε, λοιπόν, κυρίως στα πλαίσια της νομολογίας του παραπάνω δικαστηρίου, η θεωρία ή μέθοδος της στάθμισης των συμφερόντων, που συνδέεται στενά με την επικρατούσα στη Γερμανία αντίληψη για το αξιολογικό σύστημα και την αξιολογική φύση της γερμανικής έννομης τάξης³⁵.

Η μέθοδος της στάθμισης των συμφερόντων ξεκινά από τη βασική αρχή της νόμιμης άσκησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων και από τα δύο μέρη της διαφοράς. Αντιμετωπίζει δε το θέμα περιπτωσιολογικά, προβαίνει δηλ. σε στάθμιση των συμφερόντων σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση.

Σε περίπτωση σύγκρουσης, λοιπόν, δικαιωμάτων, οι «ανώτερες αξίες υπερτερούν» και οι «κατώτερες αξίες υποχωρούν». Η εν λόγω θεωρία, όμως, έχει αποτελέσει αντικείμενο κριτικής. Εύκολα οποιοδήποτε αγαθό μπορεί να παρουσιαστεί ως «υψηλής και ευγενούς αξίας». Η μέθοδος της στάθμισης των συμφερόντων εντοπίζει τις αντιθέσεις, δεν στρέφεται όμως προς τον εντοπισμό της ενότητας, αλλά προς τον προτίμηση του ενός ή του άλλου μέρους της διαφοράς, προτίμηση, η οποία δεν είναι δυνατό να απαλλαγεί από υποκειμενικά κριτήρια και κρίσεις. Παρέχεται μεν στο δικαστή μεγάλη διακριτική ευχέρεια, από δογματική άποψη, όμως, η στάθμιση προϋποθέτει την ανισότητα των αγαθών και των διατάξεων που τις κατοχυρώνουν. Καθώς οι συνταγματικές διατάξεις έχουν την ίδια αυξημένη ισχύ, χωρίς να υπερτερεί κάποια έναντι κάποιων άλλων, γίνεται δεκτό ότι ο σκοπός που προωθείται δεν πρέπει να βρίσκεται σε δυσαναλογία με την ένταση της προσβολής των συνταγματικών εγγυήσεων. Πρέπει να λάβει μέρος μια στάθμιση των νομικών αγαθών, κατά

³³ Βλ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, Γενικό μέρος, σελ. 247.

³⁴ Βλ. ΣτΕ 392/1993

³⁵ Βλ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, Γενικό μέρος, σελ. 248.

την οποία γίνεται αντιπαράθεση του νομοθετικού σκοπού και της επίδρασης, που έχει το εφαρμοζόμενο μέτρο στην περιοχή των ατομικών ελευθεριών³⁶.

Η διαδικασία στάθμισης των αγαθών και συμφερόντων δεν έχει σκοπό να δημιουργήσει μια αφηρημένη ιεραρχική τάξη αξιών, χωρίς, ωστόσο να αμφισβητείται η ανθρώπινη αξιοπρέπεια ως το ανώτατο αγαθό στις ατομικές ελευθερίες³⁷. Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της εν λόγω μεθόδου, ο δικαστής πρέπει να προσανατολίζεται αποκλειστικά και μόνο στη βαρύτητα και στην αξία της ατομικής ελευθερίας και του συμφέροντος. Αποφασιστικό ρόλο διαδραματίζει η έκταση της προσβολής του ατομικού δικαιώματος και του δημοσίου συμφέροντος και κυρίως η σημασία και η βαρύτητα που έχουν οι προσβαλλόμενες περιοχές των αγαθών.

E. ΥΠΟΘΕΣΗ LUTH

Χαρακτηριστικές υποθέσεις εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας στο γερμανικό δίκαιο είναι η υπόθεση Luth και η υπόθεση Blinkfür.

Ο γνωστός σκηνοθέτης του γερμανικού ναζιστικού καθεστώτος Veit Harlan συνεχίζει και μετά το τέλος του 2^{ου} Παγκοσμίου πολέμου την κινηματογραφική του δραστηριότητα. Ο διευθυντής της υπηρεσίας τύπου του Αμβούργου Luth, στην προσπάθειά του να εμποδίσει μια νέα είσοδο του σκηνοθέτη στο γερμανικό κινηματογράφο, με ομιλία του τον κατηγορεί στους εμπόρους και παραγωγούς κινηματογραφικών ταινιών, σαν οπαδό του εθνικού σοσιαλισμού και παρακινεί το ακροατήριο να μην παρακολουθεί τις ταινίες του. Το ίδιο πράττει και με επιστολή του στις εφημερίδες.

Κατά του Luth εγείρεται αγωγή για παράλειψη από τέτοιου είδους ενέργειες στο μέλλον, η οποία μάλιστα γίνεται δεκτή με την αιτιολογία ότι η συμπεριφορά αυτή του διευθυντή τύπου συνιστά επέμβαση στη σφαίρα της επαγγελματικής δραστηριότητας του ενάγοντος και αντίκειται στα χρηστά ήθη (826 BGB).

Κατά την εν λόγω απόφαση, ο Luth εγείρει συνταγματική προσφυγή, η οποία γίνεται δεκτή από το γερμανικό Ομοσπονδιακό Συνταγματικό δικαστήριο, βάσει του άρθρου 5 του γερμανικού Συντάγματος, όπου κατοχυρώνεται η ελευθερία σκέψεως και εκφράσεως της γνώμης. Κατά το ΓΟΣΔ η ελευθερία εκφράσεως, αποτελεί απαραίτητο στοιχείο της δημοκρατίας, αποτελεί τη βάση κάθε ελευθερίας. Το αξιολογικό περιεχόμενο του συντάγματος πρέπει να εξασφαλίζεται σε όλες τις περιοχές του δικαίου. Δεν έκρινε επομένως ορθά το κοινό δικαστήριο, ότι οι ενέργειες του Luth είναι αντίθετες στα χρηστά ήθη.

Στην προκειμένη περίπτωση δεν πρόκειται για απλή σύγκρουση οικονομικών επαγγελματικών συμφερόντων, αλλά το ενδιαφέρον του

³⁶Βλ. Απ. Γέροντα, Η αρχή της αναλογικότητας στο γερμανικό δημόσιο δίκαιο, ΤοΣ 1983, σελ. 25 επ.

³⁷ «Οι συγκρούσεις μεταξύ των ατομικών ελευθεριών και των δημοσίων συμφερόντων δεν μπορούν να λυθούν με μια ιεραρχική κλίμακα αξιών, διότι σχετικά με την προστασία συμφερόντων και αγαθών δεν αποφασίζει μια αφηρημένη τάξη αξιών, αλλά η βαρύτητα των συμφερόντων, χωρίς φυσικά να αρνηθεί κανείς την επίδραση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, σαν το ανώτατο αγαθό, στις ατομικές ελευθερίες.» Απ. Γέροντα, Η αρχή της αναλογικότητας στο γερμανικό δημόσιο δίκαιο, ΤοΣ 1983, σελ. 28-29.

προσφεύγοντος ήταν ενδιαφέρον για το γερμανικό κινηματογράφο. Τα οικονομικά συμφέροντα του Harlan πρέπει να υποχωρήσουν μπροστά σε θέματα γενικής σημασίας³⁸.

ΣΤ. ΥΠΟΘΕΣΗ BLINKFÜR

Τρεις εκδοτικές εταιρείες εφημερίδων του συγκροτήματος Springer στο Αμβούργο ανακοινώνουν με έγγραφό τους στους πωλητές εφημερίδων να μην πωλούν πλέον έντυπα, τα οποία περιέχουν ραδιοφωνικά προγράμματα της Ανατολικής Γερμανίας, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό «στην προπαγάνδα του Ulbricht». Στην αντίθετη περίπτωση θα επανεξετάζαν το θέμα συνέχισης των επαγγελματικών τους σχέσεων.

Η εβδομαδιαία εφημερίδα Blinkfür συνεχίζει τη δημοσίευση των ραδιοφωνικών προγραμμάτων και η κυκλοφορία της μειώνεται. Ο εκδότης της εφημερίδας εγείρει αγωγή για αποκατάσταση της ζημίας. Το αρμόδιο γερμανικό δικαστήριο απορρίπτει την αγωγή, καθώς κατέληξε, όπως και στην προγενέστερη απόφαση Luth ότι τα συμφέροντα ήταν πολιτικού χαρακτήρα και όχι επαγγελματικού οικονομικού χαρακτήρα.

Ο εκδότης της Blinkfür καταθέτει συνταγματική προσφυγή, η οποία γίνεται δεκτή, καθώς σύμφωνα με την αιτιολογία της αποφάσεως του ΓΟΣΔ, «η έκκληση για οικονομικό αποκλεισμό επιτρέπεται, μόνο σαν μέσο του πνευματικού αγώνα των γνωμών. Αποφασιστικό κριτήριο είναι το ότι πρέπει να περιορίζεται μόνο στη διακήρυξη των πεποιθήσεων και να μην επεκτείνεται στη χρησιμοποίηση μέσων, που στερούν από τον αντίπαλο τη δυνατότητα να αποφασίζει ελεύθερα και χωρίς οικονομικές πιέσεις. Η οικονομική πίεση είναι παράνομη. Η ελευθερία των πνευματικών αντιθέσεων του πνευματικού αγώνα, είναι πρωταρχική προϋπόθεση της ελεύθερης λειτουργίας του πολιτεύματος, καθόσον μόνο αυτή εγγυάται τη δημόσια συζήτηση, πάνω σε θέματα γενικού ενδιαφέροντος και κρατικοπολιτικής σημασίας³⁹».

VIII. Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗΣ

Η πρακτική εναρμόνιση προτάθηκε ως μέθοδος συγκεκριμενοποίησης του κανονιστικού περιεχομένου των συνταγματικών δικαιωμάτων και χρησιμοποιείται κυρίως ως μέθοδος για την άρση των αντιθέσεων στις περιπτώσεις που δεν προβλέπεται επιφύλαξη υπέρ του νόμου. Υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες ο περιορισμός του συνταγματικού δικαιώματος είναι απαραίτητος, παρά το γεγονός ότι ο συντακτικός νομοθέτης δεν προβλέπει επιφύλαξη υπέρ του νόμου και σκόμα περισσότερο δεν προβλέπει το ίδιο το συνταγματικό κείμενο ρητούς περιορισμούς. Και τα ανεπιφύλακτα δικαιώματα

³⁸ Βλ. Α.Δημητρόπουλος, Η συνταγματική προστασία του ανθρώπου από την ιδιωτική εξουσία, 1981, σελ. 210-211.

³⁹ Α.Δημητρόπουλος, Η συνταγματική προστασία του ανθρώπου από την ιδιωτική εξουσία, 1981, σελ. 211-212.

είναι δυνατόν να περιορίζονται, στα πλαίσια και σύμφωνα με τις ανάγκες κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης.

Με τη μέθοδο αυτή επιτυγχάνεται η εξασφάλιση της εφαρμογής όλων των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ώστε να προκύψει δίκαιη εξισσορόπηση, στο πλαίσιο συγκεκριμένης περίπτωσης. Με βάση τη θεωρία αυτή, υποδεικνύεται ότι οι περιορισμοί των συνταγματικών δικαιωμάτων προκύπτουν από τη συστηματική ερμηνεία των συνταγματικών διατάξεων.

Η χρησιμότητά της, όμως, δεν περιορίζεται μόνο στις περιπτώσεις των ανεπιφύλακτων δικαιωμάτων, αλλά και σε εκείνα που υπάρχει επιφύλαξη υπέρ του νόμου. Καθίσταται έτσι μη αποτελεσματική η ύπαρξη ή μη επιφύλαξης, ως κριτήριο διάκρισης ανάμεσα στην αρχή της αναλογικότητας και τη μεθοδο της πρακτικής εναρμόνισης⁴⁰.

ΙΧ. Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΚΑΙ Η ΣΤΑΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

A. ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

Στην υπ' αριθμόν 454/2003 απόφαση του Εφετείου Αθηνών κρίθηκε ότι σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 4 ν. 1264/1982, είναι άκυρη η καταγγελία της εργασιακής σύμβασης για νόμιμη συνδικαλιστική άσκηση. Για την εφαρμογή της διάταξης αυτής, απαιτείται νόμιμη συνδικαλιστική δράση και αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ αυτής και της καταγγελίας της εργασιακής σύμβασης. Κατά την έννοια του παραπάνω άρθρου και του άρθρου 23 του Συντάγματος, νόμιμη συνδικαλιστική δράση είναι κάθε δραστηριότητα που γίνεται με σκοπό τη διαφύλαξη και προαγωγή των εργασιακών, οικονομικών, ασφαλιστικών, κοινωνικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων και δικαιωμάτων των εργαζομένων, εφόσον από αυτή δεν επηρεάζεται (άμεσα ή έμμεσα) ο ρυθμός της εκτελούμενης εργασίας. Μορφές νόμιμης συνδικαλιστικής δράσης αποτελούν η συλλογική δραστηριοποίηση για την ίδρυση επαγγελματικού σωματείου εργαζομένων, η υποβολή υποψηφιότητας για εκλογή ως μέλους διοικητικών οργάνων του σωματείου, η εκλογή και δραστηριοποίηση μέσα στα όργανα αυτά, συλλογικές πρωτοβουλίες ενεργοποίησης σωματειακών διαδικασιών ανάδειξης νέας διοίκησης του σωματείου προς επιδίωξη και υλοποίηση συγκεκριμένων εργασιακών ή οικονομικών στόχων, η συμμετοχή σε απεργίες ή άλλες αγωνιστικές κινητοποιήσεις του σωματείου εργαζομένων για την επίτευξη κοινών συνδικαλιστικών στόχων. Εφόσον υπάρχει νόμιμη συνδικαλιστική δράση με τη παραπάνω έννοια και αιτιώδης σύνδεσμος αυτής με την καταγγελία της σύμβασης, τότε η καταγγελία είναι άκυρη, ανεξάρτητα από το αν η συνδικαλιστική δράση προκάλεσε ή όχι προσωπική διένεξη ή αντιπαράθεση μισθωτού και εργοδότη. Επίσης, για την ακυρότητα της προαναφερόμενης καταγγελίας, δεν απαιτείται η συνδικαλιστική δράση του

⁴⁰ Επί του θέματος βλ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, Γενικό μέρος, σελ. 250.

μισθωτού να υπήρξε αποκλειστική ή κύρια αιτία της καταγγελίας, αλλά αρκεί να συντέινει αιτιωδώς ως απλή συντρέχουσα αιτία σ' αυτή, με την έννοια ότι ο εργοδότης δεν θα έφτανε στην απόλυση του μισθωτού, χωρίς τη συνδικαλιστική δράση του τελευταίου. Εξάλλου η καταγγελία σύμβασης εργασίας, όταν γίνεται αποκλειστικά από εκδίκηση ή εχθρότητα του εργοδότη προς το πρόσωπο του μισθωτού οφειλόμενη σε προηγούμενη δράση του τελευταίου, υπερβαίνει προφανώς τα όρια που επιβάλλονται από τη καλή πίστη, τα χρηστά ήθη, τον κοινωνικό και οικονομικό σκοπό του δικαιώματος, είναι δε άκυρη ως καταχρηστική σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 281, 174 και 180 ΑΚ.

Στο αυτό πλαίσιο κινείται και η απόφαση 81/1999⁴¹ του Β' τμήματος του Αρείου Πάγου, στην οποία επίσης θεωρείται ότι μεταξύ εργασιακής σχέσης και δικαιώματος συνδικαλιστικής δράσης δεν υπάρχει κοινό συστατικό στοιχείο, αλλά πρόκειται για σχέση ανομοιογενή και επομένως η απόλυση εργαζομένου για το λόγο αυτό συνιστά προσβολή του εν λόγω δικαιώματος.

B. ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΙΣΗΣ ΑΜΟΙΒΗΣ

Η αρχή της ισότητας των φύλων και η αρχή της ίσης αμοιβής ανδρών και γυναικών, δεσμεύει τον εργοδότη, ο οποίος δεν μπορεί να προβαίνει σε μισθολογικές διακρίσεις βάσει του φύλου. Η μισθολογική διάκριση δημιουργεί ανομοιογενή αντίθεση, ανάμεσα στο περιεχόμενο της αρχής της ισότητας των φύλων ως θεμελιώδες δικαίωμα και της εργασιακής σχέσης, στοιχείο της οποίας, κατά το Σύνταγμα, αποτελεί η αξία της παρεχόμενης εργασίας και όχι το φύλο του εργαζομένου.

Το ΣτΕ στην απόφασή του 3217/1977⁴² έκρινε ότι το άρθρο 4 παρ. 2 αποτελεί ειδικότερη εκδήλωση της γενικής αρχής της ισότητας, απαγορεύοντας τη δημιουργία άνισων καταστάσεων και τη διαφοροποίηση του περιεχομένου των επί μέρους δικαιωμάτων ή υποχρεώσεων των πολιτών, μεταξύ τους και έναντι της Πολιτείας, επί τη βάση της διαφοράς του φύλου. Επιβάλλεται δε η παροχή ίσων δυνατοτήτων για την ανάπτυξη της προσωπικότητας και την ελεύθερη ατομική κίνηση, δράση ή συμμετοχή στην κοινωνική ζωή.

Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και η υπ' αριθμόν 3155/2003 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών ως προς την αρχή της ισότητας στον τρόπο αναβαθμολόγησης των γραπτών.

Έκρινε ότι ο ισχύων τρόπος αναβαθμολόγησης έχει ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό εκείνου του βαθμού ο οποίος αφίσταται περισσότερο από το βαθμό του αναβαθμολογητή. Όμως, η διαμόρφωση της τελικής βαθμολογίας του γραπτού - σε περίπτωση αναβαθμολογήσεως - κατά τον καθιερούμενο από το π.δ. 86/2001 τρόπο, στηρίζεται σε ρευστά και όχι αντικειμενικά δεδομένα, μη συμφυή με το αντικείμενο και το σκοπό της ρύθμισης, στο οποίο αποβλέπει ο θεσμός της αναβαθμολόγησης, αφού εξαρτάται από το εντελώς τυχαίο και

⁴¹ Βλ. σχετικές αποφάσεις ΕφΑθ 5799/2001, ΕφΑθ. 5913/2003, ΜονΠρΘες. 17041/2002, ΜονΠρΑθ. 2749/1977, ΕφΘεσ. 557/1984, ΕφΘεσ. 1196/1994.

⁴² Βλ. σχετικές αποφάσεις ΑΠ Ολ. 1243/1979, ΑΠ Τμ. Γ' 183/1967, ΑΠ Τμ. Β' 541/1970, ΑΠ Τμ. Β' 201/1970.

συμπτωματικό κριτήριο του βαθμού εκείνου από τους δύο προηγούμενους βαθμολογητές προς τον οποίο προσεγγίζει ο βαθμός του αναβαθμολογητή. Κατά συνέπεια, προσκρούει στη συνταγματικώς κατοχυρωμένη αρχή της ισότητας. Συνεπώς, σε περίπτωση αναβαθμολογήσεως του γραπτού υποψηφίου, ο τελικός βαθμός του γραπτού πρέπει να διαμορφωθεί με βάση το μέσο όρο των τριών βαθμολογητών. Η ρύθμιση αυτή επιβάλλεται από την αρχή της αναλογικότητας, ενώ δεν αποτελεί αδικαιολόγητη ευμενή μεταχείριση των υποψηφίων των οποίων τα γραπτά είναι δεκτικά αναβαθμολογήσεως έναντι των λοιπών υποψηφίων. Απήχει, εξάλλου, τοπηρεχόμενο του Π.Δ. 86/2001.

Γ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Στη περίπτωση της «σύγκρουσης» του δικαιώματος εκφράσεως δια του τύπου με το δικαίωμα του σεβασμού του ιδιωτικού βίου, εμφανίζεται μια αντίθεση μεταξύ δύο ισοδυνάμων ομάδων συμφερόντων ή κατ'άλλη γνώμη μεταξύ δύο αυτοτελών συνταγματικών δικαιωμάτων, από τα οποία κανένα δεν μπορεί να αξιώσει υπεροχή έναντι του άλλου, γιατί και τα δύο αποτελούν βασικά στοιχεία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Συνεπώς η σύγκρουση⁴³ αυτή δεν μπορεί να λυθεί βάσει γενικών κανόνων, αλλά πρέπει να ρυθμιστεί από τα δικαστήρια μετά από στάθμιση⁴⁴ των αγαθών του προσώπου και των ειδικών συνθηκών κάθε περίπτωσης.

Το δικαίωμα της εκφράσεως των στοχασμών δια του τύπου και το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου δεν αποτελούν απλές εκδηλώσεις του γενικού δικαιώματος της προσωπικότητας, αλλά είναι αυτοτελή και ισοδύναμα συνταγματικά δικαιώματα που ισχύουν *erga omnes*⁴⁵.

Η κατοχυρωμένη από το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ ελευθερία του τύπου δεν αποκλείει την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ευαίσθητων ή μη. Οι διατάξεις του ν. 2472/1997 καταλαμβάνουν και τις εκπομπές των ραδιοτηλεοπτικών σταθμών, καθώς και τις δημοσιογραφικές δραστηριότητες στο σύνολό τους, όταν με αυτές διενεργείται ταυτόχρονα και επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Όταν στο πλαίσιο δημοσιογραφικής δραστηριότητας προσβάλλονται δεδομένα προσωπικού

⁴³ «Ειδικότερα στη περίπτωση της εν λόγω συγκρούσεως, έχομε από τη μία πλευρά, το θεμελιώδες ατομικό δικαίωμα της ελευθερίας (ή της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας) (άρθρο 5 παρ.1 του Συντ.) και το ειδικό ατομικό δικαίωμα του απαραβίαστου του ιδιωτικού βίου (άρθρο 9 του Συντ., άρθρο 8 της ευρωπαϊκής συμβάσεως της Ρώμης, άρθρο 57 ΑΚ) και από την άλλη πλευρά, έχομε την ελευθερία της εκφράσεως δια του τύπου, που περιλαμβάνει και την ελευθερία των πληροφοριών (άρθρο 14 του Συντ., άρθρο 10 της ευρωπαϊκής συμβάσεως της Ρώμης), από την οποία συνάγεται το δικαίωμα των συντακτών του τύπου να αναζητούν και να λαμβάνουν πληροφορίες από τις προσιτές σε μια δημοκρατική κοινωνία πηγές. βλ. Γ. Μιχαηλίδης-Νουαρός, Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου, ΤοΣ 1983, σελ.382-383

⁴⁴ «...από τη μια πλευρά, του συμφέροντος του κοινωνικού συνόλου προς πληροφόρηση και από την άλλη πλευρά του συμφέροντος του ενδιαφερομένου προσώπου για την προάσπιση της αξιοπρέπειάς του και τη διαφύλαξη του απορρήτου της ιδιωτικής του ζωής από την αδιακρισία των τρίτων.» βλ. Γ. Μιχαηλίδης-Νουαρός, Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου, ΤοΣ 1983, σελ.384.

⁴⁵ Βλ. Γ. Μιχαηλίδης-Νουαρός, Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου, ΤοΣ 1983, σελ. 369 επ.

χαρακτήρα, εκτός των ορίων που με βάση την αρχή της αναλογικότητας θεσπίζει ο Ν. 2472/1997, υπάρχει παραβίαση του νόμου αυτού και επιβάλλονται οι προβλεπόμενες κυρώσεις, χωρίς να τίθεται ζήτημα παραβίασης της ελευθερίας του τύπου.

Στην υπ' αριθμόν 53/2004 του ΣτΕ κρίθηκε ότι το κείμενο της αγωγής, που δημοσιεύθηκε αυτούσιο στο φύλλο της επίδικης εφημερίδας περιέχει προσωπικά δεδομένα της καταγγέλλουσας και, ειδικότερα, πληροφορίες για μνηστεία που είχε συνάψει στο παρελθόν και η οποία λύθηκε, καθώς και για τη ψυχική της υγεία. Η πληροφορία αυτή αφορά την ερωτική ζωή και την υγεία και, κατά συνέπεια, ανήκει στην κατηγορία των προσωπικών δεδομένων με ευαίσθητο χαρακτήρα (άρθρο 2 περιπτ. β του Ν.2472/1997). Κατά το άρθρο 7 παρ.1 του Ν.2472/1997, "απαγορεύεται η συλλογή και επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων". Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται, ύστερα από άδεια της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, είτε με την έγγραφη, ρητή και ελεύθερη συγκατάθεση του προσώπου, είτε αν συντρέχει μία από τις περιπτώσεις της παρ.2 του άρθρου 7 που περιοριστικά αναφέρονται. Μία από τις περιπτώσεις αυτές είναι και η ενάσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος (περιπτ. ζ), εφόσον, όμως, πρόκειται για επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων "δημόσιων προσώπων" που συνδέονται με την άσκηση δημοσίου λειτουργήματος ή τη διαχείριση συμφερόντων τρίτων. Κατά δε το άρθρο 9Α εδ. α' Συντάγματος "καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει". Η προστασία των προσωπικών δεδομένων εντάσσεται εξάλλου στο πλαίσιο της κατοχύρωσης της ιδιωτικής ζωής, που καθιερώνεται με το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Περαιτέρω, το άρθρο 14 παρ.1 και 2 Συντάγματος κατοχυρώνει την ελευθερία έκφρασης και την ελευθερία του τύπου. Αντίστοιχα, οι θεμελιώδεις αυτές ελευθερίες κατοχυρώνονται από το άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ).

Συχνά η ενάσκηση των ελευθεριών αυτών μπορεί να θέτει σε κίνδυνο την ιδιωτική ζωή και, ειδικότερα, τα προσωπικά δεδομένα. Η εξασφάλιση της ελευθερίας έκφρασης και, συνακόλουθα, και του τύπου δικαιολογεί αποκλίσεις από την προστασία των προσωπικών δεδομένων, αλλά μόνο εντός των ορίων που καθορίζονται από την αρχή της αναλογικότητας. Η αρχή της αναλογικότητας στο ζήτημα αυτό καθιερώνεται από το άρθρο 9 της Οδηγίας 95/46/ΕΚ, σύμφωνα με το οποίο "για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που πραγματοποιείται αποκλειστικώς για δημοσιογραφικούς σκοπούς ή στο πλαίσιο καλλιτεχνικής ή λογοτεχνικής έκφρασης, τα κράτη μέλη προβλέπουν τις εξαιρέσεις ή παρεκκλίσεις από τις διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου IV και του κεφαλαίου VI μόνο στο βαθμό που είναι αναγκαίες, ώστε το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής να συμβιβάζεται με τους κανόνες που διέπουν την ελευθερία έκφρασης".

Ο νόμος 2472/1997, λοιπόν, βάσει της αρχής της αναλογικότητας, εισάγει την εξαίρεση του άρθρου 7 παρ.2 περιπτ.ζ, μόνο, όμως, για τα ευαίσθητα

προσωπικά δεδομένα, ενώ για τα προσωπικά δεδομένα που στερούνται ευαίσθητου χαρακτήρα ισχύει το άρθρο 5 παρ.2 περιπτ.ε, που συγκεκριμενοποιεί την αρχή αυτή.

Στην εν λόγω περίπτωση βλέπουμε, λοιπόν, το ατομικό δικαίωμα της προστασίας της ιδιωτικής ζωής οριοθετείται κατά τρόπο ώστε να μην προσβάλλεται το δικαίωμα του κοινού προς ενημέρωση και ακόμα περισσότερο η ελευθερία του τύπου. Τίθενται, οστόσο, περιορισμοί αναγκαίοι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, ενώ η αρχή της αναλογικότητας κατέχει εξέχουσα θέση στη προσπάθεια συγκεκριμενοποίησης του περιεχομένου των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Στην υπ' αριθμόν 2765/2005 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Πατρών κρίθηκε ότι προσβάλλεται η προσωπικότητα του ατόμου από τη συνέχιση της λειτουργίας δεκαπέντε (15) καμερών που τοποθετήθηκαν από το Ελληνικό Δημόσιο επ' ευκαιρία της τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων σε κοινόχρηστους χώρους της πόλεως των Πατρών. Οι αιτούντες και οι προσθέτως παρεμβαίνοντες υπέρ αυτών δικηγόροι στο Πρωτοδικείο Πατρών, που δραστηριοποιούνται στην πόλη των Πατρών και συμμετέχουν ενεργά στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική της ζωή, περιορίζονται με το τρόπο αυτό ως προς την προσωπική τους ελευθερία και παρεμποδίζονται στην ελεύθερη ανάπτυξη της κοινωνικής και πολιτικής τους δραστηριότητας. Προσβάλλεται έτσι το δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας του ατόμου, το δικαίωμα της ιδιωτικής του ζωής, αλλά και το δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών του δεδομένων. Για το λόγο αυτό ακριβώς, απαφασίστηκε η προσωρινή διακοπή λειτουργίας των καμερών.

Δ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ

Στην υπ' αριθμόν 4/2005 απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου κρίθηκε ότι ο σκοπός σωματείου με τον οποίο επιχειρείται απροκάλυπτα να εμφανισθεί η ύπαρξη στην Ελλάδα εθνικής τουρκικής μειονότητας, ενώ με τη Σύμβαση ανταλλαγής των Ελληνικών και Τουρκικών πληθυσμών και τη Συνθήκη Ειρήνης που υπογράφηκαν στη Λωζάνη, αναγνωρίζεται μόνο η ύπαρξη θρησκευτικής μουσουλμανικής μειονότητας στην εν λόγω περιοχή, προσκρούει στη δημόσια τάξη. Η διάλυση του σωματείου είναι εναρμονισμένη προς το επιβαλλόμενο αναγκαίο μέτρο περιορισμού της σωματειακής ελευθερίας και τελεί σε σχέση αναλογίας μεταξύ των παραβιάσεων του σωματείου και του σκοπού, τη διαφύλαξη της κοινωνικής ισορροπίας και της γαλήνης μεταξύ των δύο Ελληνικών Κοινοτήτων Θράκης, Μουσουλμανικής και Χριστιανικής, και κατ' επέκταση της γαλήνης της χώρας. Είναι δε το μέτρο της διαλύσεως αναγκαίο, λαμβανομένου κυρίως υπόψη ότι ο αιτών τη διάλυση Νομάρχης, ως εποπτεύουσα Αρχή, δεν δικαιούται, σύμφωνα με τα κρατούντα στην Ελληνική Πολιτεία, να έχει άλλο τρόπο επέμβασης στη λειτουργία του σωματείου από το να επιδιώξει τη διάλυσή του.

Ε. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

Σημαντική είναι η απόφαση 13/1999 του Αρείου Πάγου, σχετικά με την ελευθερία της τέχνης και της επιστήμης και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας.

Κατά το άρθρο 57 εδαφ. α του Α.Κ. "όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητά του έχει δικαίωμα να απαιτήσει να αρθεί η προσβολή και ν μην επαναληφθεί στο μέλλον". Η προσωπικότητα περιλαμβάνει κάθε αγαθό που συνδέεται στενά με το πρόσωπο, ως ύπαρξη φυσική, ηθική, κοινωνική και πνευματική, όπως είναι η τιμή, η υπόληψη, η ελευθερία, η εθνικότητα ως στοιχείο προσδιοριστικό της ταυτότητας του ατόμου κ.α. Περαιτέρω το άρθρο 16 παρ. 1 του Συντάγματος καθιερώνει την ελευθερία της επιστήμης και της έρευνας, ενώ οι διατάξεις του άρθρου 14 παρ. 1,2 και 3 αυτού προστατεύουν την ελευθερία εκφράσεως και διαδόσεως των στοχασμών και απαγορεύουν την κατάσχεση, τη λογοκρισία ή κάθε άλλο ισοδύναμο προληπτικό μέτρο σε βάρος του τύπου. Η προστασία των ως άνω ελευθεριών, καλύπτει (νομιμοποιεί) και προσβολές του δικαιώματος της προσωπικότητας που τυχόν ενυπάρχουν στην ενάσκησή τους, οι οποίες έτσι, εφόσον δεν προσβάλλεται η αξία του ανθρώπου, δεν είναι παράνομες διότι η προσωπικότητα, και αν θίγεται, έχει στη συγκεκριμένη περίπτωση υποδεέστερη σημασία σε σχέση με το αγαθό των ως άνω ελευθεριών.

Αυτό συμβαίνει και όταν κατά τη σύνταξη γλωσσικού λεξικού, που είναι συγχρόνως επιστημονικό έργο, ο λεξικογράφος αναζητώντας συστηματικά και μεθοδικά την αλήθεια, καταγράφει τις ποικίλες σημασίες ή χρήσεις ορισμένων λέξεων ή φράσεων που θεωρούνται μειωτικές ή εξυβριστικές για ορισμένα πρόσωπα ή μέλη ευρύτερων κοινωνικών ομάδων, υπό τη προϋπόθεση ότι ο ίδιος δεν υιοθετεί ούτε αποδέχεται τη σημασία.

Στην προκειμένη υπόθεση το Μονομελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης, δέχτηκε ότι ο Γεώργιος Μπαμπινιώτης, ως τακτικός καθηγητής της γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και Σύμβουλος του Υπουργείου Παιδείας, με επιτελείο βοηθών, συνέταξε ελληνικό λεξικό στο οποίο αναφέρεται : " Βούλγαρος 1. αυτός που γεννήθηκε στη Βουλγαρία ή κατάγεται από εκεί, 2. (κατχρ. υβρισ.) ο οπαδός ή παίκτης ομάδας της Θεσσαλονίκης (κυρίως του ΠΑΟΚ)" . Πράγματι η λέξη "Βούλγαρος" με την ως άνω εξυβριστική έννοια χρησιμοποιείται από μερίδα ποδοσφαιρόφιλων του νότου, σαν σύνθημα, μεμονωμένα και σποραδικά. Γι' αυτό και έκρινε το πρωτοβάθμιο δικαστήριο ότι δεν αποτελεί "λήμμα που μπορούσε να καταχωρηθεί σε λεξικό", η δε απάλειψή του από το συγκεκριμένο λεξικό "ουδόλως θα αναιρούσε την επιστημονικότητα του η οποία είναι δεδομένη".

Ο Άρειος Πάγος, όμως, έκρινε ότι η υπό τα ως άνω δεδομένα "προσβολή" της προσωπικότητας δεν είναι παράνομη, αφού η απλή αναφορά-καταγραφή στο λεξικό ότι η λέξη "Βούλγαρος" χρησιμοποιείται καταχρηστικώς ως εξυβριστική ονομασία κατηγορίας φιλάθλων και αθλητών

(παικτών) δεν ενέχει αποδοχή του χαρακτηρισμού αυτού από το συντάκτη, ενώ έγινε στα πλαίσια της συνταγματικώς κατοχυρωμένης και ελευθερίας του τύπου και της επιστήμης. Πράγματι η καταχώριση έγινε με την επιστημονική πεποίθηση του συντάκτη, ότι η ως άνω σημασία της λέξης "Βούλγαρος", έστω και αν αυτή χρησιμοποιείται μεμονωμένα, σποραδικά, παροδικά και από ασήμαντη μερίδα φιλάθλων του νότου, αποτελούσε "έννοια" της άνω λέξης και έπρεπε να καταγραφεί ως τέτοια, με τη διευκρίνιση μάλιστα, ότι η έννοια αυτή ήταν "καταχρηστική-υβριστική", η προσβολή δε, υπό τις προαναφερόμενες περιστάσεις της προσωπικότητας των ανωτέρω, δεν θίγει κατ' αντικειμενική κρίση, την ανθρώπινη "αξία" τους.

Σε περίπτωση συγκρούσεως των συνταγματικώς προστατευόμενων έννομων αγαθών της ελευθερίας εκφράσεως των στοχασμών (άρθρο 14 παρ. 1 Συντ.) και της ελευθερίας της επιστήμης και της τέχνης (άρθρο 16 παρ. 1 Συντ.) με το επίσης συνταγματικώς προστατευόμενο έννομο αγαθό της προσωπικότητας (άρθρο. 5 παρ. 1-2 Συντ.), έκφανση της οποίας αποτελεί η τιμή και υπόληψη κάθε προσώπου, εφόσον η εναρμόνισή τους είναι ανέφικτη, πρέπει να σταθμίζεται η αξία της ελευθερία πληροφόρησης του κοινού και της μέσω αυτής διακινδυνεύσεως του έννομου αγαθού της προσωπικότητας. Οσάκις δε το αγαθό της προσωπικότητας έλθει σε σύγκρουση με την ελευθερία εκφράσεως των στοχασμών και την ελευθερία της επιστήμης και της τέχνης, επιβάλλεται η στάθμιση του αγαθού αυτού με το εύλογο δικαίωμα του κοινού για πληροφόρηση μέσω των δύο άλλων ελευθεριών, αρκεί να μην πλήττεται ο πυρήνας του δικαιώματος της προσωπικότητας, δηλαδή η αξία του ανθρώπου.

Στην εν λόγω απόφαση υπήρξε, οστόσο και σημαντική **μειοψηφία**. Ειδικότερα η μειοψηφία θεώρησε ότι δεν ανταποκρινόταν η καταχώριση στην επιδίωξη του λεξικογράφου να παρουσιάσει στο κοινό την κοινή γλώσσα των Ελλήνων. Αντιθέτως με την καταχώριση αυτή επισημοποιείτο και μονιμοποιείτο μια κατάσταση "περιθωριακή", για την οποία όμως παρεχόταν με την καταχώριση η πεπλανημένη εντύπωση, ότι νομίμως χρησιμοποιείτο η προσβλητική λέξη.

Συνεπώς η ως άνω καταχώριση αποτελεί προσβολή και δεν συγχωρείται βάσει δικαιώματος του λεξικογράφου παρεχόμενου σ' αυτόν στα πλαίσια της ελευθερίας της επιστήμης (άρθρο 16 παρ. 1 Συντάγματος) και της ελευθερίας εκφράσεως (άρθρο 14 παρ. 1 Συντάγματος). Τα παρεχόμενα με τις διατάξεις αυτές δικαιώματα ισχύουν μόνο στη σχέση μεταξύ κράτους και ατόμου και όχι οριζοντίως, δηλ. στη σχέση ατόμου προς άτομο, χωρίς μάλιστα να υπάρχει μεταξύ τους σχέση εξουσιάσεως υπό οποιαδήποτε μορφή. Σε κάθε περίπτωση όμως τα δικαιώματα αυτά δεν λειτουργούν χωρίς περιορισμούς και σχετικοποιούνται. Έτσι σε περίπτωση σύγκρουσης αυτών προς δικαιώματα προστατευόμενα από άλλες συνταγματικές διατάξεις, όπως εκείνες των άρθρων 2 παρ. 1 και 5 παρ. 1 που αναφέρονται στην προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της ελεύθερης ανάπτυξης του ανθρώπου, η ελευθερία της επιστήμης δεν έχει κανένα προβάδισμα, διότι η Πολιτεία δεν αναγορεύει το

δικαίωμα της επιστημονικής ελευθερίας σε απόλυτη ελευθερία. Σε περίπτωση σύγκρουσης μεταξύ θεμελιωδών δικαιωμάτων, αυτή αίρεται με τη στάθμιση, των εκατέρωθεν συμφερόντων. Τα μητρικά δικαιώματα που θεμελιώνονται στις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος, δηλαδή εκείνα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της ελεύθερης ανάπτυξης του ανθρώπου, πρέπει να θεωρούνται, επικρατέστερα. Σε κάθε όμως περίπτωση ο καθορισμός της προτεραιότητας μεταξύ των συγκρουόμενων δικαιωμάτων είναι ζήτημα πραγματικό.

X. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η μετάβαση από τον νομικό ατομικισμό στο κοινωνικό ανθρωπισμό, έχει αποτελέσει σταθμό για την έννοια, τη δομή και εν τέλει τη προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η σύγκρουση των δικαιωμάτων είναι ένα από τα βασικά ζητήματα που έχουν ανακύψει από το θεμελιώδες αυτό πέρασμα της έννομης τάξης. Στη πραγματικότητα πρόκειται για ένα φαινομενικό πρόβλημα, μια πλαστή εικόνα. Η θεωρία της τριτενέργειας, με όποια μορφή της, η οποία γίνεται δεκτή στα πλαίσια της κλασικής νομικής θεωρίας, έχει ανάγει τη σύγκρουση των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε μείζον πρόβλημα του δικαίου. Στη σύγχρονη έννομη τάξη, ωστόσο, όπου η προστασία του ανθρώπου από κάθε επιθετική σε βάρος του ενέργεια, χωρίς να διακρίνει την προέλευσή της, αποτελεί έκφανση της παρεχόμενης από το κράτος προστασίας, δεν μπορούμε να μιλάμε για τριτενέργεια και σύγκρουση δικαιωμάτων. Δεν είναι δυνατό, σε μια ευνομούμενη, δημοκρατική και κυρίως διαπνεύμενη από αντιλήψεις κοινωνικού ανθρωπισμού έννομη τάξη, να μιλάμε για σύγκρουση. Σύγκρουση υπάρχει μόνο στη περίπτωση της παραβίασης δικαιώματος και επομένως πρόκειται κατ'ουσίαν για προσβολή.

Είναι, όμως, δυνατό η νόμιμη άσκηση δικαιωμάτων να οδηγεί σε αδιέξοδο, με την έννοια, ότι η άσκηση του ενός δικαιώματος αποτελεί προσβολή ενός άλλου. Στις οριακές αυτές περιπτώσεις, η αρχή της αναλογικότητας καλείται να δώσει τη λύση, θέτοντας τα κριτήρια του αναγκαίου και κατάλληλου μέτρου, προκειμένου να αξιολογηθούν νομοθετικές και διοικητικές επιλογές και μέτρα.

Η θεωρία της στάθμισης, τέλος, επιστρατεύεται προκειμένου να παράσχει λύση στο ζήτημα της προτίμησης ορισμένου εννόμου αγαθού έναντι κάποιου άλλου και της εφαρμογής σε όλη του την έκταση του αμυντικού περιεχομένου δικαιώματος έναντι του περιορισμένου ενός άλλου. Η αξιολόγηση αυτή, αν και δεν στηρίζεται σε αντικειμενικά στοιχεία και κριτήρια, δεν πρέπει να είναι αυθαίρετη και να προβαίνει σε ιεράρχηση των δικαιωμάτων, αλλά αντιθέτως να σταθμίζει ανάμεσα στο έννομο αγαθό και το δημόσιο συμφέρον, χωρίς να αμφισβητείται η προστασία της ανθρώπινης αξίας ως μεγίστου αγαθού.

XI. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Βασικό θέμα της παρούσης εργασίας είναι η αντιμετώπιση της σύγκρουσης των δικαιωμάτων στα πλαίσια του νομικού ατομικισμού και του κοινωνικού ανθρωπισμού, και κυρίως από τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων. Πρόκειται κατ' ουσίαν για φαινομενικό πρόβλημα, δημιουργούμενο από τη μετάβαση της έννομης τάξης, όπως ακριβώς και το ζήτημα της τριτενέργειας.

Περαιτέρω, αναλύεται η αρχή της αναλογικότητας, η οποία αναπτύχθηκε στη γερμανική κυρίως νομολογία και έγινε αποδεκτή από την ελληνική δικαστηριακή πρακτική ήδη πριν το 1984, οπότε και αποτέλεσε βασικό άξονα της ελληνικής νομολογίας. Πλέον το άρθρο 25 παρ.1 εδ'δ Συντ. την κατοχυρώνει ρητά. Η θεωρία της στάθμισης αποτελεί έκφραση της αρχής της αναλογικότητας, εξετάζοντας τη στάθμιση μεταξύ ατομικού δικαιώματος και δημοσίου συμφέροντος.

Τέλος, ένα σημαντικό μέρος της εργασίας αφιερώνεται στη παρουσίαση της ελληνικής νομολογίας, την αντιμετώπιση της σύγκρουσης των θεμελιωδών δικαιωμάτων, της υιοθέτηση της αρχής της αναλογικότητας από το γερμανικό δίκαιο και την αντιμετώπιση της στάθμισης των εννόμων αγαθών *in concreto*.

XII. ΛΗΜΜΑΤΑ

Σύγκρουση δικαιωμάτων, στάθμιση δικαιωμάτων, αρχή της αναλογικότητας, τριτενέργεια

XIII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γέροντας Απ., Η αρχή της αναλογικότητας στο γερμανικό δημόσιο δίκαιο, ΤοΣ 1983, σελ. 20 επ.

Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά δικαιώματα, Γενικό μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, τόμος Γ΄, ημίτομος Ι, Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005.

Δημητρόπουλος Α., Κοινωνικός ανθρωπισμός και ανθρώπινα δικαιώματα, Νομικό Βήμα 1980, σελ. 1655-1661.

Δημητρόπουλος Α., Κοινωνικός ανθρωπισμός και ανθρώπινα δικαιώματα, Νομικό Βήμα 1980, σελ. 1834-1845.

Δημητρόπουλος Α., Τα αμυντικά δικαιώματα του ανθρώπου και η μεταβολή της έννομης τάξεως, Εκδόσεις Αντ.Ν Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1981.

Δημητρόπουλος Α., Η συνταγματική προστασία του ανθρώπου από την ιδιωτική εξουσία, Εκδόσεις Αντ.Ν Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1981/1982

Δαγτόγλου Π.Δ , Ατομικά Δικαιώματα Α΄, Εκδόσεις Αντ.Ν Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005.

Κατρούγκαλος Γ., Νομική και πολιτική σημασία της αναθεώρησης του άρθρου 25 του Συντάγματος, ΔτΑ 2001, σελ. 470 επ.

Μάνεσης Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Εκδόσεις Αντ.Ν Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1982.

Μιχαηλίδης-Νουαρός Γ., Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου, ΤοΣ 1983, σελ. 369-391.

Σκουρής Β.-Κρατερός Ι., Η ελευθερία της διαφήμισης, Εκδόσεις Σάκκουλα Θεσσαλονίκη, 1996.

Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, 2^η έκδοση, 2002, Εκδόσεις Αντ.Ν Σάκκουλα

XIV. ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

ΑΠ 81/1999 «Υπόθεση υπαλλήλου γραφείου»
 ΑΠ Ολ. 1243/1979 «Υπόθεση υπομηχανικού»
 ΑΠ Τμ. Β΄ 541/1970 «Υπόθεση Δ.Ε.Η»
 ΑΠ Τμ.Β΄ 201/1970«Υπόθεση κανονισμού αυτόνομου σταφιδικού οργανισμού»
 ΑΠ Τμ. Γ΄ 183/1967 «Υπόθεση μετοχικό ταμείο»
 ΑΠ Ολ. 4/2005 «Τουρκική Ένωση Ξάνθης»
 ΑΠ 13/1999 «Υπόθεση Μπαμπινιώτη»
 ΣτΕ 3217/1977 «Αρχή της ισότητας των φύλων»
 ΣτΕ 53/2004 «Αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων»
 ΣτΕ 2112/1984 «Προσωπική ελευθερία»
 ΕφΑθ 454/2003 «Υπόθεση συνδικαλιστή»
 ΕφΑθ 5799/2001 «Υπόθεση τεχνικοί-εργαζόμενοι στην Ο.Α»
 ΕφΑθ 5913/2003 «Υπόθεση λιθογράφου-χειριστή offset»
 ΕφΘεσ 557/1984 «Υπόθεση ειδικός γραμματέας»
 ΕφΘεσ 1196/1994 «Υπόθεση δημοσιογράφος-συντάκτης εφημερίδας»
 ΔιοικΕφΑθ 3155/2003 «Υπόθεση τρόπου αναβαθμολόγησης γραπτών»
 ΜονΠρΘεσ 17041/2002 «Υπόθεση Ο.Σ.Ε»
 ΜονΠρΑθ 2749/1977 «Υπόθεση ιδιωτικός υπάλληλος»
 ΜονΠρΠατρ 2765/2005 «Ελεύθερη ανάπτυξη προσωπικότητας»

XV. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

Α.Π 81/1999

Αριθμός 81/1999

Το Δικαστήριο του Αρείου Πάγου

Β1 Πολιτικό Τμήμα

Επειδή, κατά το άρθρο 14 παρ.4 του νόμου 1264/1982, είναι άκυρη η καταγγελία της εργασιακής σύμβασης για νόμιμη συνδικαλιστική δράση, στην οποία περιλαμβάνεται και η συμμετοχή σε νόμιμη απεργία, καθώς και κάθε δραστηριότητα που γίνεται με σκοπό τη διαφύλαξη και προαγωγή των εργασιακών, οικονομικών, ασφαλιστικών, κοινωνικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων των εργαζομένων εφόσον από αυτή δεν επηρεάζεται ο ρυθμός της εκτελούμενης εργασίας. Ακόμη η για το λόγο αυτό καθώς και από εκδίκηση ή εχθρότητα προς το πρόσωπο του μισθωτού λόγω προηγούμενης συνδικαλιστικής δράσης καταγγελία της εργασιακής σύμβασης είναι άκυρη κατά το άρθρο 281 του ΑΚ, διότι στην περίπτωση αυτή υπερβαίνει προφανώς τα όρια που επιβάλλουν η καλή πίστη, τα συναλλακτικά ήθη καθώς και ο κοινωνικός και οικονομικός σκοπός του σχετικού δικαιώματος του εργοδότη. Στην προκείμενη περίπτωση το Εφετείο, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση δέχτηκε τα ακόλουθα: Ο αναιρεσείων προσελήφθη στην υπηρεσία της αναιρεσίβλητης στις 24/6/1987 με σύμβαση εξαρτημένης

εργασίας αόριστου χρόνου, ως υπάλληλος γραφείου και έκτοτε προσέφερε τις υπηρεσίες του μέχρι 31/5/1994 που η αναιρεσίβλητη κατήγγειλε τη σύμβασή του εγγράφως και με καταβολή της νόμιμης αποζημίωσης. Η απόλυσή του οφειλόταν σε οικονομικοτεχνικούς λόγους. Ειδικότερα η εργοδότη για την αποδοτικότερη λειτουργία των υπηρεσιών και την περιστολή του λειτουργικού κόστους της επιχείρησής της, αποφάσισε την απόλυση του πλεονάζοντος προσωπικού που είχε δημιουργηθεί κυρίως συνεπεία των άνευ υπηρεσιακών αναγκών προσλήψεων κατά την προηγούμενη δεκαετία κατά την οποία ανήκε στο δημόσιο τομέα. Στα πλαίσια της απόφασης αυτής απολύθηκαν ή αποχώρησαν οικειοθελώς με τη χορήγηση κινήτρων σταδιακά κατά τα έτη 1993-1994 53 εργαζόμενοι. Από τη διεύθυνση προμηθειών απολύθηκαν ως πλεονάζοντες ο αναιρεσείων και άλλοι τρεις υπάλληλοι. Ο πρώτος πέραν της υποβολής υποψηφιότητας για το διοικητικό συμβούλιο του εργατικού σωματείου Ένωσεκατά τις αρχαιρεσίες του έτους 1988 κατά τις οποίες δεν εξελέγη δεν είχε αναπτύξει καμιά άλλη συνδικαλιστική ιδιότητα ή δραστηριότητα ούτε και ήλθε για συνδικαλιστικούς λόγους σε αντιπαράθεση με τον άμεσο προϊστάμενό του. Η συμμετοχή δε αυτού στις κατά το έτος 1992 απεργίες, στις οποίες μετείχαν και πολλοί άλλοι συνάδελφοί του, ήταν άσχετη προς την απόλυσή του που έγινε για τους παραπάνω λόγους και όχι από εκδίκηση προς το πρόσωπό του. Βάσει δε των παραδοχών αυτών απέρριψε ως αβάσιμη την αγωγή του αναιρεσείοντος με την οποία ο τελευταίος ζήτησε να αναγνωριστεί ότι η καταγγελία της σύμβασής του ήταν άκυρη εκ του λόγου ότι έγινε από εκδίκηση προς το πρόσωπό του εξ αιτίας της συνδικαλιστικής του δραστηριότητας. Με την κρίση αυτή δεν παραβίασε εκ πλαγίου τις παραπάνω διατάξεις εκ του ότι "δεν εκτίθενται στην προσβαλλομένη ιδιαίτερα προβλήματα που να δικαιολογούν την απόλυσή του" ή στοιχεία για την ύπαρξη πλεονάζοντος προσωπικού στο τμήμα που υπηρετούσε, αφού οι λόγοι της απόλυσής του εκτίθενται σαφώς, παράθεση δε άλλων στοιχείων για την ύπαρξη πλεονάζοντος προσωπικού ή αναφορά ιδιαίτερων προβλημάτων δεν ήταν αναγκαία για την πληρότητα του αποδεικτικού πορίσματος. Συνεπώς ο περί του αντιθέτου εκ του άρθρου 559 αριθ.19 του ΚΠολΔ υπό στοιχ.α,β λόγος του αναιρετηρίου είναι απορριπτέος ως αβάσιμος. Ο ίδιος λόγος α)κατά το μέρος που εντοπίζει την ανεπάρκεια της αιτιολογίας στο ότι δεν "εξηγείται" γιατί η συμμετοχή του αναιρεσείοντος στην απεργιακή επιτροπή και τις επιτροπές περιφρούρησης καθώς και ο πρωταγωνιστικός του ρόλος στις τελευταίες απεργιακές κινητοποιήσεις δεν αποτελούν ξεχωριστή συνδικαλιστική δραστηριότητα είναι απορριπτέος προεχόντως διότι στηρίζεται στην εσφαλμένη προϋπόθεση ότι το Εφετείο δέχτηκε τέτοια συμμετοχή του στις ως άνω απεργιακές κινητοποιήσεις, β)κατά τα λοιπά υπό την επίκληση της ως άνω αναιρετικής πλημμελείας αναφέρεται σε κρίση, περί τα πράγματα και είναι απορριπτέος ως απαράδεκτος (άρθρ.561 παρ.1 του ΚΠολΔ).

ΑΠΟΦΑΣΗ ΑΡ. 53/2004

Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, συνήλθε μετά από πρόσκληση του Προέδρου της σε τακτική συνεδρίαση την 10-06-2004 στο κατάστημά της αποτελούμενη από τον Δ. Γουργουράκη, Πρόεδρο, και τους Σ. Λύτρα, Α. Παπαχρίστου και Σ. Σαρηβαλάση, τακτικά μέλη, και τα αναπληρωματικά μέλη Χ. Πολίτη και Α. Παπανεοφύτου σε αναπλήρωση των Ν. Φραγκάκη και Ν. Παπαγεωργίου, οι οποίοι απουσίαζαν αμφότεροι λόγω κωλύματος, αν και είχαν προσκληθεί νομίμως. Η Αρχή συνήλθε προκειμένου να εξετάσει την υπόθεση που αναφέρεται στο ιστορικό της παρούσας. Παρούσα χωρίς δικαίωμα ψήφου ήταν η Κ. Λωσταράκου, ελέγκτρια, ως εισηγήτρια, και η κ. Α. Κανακάκη, ως γραμματέας.

Η Αρχή, αφού έλαβε υπόψη τα κάτωθι :

Η , με την υπ' αριθ. από αίτησή της, κατήγγειλε στην Αρχή ότι η εφημερίδα δημοσίευσε στο φύλλο της αυτολεξεί το κείμενο αγωγής, την οποία είχε ασκήσει κατά των.... και....., αναφέροντας και το ονοματεπώνυμό της. Η αγωγή αυτή αποτέλεσε και θέμα ρεπορτάζ του τηλεοπτικού σταθμούστο κεντρικό δελτίο ειδήσεων της....., παρά τη ρητή άρνηση της καταγγέλλουσας προς τον σταθμό για τη δημοσιοποίηση της υπόθεσής της.

Η Αρχή με το υπ' αριθμ. ... από έγγραφό της ζήτησε από την εν λόγω εφημερίδα να της γνωστοποιήσει την πηγή των δημοσιευθέντων προσωπικών δεδομένων που αφορούν την καταγγέλλουσα. Στο έγγραφο αυτό δεν έλαβε απάντηση.

Με το υπ' αριθμ. από έγγραφό της η Αρχή ζήτησε από τον τηλεοπτικό σταθμό να της αποσταλεί η βιντεοκασέτα με το επίμαχο ρεπορτάζ, καθώς και να της γνωστοποιηθεί η πηγή των δημοσιευθέντων προσωπικών δεδομένων που αφορούν την καταγγέλλουσα. Στην Αρχή περιήλθε μόνο η βιντεοκασέτα με απόσπασμα του επίμαχου ρεπορτάζ στο οποίο δεν αναφερόταν το όνομα της καταγγέλλουσας.

Κατόπιν των ανωτέρω, η Αρχή προέβη σε κλήση προς ακρόαση των υπευθύνων επεξεργασίας τόσο του τηλεοπτικού σταθμού(αρ.πρωτ. ... από) για την, όσο και της εφημερίδας(αρ.πρωτ. από) για την

Κατά τη συζήτηση της υπόθεσης στις 29.5.2003, οι εκπρόσωποι του τηλεοπτικού σταθμού..... υποστήριξαν ότι στο δελτίο ειδήσεων της έγινε αναφορά στο όνομα της καταγγέλλουσας μία μόνο φορά, το οποίο (όνομα) άλλωστε είχε ήδη δημοσιευτεί στην εφημερίδα πρωί της ίδιας ημέρας. Περαιτέρω ισχυρίστηκαν ότι είχαν λάβει την άδεια του εκπροσώπου της εφημερίδας για αναμετάδοση του θέματος και ότι είχαν τη διαβεβαίωση του τελευταίου ότι η καταγγέλλουσα είχε δώσει τη συγκατάθεσή της στην εφημερίδα για τη δημοσίευση. Η αποστολή δε προς την Αρχή της βιντεοκασέτας με απόσπασμα της εκπομπής οφειλόταν, όπως υποστήριξαν, σε λάθος του σταθμού κατά τη διαδικασία αντιγραφής της κασέτας και κατέθεσαν άλλη κασέτα με το σύνολο του περιεχομένου της εκπομπής.

Κατά τη συζήτηση της υπόθεσης στις 10.6.2004 δεν προσήλθε ο υπεύθυνος επεξεργασίας της εφημερίδας.

Η Αρχή, λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία του φακέλου, την ακρόαση του υπεύθυνου του τηλεοπτικού σταθμού και την εν γένει συζήτηση της υπόθεσης ΣΚΕΦΤΗΚΕ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ

1. Το κείμενο της αγωγής, που δημοσιεύθηκε αυτούσιο στο φύλλο της εφημερίδας περιέχει προσωπικά δεδομένα της καταγγέλλουσας και, ειδικότερα, πληροφορίες για μνηστεία που είχε συνάψει και η οποία λύθηκε, καθώς και για τη ψυχική της υγεία. Η πληροφορία αυτή αφορά την ερωτική ζωή και την υγεία και, κατά συνέπεια, ανήκει στην κατηγορία των προσωπικών δεδομένων με ευαίσθητο χαρακτήρα (άρθρο 2 περιπτ. β του Ν.2472/1997).

2. Κατά το άρθρο 7 παρ.1 του Ν.2472/1997, "απαγορεύεται η συλλογή και επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων". Η επεξεργασία αυτή κατ' εξαίρεση επιτρέπεται, ύστερα από άδεια της Αρχής, είτε με την έγγραφη, ρητή και ελεύθερη συγκατάθεση του προσώπου, είτε αν συντρέχει μία από τις περιοριστικά αναφερόμενες περιπτώσεις στην παρ.2 του άρθρου 7. Μία από τις περιπτώσεις αυτές είναι και η ενάσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος (περιπτ. ζ), εφόσον, όμως, πρόκειται για επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων "δημόσιων προσώπων" που συνδέονται με την άσκηση δημοσίου λειτουργήματος ή τη διαχείριση συμφερόντων τρίτων.

3. Κατά το άρθρο 9Α εδ. α' του Συντάγματος "καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει". Η προστασία των προσωπικών δεδομένων εντάσσεται εξάλλου στο πλαίσιο της κατοχύρωσης της ιδιωτικής ζωής, που καθιερώνεται με το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ).

4. Το άρθρο 14 παρ.1 και 2 του Συντάγματος κατοχυρώνει την ελευθερία έκφρασης και την ελευθερία του τύπου. Αντίστοιχα, οι θεμελιώδεις αυτές ελευθερίες για μια δημοκρατική κοινωνία κατοχυρώνονται από το άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Είναι γεγονός, ότι συχνά η ενάσκηση των ελευθεριών αυτών μπορεί να θέτει σε κίνδυνο την ιδιωτική ζωή και, ειδικότερα, τα προσωπικά δεδομένα. Η εξασφάλιση της ελευθερίας έκφρασης και, συνακόλουθα, και του τύπου δικαιολογεί αποκλίσεις από την προστασία των προσωπικών δεδομένων, αλλά μόνο εντός των ορίων που καθορίζονται από την αρχή της αναλογικότητας (Βλ. Recommendation 1/97, της Επιτροπής της Ε.Ε.). Η αρχή της αναλογικότητας στο ζήτημα αυτό καθιερώνεται από το άρθρο 9 της Οδηγίας 95/46/ΕΚ, κατά το οποίο "για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που πραγματοποιείται αποκλειστικώς για δημοσιογραφικούς σκοπούς ή στο πλαίσιο καλλιτεχνικής ή λογοτεχνικής έκφρασης, τα κράτη μέλη προβλέπουν τις εξαιρέσεις ή παρεκκλίσεις από τις διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου IV και του κεφαλαίου VI μόνο στο βαθμό που είναι αναγκαίες, ώστε το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής να συμβιβάζεται με τους κανόνες που διέπουν την ελευθερία έκφρασης".

5. Ο νόμος 2472/1997, ακολουθώντας την αρχή της αναλογικότητας, εισάγει την εξαίρεση του άρθρου 7 παρ.2 περιπτ.ζ, προκειμένου για ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, ενώ για τα προσωπικά δεδομένα που στερούνται ευαίσθητου χαρακτήρα ισχύει το άρθρο 5 παρ.2 περιπτ.ε, που συγκεκριμενοποιεί την αρχή αυτή.

6. Σύμφωνα με τα παραπάνω, η κατοχυρωμένη από το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ ελευθερία του τύπου δεν αποκλείει την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ευαίσθητων ή μη (βλ. ΣτΕ 3545/2002, κατά την οποία "οι διατάξεις του ν.2472/1997 καταλαμβάνουν και τις εκπομπές των ραδιοτηλεοπτικών σταθμών, καθώς και τις δημοσιογραφικές δραστηριότητες στο σύνολό τους, όταν με αυτές διενεργείται ταυτόχρονα και επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα". Κατά συνέπεια, όταν στο πλαίσιο δημοσιογραφικής δραστηριότητας προσβάλλονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, εκτός των ορίων που με βάση την αρχή της αναλογικότητας θεσπίζει ο Ν.2472/1997, υπάρχει παραβίαση του νόμου αυτού και επιβάλλονται οι προβλεπόμενες κυρώσεις, χωρίς να τίθεται ζήτημα παραβίασης της ελευθερίας του τύπου (βλ. ΣτΕ 3545/2002, όπ.παρ.).

7. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, η εφημερίδα δημοσιεύοντας αυτολεξεί το κείμενο αγωγής της προσφεύγουσας με αναφορά του ονόματός της, επεξεργάστηκε (συνέλεξε και ανακοίνωσε) προσωπικά της δεδομένα, μεταξύ των οποίων και πληροφορίες για την ερωτική της ζωή και τη ψυχική της υγεία. Κατά συνέπεια, προέβη σε επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων. Η επεξεργασία αυτή είναι παράνομη, αφού δεν συντρέχει καμιά από τις εξαιρέσεις του άρθρου 7 παρ.2 του Ν.2472/1997. Ειδικότερα, δεν συντρέχει η περίπτωση ζ, αφού είναι προφανές ότι η προσφεύγουσα δεν αποτελεί "δημόσιο πρόσωπο", κατά την έννοια της διάταξης αυτής. Αλλά και η επεξεργασία των λοιπών προσωπικών δεδομένων της προσφεύγουσας, τα οποία δεν έχουν ευαίσθητο χαρακτήρα, είναι επίσης παράνομη, αφού δεν συντρέχουν οι όροι του άρθρου 5 παρ.2 περιπτ.ε του Ν.2472/1997, κατά το οποίο "Η επεξεργασία είναι απολύτως αναγκαία για την ικανοποίηση του έννομου συμφέροντος που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή ο τρίτος ή οι τρίτοι στους οποίους ανακοινώνονται τα δεδομένα και υπό τον όρο ότι τούτο υπερέχει προφανώς των δικαιωμάτων και συμφερόντων των προσώπων στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα και δεν θίγονται οι θεμελιώδεις ελευθερίες τους". Η ενημέρωση του κοινού για ένα προσωπικό θέμα της καταγγέλλουσας, η οποία δεν είναι "δημόσιο πρόσωπο", δεν υπερέχει της πληροφορικής της αυτοδιάθεσης, δεδομένου μάλιστα ότι τα αναφερθέντα προσωπικά δεδομένα, ακόμη και εκείνα που δεν έχουν ευαίσθητο χαρακτήρα, θίγουν καίρια την ιδιωτική της ζωή.

8. Εξάλλου, ο τηλεοπτικός σταθμός, ανακοινώνοντας στο πλαίσιο τηλεοπτικής συζήτησης στοιχεία της αγωγής της καταγγέλλουσας, όπως αυτά είχαν δημοσιευθεί στην εφημερίδα, απλώς αναπαρήγαγε το δημοσίευμα αυτό από συγκεκριμένο φύλλο εφημερίδας το οποίο, ως προορισμένο για κυκλοφορία ως διανεμόμενο φύλλο, δεν αποτελεί αρχείο, και κατά συνέπεια, ανεξαρτήτως του αν εθίγη ή όχι η προσωπικότητα του υποκειμένου των

προσωπικών δεδομένων, δεν παραβίασε το νόμο 2472/1997.

Στο μέτρο ωστόσο που περιλαμβάνονται τα παρανόμως συλλεγόμενα κατά τα ανωτέρω προαναφερόμενα στοιχεία στο αρχείο που σχηματίστηκε από την κασέτα της εκπομπής, υπάρχει επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ν.2472/97. Η επεξεργασία αυτή δεν είναι καταρχάς παράνομη, εφόσον η διατήρηση της κασέτας για ένα τρίμηνο επιβάλλεται από σχετικό νόμο (άρθρο 3 Ν.2328/95). Σε κάθε περίπτωση όμως είναι παράνομη η αναμετάδοση του ρεπορτάζ κατά το μέρος που στηρίζεται σε προσωπικά δεδομένα τα οποία είχαν συλλεγεί κατά παράβαση των διατάξεων του ν.2472/97.

Ενόψει της βαρύτητας της πράξης που αποδείχθηκε και της προσβολής που επήλθε από αυτή στο υποκείμενο δηλ. στην καταγγέλλουσα, η Αρχή κρίνει ομόφωνα ότι πρέπει να επιβληθούν στον υπεύθυνο της επεξεργασίας οι προβλεπόμενες στο άρθρο 21 παρ.1 εδαφ. β του ν.2472/97 κυρώσεις που αναφέρονται στο διατακτικό, οι οποίες κρίνονται ανάλογες με τη βαρύτητα της παράβασης.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

1. Επιβάλλει στον υπεύθυνο επεξεργασίας της εφημερίδας πρόστιμο 30.000 ευρώ, για παραβίαση των άρθρων 2 περιπτ. α και β, 5 και 7 του Ν.2472/1997.
2. Διατάσσει τη διαγραφή των επίδικων δεδομένων από το αρχείο της εφημερίδας με την έννοια απαγόρευσης της αναδημοσίευσης του φύλλου της, ειδικώς και μόνο με το περιεχόμενο αυτό.
3. Απαγορεύει στον υπεύθυνο επεξεργασίας του τηλεοπτικού σταθμού να αναμεταδώσει το επίμαχο ρεπορτάζ με το περιεχόμενο αυτό.

ΔΕΦΑΘ 3155/2003

ΔΕΦΑΘ 3155/2003 (Ακυρ.), ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΕΦΕΤΕΙΟ ΑΘΗΝΑΣ
ΑΚΥΡΩΤΙΚΟΣ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ
ΤΜΗΜΑ Η΄

Με μέλη τους: Βελισσάριο Καράκωστα, Πρόεδρο Εφετών Δ.Δ., Βασίλειο Χριστοφίλη και Βασιλική Παπαγγελουπούλου, Εφέτες Διοικητικών Δικαστηρίων,
συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριο του στις 29 Οκτωβρίου 2003, με Γραμματέα τον Δημήτριο Μενιάδη, για να δικάσει την από 22 Σεπτεμβρίου 2003 αίτηση,
του Χ.Κ., κατοίκου Αθηνών (Λ. Α., αριθ. ...) που παραστάθηκε με τον πληρεξούσιο του δικηγόρο Αλέξανδρο Κανδαράκη, τον οποίο έχει διορίσει στο ακροατήριο
κατά του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων που παραστάθηκε με την Πάρεδρο της Διοίκησης Αναστασία Καράμπελα.

Κατά τη δημόσια συζήτηση που ακολούθησε, το Δικαστήριο άκουσε: την εισηγήτρια της υπόθεσης, Εφέτη Διοικητικών Δικαστηρίων, Βασιλική Παπαγγελούδου, που διάβασε τη σχετική έκθεση της, εξέθεσε τα ζητήματα που προκύπτουν και ανέπτυξε τη γνώμη της γι' αυτά, τον πληρεξούσιο δικηγόρο του αιτούντος που ανέπτυξε και προφορικά τους λόγους ακύρωσης και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση, καθώς και την εκπρόσωπο του Υπουργού που ζήτησε, αντίθετα, να απορριφθεί η αίτηση. Μετά τη συνεδρίαση, το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη και, αφού μελέτησε τη δικογραφία και τις σχετικές διατάξεις, αποφασίζει τα εξής: Με την κρινόμενη αίτηση, για την άσκηση της οποίας καταβλήθηκε το νόμιμο παράβολο (1019382 και 1032898/22.9.2003 ειδικά έντυπα παραβόλου), επιδιώκεται, παραδεκτός, να ακυρωθεί η απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, με την οποία κυρώθηκαν οι πίνακες εισαγομένων στα τμήματα και τις σχολές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης των εισαγωγικών εξετάσεων ακαδημαϊκού έτους 2003-2004 με βάση το απολυτήριο του ενιαίου λυκείου, κατά το μέρος που συμπεριελήφθη μεν στους πίνακες αυτούς ως επιτυχών ο αιτών, εισήχθη όμως στο τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης που αποτελούσε τη δεύτερη προτίμηση του στο μηχανογραφικό δελτίο.

Κατ' εξουσιοδότηση των διατάξεων του άρθρου 2 παρ. 3 του Ν. 2525/1997, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 παρ.2 του Ν. 2909/2001, εκδόθηκε η Φ.253/Β6/1340/11.5.2001 απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΦΕΚ 565/15.5.2001 τ. Β') "Πρόσβαση των κατόχων απολυτηρίου ενιαίου λυκείου ή άλλου τύπου λυκείου στην τριτοβάθμια εκπαίδευση". Σύμφωνα με την υπουργική αυτή απόφαση η επιλογή των εισαγομένων γίνεται με κριτήριο το σύνολο των μορίων που συγκεντρώνεται από τα άθροισμα των γινομένων του γενικού βαθμού πρόσβασης και του βαθμού πρόσβασης των δύο μαθημάτων αυξημένης βαρύτητας με τους αντίστοιχους συντελεστές. Περαιτέρω, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 13 του άρθρου 1 του Ν. 2525/1997, όπως αυτές συμπληρώθηκαν αρχικά με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 1 του Ν. 2909/2001 και στη συνέχεια με τις διατάξεις του άρθρου 12 του Ν. 2986/2002 και της παρ. 14 του άρθρου 13 του Ν. 3149/2003, ο γενικός βαθμός πρόσβασης και οι βαθμοί πρόσβασης των μαθημάτων διαμορφώνονται με βάση την ετήσια προφορική επίδοση του μαθητή και τη γραπτή επίδοση του στις τελικές γραπτές εξετάσεις που διενεργούνται σε εθνικό επίπεδο στα μαθήματα των δύο τελευταίων τάξεων που εξετάζονται σε εθνικό επίπεδο με βάση τις σχετικές διατάξεις για την προαγωγή και απόλυση των μαθητών του ενιαίου λυκείου.

Περαιτέρω, κατ' άρθρο 22 του Π.Δ. 86/2001 (ΦΕΚ 73/12.4.2001 τ. Α') "αξιολόγηση των μαθητών του ενιαίου λυκείου", αν η διαφορά μεταξύ των βαθμολογιών του Α' και του Β' βαθμολογητή είναι μικρότερη ή ίση με 12 μονάδες στην κλίμακα 0-100, τότε ο τελικός βαθμός είναι ο μέσος όρος των δύο βαθμολογιών (παρ. 1). Αν η διαφορά όμως μεταξύ των βαθμολογιών Α' και Β' βαθμολογητή είναι μεγαλύτερη από 12 μονάδες στην κλίμακα 0-100, τότε το

γραπτό παραδίδεται για αναβαθμολόγηση και σε τρίτο βαθμολογητή (παρ. 2). Στην περίπτωση αναβαθμολόγησης ο τελικός βαθμός του γραπτού είναι ο μέσος όρος που προκύπτει από το βαθμό του τρίτου βαθμολογητή και τον πλησιέστερο προς αυτόν βαθμό των δύο προηγούμενων, εκτός της περίπτωσης που ο βαθμός του τρίτου είναι μικρότερος από τους βαθμούς και των δύο πρώτων, οπότε ως βαθμός του γραπτού λαμβάνεται ο μικρότερος βαθμός από αυτούς που έδωσαν οι δύο πρώτοι βαθμολογητές. Στην περίπτωση που ο βαθμός του Γ' βαθμολογητή είναι ίσος με τον μέσο όρο των βαθμών των δύο πρώτων, ως τελικός βαθμός του γραπτού λαμβάνεται ο συγκεκριμένος μέσος όρος (παρ. 3, όπως ισχύει μετά την αντικατάσταση της με την παρ. 15 του άρθρου 1 του Π.Δ. 26/2002).

Στην προκειμένη περίπτωση, ο αιτών, απόφοιτος ενιαίου λυκείου, μετείχε στις εξετάσεις των μαθημάτων της Γ' τάξης ενιαίου λυκείου που διενεργήθηκαν σε εθνικό επίπεδο τον Μάιο-Ιούνιο 2003, συγκέντρωσε δε σύνολο μορίων 18.086, με αποτέλεσμα να εισαχθεί στο Τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης που αποτελούσε τη δεύτερη προτίμηση του στο μηχανογραφικό δελτίο. Ειδικότερα, το μάθημα της νεοελληνικής λογοτεχνίας θεωρητικής κατεύθυνσης βαθμολογήθηκε από τον Α' βαθμολογητή με βαθμό 56 και τον Β' βαθμολογητή με 78. Εν όψει της διαφοράς αυτής των δύο βαθμών (μεγαλύτερης των 12 βαθμών), το γραπτό βαθμολογήθηκε και από Γ' βαθμολογητή-αναβαθμολογητή με βαθμό 64. Κατ' εφαρμογή των προαναφερόμενων διατάξεων ο μέσος όρος του μαθήματος διαμορφώθηκε σε 60, που αποτελεί τον μέσο όρο του βαθμού του αναβαθμολογητή με τον πλησιέστερο προς αυτόν βαθμό των δύο προηγούμενων, δηλαδή το 60 αντιπροσωπεύει τον μέσο όρο του 56 και 64 στην κλίμακα 0-100.

Ο προβλεπόμενος από τις προηγούμενες διατάξεις τρόπος αναβαθμολόγησης έχει ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό εκείνου του βαθμού ο οποίος αφήσεται περισσότερο από το βαθμό του αναβαθμολογητή. Όμως, η διαμόρφωση της τελικής βαθμολογίας του γραπτού - σε περίπτωση αναβαθμολογήσεως - κατά τον καθιερούμενο από το π.δ. 86/2001 τρόπο, στηρίζεται σε ρευστά και όχι αντικειμενικά δεδομένα, μη συμφύη με το αντικείμενο και το σκοπό της ρύθμισης, στο οποίο αποβλέπει ο θεσμός της αναβαθμολόγησης, αφού εξαρτάται από το εντελώς τυχαίο και συμπτωματικό κριτήριο του βαθμού εκείνου από τους δύο προηγούμενους βαθμολογητές προς τον οποίο προσεγγίζει ο βαθμός του αναβαθμολογητή. Κατά συνέπεια, προσκρούει στη συνταγματικώς κατοχυρωμένη αρχή της ισότητας.

Με τα δεδομένα αυτά, σε περίπτωση αναβαθμολογήσεως του γραπτού δοκιμίου του υποψηφίου, όπως στην προκείμενη περίπτωση, ο τελικός βαθμός του γραπτού πρέπει να διαμορφωθεί με βάση το μέσο όρο των τριών βαθμολογητών. Τη ρύθμιση αυτή, η οποία επιβάλλεται και από την αρχή της αναλογικότητας, και η οποία δεν αποτελεί αδικαιολογήτως ευμενή μεταχείριση για τους υποψηφίους εκείνους τα γραπτά των οποίων είναι δεκτικά αναβαθμολογήσεως έναντι των λοιπών υποψηφίων, όπως αβάσιμα προβάλλεται από το Δημόσιο, απηχεί και το π.δ. 86/2001 (άρθρο 22 παρ. 3 αυτού, όπως

ισχύει), στο οποίο ορίζεται ότι σε περίπτωση που ο τρίτος βαθμός είναι ο μέσος όρος των δύο πρώτων, ως τελικός βαθμός του γραπτού λαμβάνεται ο συγκεκριμένος μέσος όρος. Κατά συνέπεια, η προσβαλλόμενη υπουργική απόφαση παρίσταται μη νόμιμη και πρέπει να ακυρωθεί ως προς τον αιτούντα κατά τα βασίμως από αυτόν προβαλλόμενα. Περαιτέρω, η υπόθεση να αναπεμφθεί στη Διοίκηση για να ενεργήσει τα νόμιμα, να διαταχθεί η απόδοση του κατατεθέντος παραβόλου στον αιτούντα (άρθρο 36 παρ. 4 π.δ. 18/1989) και ο ηττώμενος διάδικος να απαλλαγεί από τη δικαστική δαπάνη κατ' εκτίμηση των περιστάσεων (άρθρο 39 παρ. 1 π.δ. 18/1989).

ΜΕ ΤΙΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΑΥΤΕΣ

- Δέχεται την αίτηση
- Ακυρώνει την απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων με την οποία κυρώθηκαν οι πίνακες εισαγομένων στα τμήματα και τις σχολές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης των εισαγωγικών εξετάσεων ακαδημαϊκού έτους 2003-2004 κατά το μέρος που αφορά τον αιτούντα.
- Αναπέμπει την υπόθεση στη Διοίκηση για να ενεργήσει τα νόμιμα.
- Διατάσσει την απόδοση του κατατεθέντος παραβόλου στον αιτούντα.
- Απαλλάσσει το Δημόσιο από τη δικαστική δαπάνη.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 16 Δεκεμβρίου 2003.

Η δημοσίευση της απόφασης στην ίδια πόλη στις 18 Δεκεμβρίου 2003, σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση στο ακροατήριο.

ΑΠ Ολ. 4/2005

Αριθμός 4/2005

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

Σε τακτική Ολομέλεια

ΣΥΓΚΡΟΤΗΘΗΚΕ από τους Δικαστές της Α' Σύθεσης: Γεώργιο Κάπο, Πρόεδρο του Αρείου Πάγου, Θεόδωρο Λαφαζάνο, Νικόλαο Γεωργίλη, Στυλιανό Πατεράκη, Αχιλλέα Ζήση, Στυλιανό Μοσχολέα, Ρωμύλο Κεδίκογλου, Αντιπροέδρους Αρείου Πάγου, Ελευθέριο Τσακόπουλο, Νικόλαο Κασσαβέτη Σταμάτιο Γιακουμέλο, Αλέξανδρο Κασιώλα, Ιωάννη Δαβίλλα, Νικόλαο Οικονομίδη, Σπυρίδωνα Κολουβά, Χρήστο Γεωργαντόπουλο - Εισηγητή, Αθανάσιο Γιωτάκο, Γεώργιο Χλαμπουτάκη, Νίκη Γιαννακάκη, Δημήτριο Κυριτσάκη, Αχχιλέα Νταφούλη, Ανδρέα Μαρκάκη, Αθανάσιο Μπρίλλη και Μιχαήλ Μαργαρίτη, Αρεοπαγίτες.

ΣΥΝΗΛΘΕ σε δημόσια συνεδρίαση στο Κατάστημά του στις 23 Σεπτεμβρίου 2004, με την παρουσία του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου Δημητρίου Λινού και της Γραμματέως Ελένης Γιαννέλη, για να δικάσει μεταξύ:

Των καλούντων: Α) αναιρεσιόντος-υπέρ ου οι πρόσθετες παρεμβάσεις:

Σωματείου με την επωνυμία «ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΞΑΝΘΗΣ», που εδρεύει στην Ξάνθη και εκπροσωπείται νόμιμα από τον Πρόεδρο του Διοικητικού του

Συμβουλίου, το οποίο εκπροσωπήθηκε από τους πληρεξουσίους δικηγόρους του Εμίν Σεμπαχεδίν και Αγά Χουσεϊν και Β) προσθέτως παρεμβαινόντων: 2) Γ. Γ. του Σ., 3) Μ. Α. του Μ., κατοίκων Κομοτηνής, 4) α) Ο.Χ. του Σ., β) Φ.Α. του Φ., γ) Α.Μ. του Α., κατοίκων Ξάνθης, 5) Λ. συζύγου Ν.Χ., κατοίκου Ξάνθης, 6) Χ.Ρ. του Χ., κατοίκου Ξάνθης, 7) Σ.Χ. του Ι., κατοίκου Ξάνθης, 8) Συλλόγου Επιστημόνων Μειονότητας της Δυτικής Θράκης, που εδρεύει στη Κομοτηνή και εκπροσωπείται νόμιμα. Από αυτούς ο 4α παραστάθηκε αυτοπροσώπως, επειδή είναι δικηγόρος και οι λοιποί (2, 3, 4β, 4γ, 5, 6, 7 και 8) εκπροσωπήθηκαν από τον ως άνω δικηγόρο Ορχάν Χατζήμπράμ.

Των καθών η κλήση - αναιρεσιβλήτων – καθ' ων οι πρόσθετες παρεμβάσεις: 1) Νομάρχη Ξάνθης, ως εποπτεύουσας Αρχής των Σωματείων που εδρεύουν στο Νομό Ξάνθης, κατοικοεδρεύοντος στην Ξάνθη, ο οποίος εκπροσωπήθηκε από τις α) πληρεξούσια δικηγόρο του Καλλιρρόη Παντελίδου και β) Κυριακή Γρηγορίου, Πάρεδρο Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, 2) Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Θρακικών Σωματείων, που εδρεύει στη Θεσσαλονίκη και εκπροσωπείται νόμιμα, η οποία εκπροσωπήθηκε από τον πληρεξούσιο δικηγόρο της Ιωάννη Χατζηαντωνίου.

Η ένδικη διαφορά άρχισε με την με αριθμό έκθεσης κατάθεσης 11/30-1-1984 αίτηση του ήδη 1ου αναιρεσιβλήτου, που κατατέθηκε στο Πολυμελές Πρωτοδικείο Ξάνθης. Εκδόθηκαν οι αποφάσεις 36/1986 του ίδιου Δικαστηρίου και 117/1999 του Εφετείου Θράκης. Την αναίρεση της τελευταίας απόφασης ζήτησε το αναιρεσεϊόν με την από 15-6-1999 αίτησή του, επί της οποίας εκδόθηκε η 1530/2000 απόφαση του Δικαστηρίου τούτου, με την οποία έγινε δεκτή η ως άνω αίτηση και παρέπεμψε την υπόθεση στο αρμόδιο δικάσαν Εφετείο (Θράκης). Στη συνέχεια εκδόθηκε η 31/2002 απόφαση του Εφετείου Θράκης, την αναίρεση της οποίας ζήτησε το αναιρεσεϊόν με την από 8 Απριλίου 2002 αίτησή του καθώς και οι προσθέτως παρεμβαίνοντες με τις από 18 Δεκεμβρίου 2002 (οι υπ' αριθμ. 2-7) και 13 Δεκεμβρίου 2002 (ο 8ος) πρόσθετες παρεμβάσεις τους.

Στη συνέχεια εκδόθηκε η 1549/2003 απόφαση του Δ' πολιτικού τμήματος του Αρείου Πάγου, η οποία, αφού συνεκδίκασε την αίτηση αναίρεσεως και τις πρόσθετες παρεμβάσεις παρέπεμψε στην Τακτική Ολομέλεια του Αρείου Πάγου τους πρώτο, δεύτερο ως προς το από τη διάταξη του άρθρου 559 αριθ. 1 ΚΠολΔ πρώτο μέρος του, έκτο, όγδοο και δωδέκατο λόγους της ανωτέρω αναίρεσης. Μετά την πιο πάνω απόφαση και την από 5-2-2004 κλήση των αναιρεσεϊόντος και προσθέτως παρεμβαινόντων η προκείμενη υπόθεση φέρεται στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου τούτου.

Κατά τη συζήτηση της υποθέσεως αυτής, που εκφωνήθηκε από το πινάκιο, παραστάθηκαν οι διάδικοι όπως σημειώνεται πιο πάνω. Οι πληρεξούσιοι των διαδίκων ανέπτυξαν και προφορικά τους σχετικούς ισχυρισμούς τους, που αναφέρονται στις προτάσεις τους και ζήτησαν οι μεν των αναιρεσεϊόντος και προσθέτως παρεμβαινόντων την παραδοχή των παραπεμφθέντων λόγων αναίρεσεως, οι δε των αναιρεσιβλήτων την απόρριψή τους, αντιστοίχως δε την καταδίκη του αντίδικου τους στη δικαστική δαπάνη.

Ο Εισαγγελέας πρότεινε να απορριφθούν ως αβάσιμοι οι παραπεμφθέντες στην Ολομέλεια λόγοι αναίρεσης πρώτος, δεύτερος κατά το πρώτο μέρος του, έκτος, όγδοος και δωδέκατος.

Κατόπιν αυτών ο Πρόεδρος έδωσε εκ νέου το λόγο στους πιο πάνω πληρεξουσίου των διαδίκων, οι οποίοι αναφέρθηκαν σε αυτά που προηγούμενα είχαν αναπτύξει.

ΣΚΕΦΘΗΚΕ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ

Με το από 5-2-2004 δικόγραφο κλήσης του αναιρεσειόντος Σωματείου με την επωνυμία «ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΞΑΝΘΗΣ» και των υπέρ αυτού προσθέτως παρεμβάντων, παραδεκτώς φέρονται προς συζήτηση οι πρώτος, δεύτερος κατά το πρώτο μέρος του, έκτος, όγδοος και δωδέκατος λόγοι αναίρεσης κατά της 31/2002 απόφασης του Εφετείου Θράκης, οι οποίοι παραπέμφθηκαν για κρίση στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου τούτου με τη 1549/2003 απόφαση του Δ' Τμήματος αυτού, κατά το άρθρο 563 παρ. 2 περ. β' του ΚΠολΔ, λόγω δημιουργίας ζητημάτων με γενικότερο ενδιαφέρον. Κατά τους λόγους τούτους αναίρεσης, το Εφετείο υπέπεσε στην από τη διάταξη του άρθρου 559 αρ. 1 του ΚΠολΔ πλημμέλεια, καθόσον παραβίασε κανόνες ουσιαστικού δικαίου και δη: Α) Κατά τους πρώτο και δεύτερο, κατά το πρώτο μέρος του, λόγους αυτούς, παραβίασε α) τις διατάξεις των άρθρων 12 παρ. 1 του Συντάγματος και 11 της ΕΣΔΑ που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974, οι οποίες κατοχυρώνουν την ελευθερία της ένωσης και προσδιορίζουν τους περιορισμούς της ελευθερίας αυτής, που πρέπει κατά τη δεύτερη από τις διατάξεις αυτές, να προβλέπονται από το νόμο και να αποτελούν «αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία», για την εθνική ασφάλεια, τη δημόσια ασφάλεια, την προάσπιση της τάξης, την πρόληψη του εγκλήματος, την προστασία της υγείας, την προάσπιση της ηθικής και την προστασία των ελευθεριών τρίτων και β) τη διάταξη του άρθρου 105 αρ. 3 του ΑΚ. Β) Κατά τον έκτο λόγο αναίρεσης, παραβίασε τις διατάξεις τόσο των ανωτέρω άρθρων του Συντάγματος και της ΕΣΔΑ, όσο και των άρθρων 14 παρ. 1 του Συντάγματος και 10 της ΕΣΔΑ που κατοχυρώνουν την ελευθερία της έκφρασης. Γ) Κατά τον όγδοο λόγο αναίρεσης, παραβίασε τις διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 1 και 9 παρ. 1 της ΕΣΔΑ που προασπίζουν το δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας που, κατά το αναιρεσειόν Σωματείο, περιλαμβάνει και το δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού των μελών του και Δ) Κατά το δωδέκατο λόγο αναίρεσης, παραβίασε τις διατάξεις των άρθρων 11 του Συντάγματος και 11 της ΕΣΔΑ που κατοχυρώνουν η πρώτη την ελευθερία «του συνέρχεσθαι», η δε δεύτερη και την ελευθερία αυτή.

Ο από τη διάταξη του άρθρου 559 αρ. 1 εδ. α' του ΚΠολΔ προβλεπόμενος λόγος αναίρεσης ιδρύεται και αν παραβιάστηκε κανόνας του ουσιαστικού δικαίου, αδιάφορο αν πρόκειται για νόμο εσωτερικού ή διεθνούς δικαίου. Ο δε κανόνας δικαίου παραβιάζεται, αν δεν εφαρμοστεί, ενώ συνέτρεχαν οι όροι εφαρμογής του, ή αν εφαρμοστεί, ενώ δε έπρεπε, καθώς και αν εφαρμοστεί εσφαλμένα (Ολ. ΑΠ 36/1988). Εξάλλου, κατά τη διάταξη του άρθρου 12 παρ. 1 του Συντάγματος, οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνιστούν ενώσεις και μη κερδοσκοπικά σωματεία, τηρώντας τους νόμους, που ποτέ όμως δεν μπορούν να

εξαρτήσουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού από προηγούμενη άδεια. Στη διάταξη αυτή κατοχυρώνεται το δικαίωμα της συνένωσης, το οποίο περιλαμβάνει και την ελευθερία της διατήρησης αυτής, όπως αυτό συνάγεται και από την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου 12 όπου ορίζεται, ότι το σωματείο δεν μπορεί να διαλυθεί για παράβαση του νόμου ή ουσιώδους διάταξης του καταστατικού του, παρά μόνο με δικαστική απόφαση. Τη γενικότερη αυτή διατύπωση της τελευταίας συνταγματικής επιταγής εξειδικεύει η διάταξη του άρθρου 105 αρ. 3 του ΑΚ, με την οποία ορίζεται ότι με απόφαση του πρωτοδικείου μπορεί να διαλυθεί το σωματείο και αν ο σκοπός ή η λειτουργία του έχουν καταστεί παράνομοι ή αντίθετοι προς τη δημόσια τάξη. Ως νόμος, του οποίου η παράβαση μπορεί να επιφέρει τη διάλυση του σωματείου, νοείται και το Σύνταγμα, καθώς και η διεθνής σύμβαση που έχει κυρωθεί από τη Βουλή. Η δημόσια δε τάξη, η προς την οποία αντίθεση του σκοπού ή της λειτουργίας του σωματείου δημιουργεί λόγο διάλυσης αυτού κατά την προαναφερόμενη διάταξη του άρθρου 105 αρ. 3 του ΑΚ, αποτελείται από θεμελιώδεις κανόνες και αρχές που κρατούν σε ορισμένο χρόνο στη χώρα και απηχούν τις δικαιοϊκές, κοινωνικές, οικονομικές, πολιτειακές, πολιτικές, θρησκευτικές, ηθικές και άλλες αντιλήψεις, οι οποίες διέπουν τον έννομο βιοτικό ρυθμό αυτής. Αντίθεση προς τη δημόσια τάξη υπάρχει, όταν προσβάλλονται οι αντιλήψεις αυτές και διαταράσσεται ο βιοτικός ρυθμός (Ολ. ΑΠ 6/1990, Ολ. ΑΠ 17/1999). Το έννομο αγαθό που προστατεύουν οι σχετικές διατάξεις είναι η κατάσταση κοινωνικής ηρεμίας που επιτρέπει σε όλα τα μέλη του κοινωνικού συνόλου να συμβιώνουν ειρηνικά. Στη δημόσια δε τάξη, με την έννοια του περιορισμού των δικαιωμάτων, αναφέρεται και το ίδιο το Σύνταγμα στις διατάξεις των άρθρων 11 παρ. 2, 13 παρ. 2 και 18 παρ. 3 (δικαίωμα συνάθροισης, ελευθερία λατρείας και δικαίωμα ιδιοκτησίας, αντίστοιχα). Συνακόλουθα, η ως άνω διάταξη του άρθρου 105 αρ. 3 του ΑΚ δεν αντίκειται στη διάταξη του άρθρου 12 παρ. 2 του Συντάγματος, αλλά αντίθετα βρίσκεται εντός των πλαισίων αυτής, εφόσον ερμηνευθεί στενά, ώστε το επιβαλλόμενο στο σωματείο έσχατο μέτρο της διάλυσης αυτού να τελεί σε εύλογη σχέση με την παρανομία που έχει διαπραχθεί, με βάση την αρχή της αναλογικότητας που επιτάσσει η διάταξη του άρθρου 25 παρ. 1 εδάφ. 4 του Συντάγματος, η οποία επιβάλλει να είναι το μέτρο της διάλυσης κατάλληλο αλλά και κυρίως αναγκαίο, προκειμένου να αποτραπεί η προσβολή. Περαιτέρω, το γεγονός ότι κατά την έκδοση της αποφάσεως για αναγνώριση του σωματείου είχε αναγκάσιως ερευνηθεί η εναρμόνιση του σκοπού αυτού προς το νόμο και τη δημόσια τάξη, δεν κωλύει την κατ' εφαρμογή του άρθρου 105 αριθ. 3 αστικού κώδικα διάλυση αυτού και αν ακόμη δεν μεταβλήθηκε η νομοθεσία ή η έννοια της δημόσιας τάξης, διότι η μεν απόφαση περί αναγνώρισεως του σωματείου δεν αποτελεί δεδικασμένο για την περί διαλύσεως δίκη ως προς τη συνδρομή της μη αντιθέσεως στο νόμο ή τη δημόσια τάξη. Η δε διάταξη του άρθρου 105 παρ. 3 Α.Κ. δεν ανέχεται τη διατήρηση σωματείου με επιδίωξη σκοπού αντίθετου προς το νόμο ή τη δημόσια τάξη, ώστε εφαρμόζεται αναλόγως η άνω διάταξη και στην περίπτωση που αρχήθεν ο σκοπός ήταν αντίθετος στο νόμο ή τη δημόσια τάξη. Ακόμη, η ανωτέρω

διάταξη του άρθρου 105 παρ. 3 του ΑΚ δεν είναι αντίθετη στις διατάξεις των άρθρων 9, 10 και 11 της Σύμβασης της Ρώμης, 4 Νοεμβρίου 1950, «δια την προάσπισιν των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών» (ΕΣΔΑ) που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 και έχει την ισχύ που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος. Τούτο δε καθόσον: α) Στο άρθρο 9 παρ. 1 εδάφ. α' της Σύμβασης αυτής, ορίζεται ότι κάθε πρόσωπο δικαιούται στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Στην παρ. 2 δε του ίδιου άρθρου ορίζεται, ότι η ελευθερία εκδήλωσης της θρησκείας ή των πεποιθήσεων δεν επιτρέπεται να αποτελέσει αντικείμενο άλλων περιορισμών πέρα από αυτούς που προβλέπονται από το νόμο και αποτελούν αναγκαία μέτρα σε δημοκρατική κοινωνία, για τη δημόσια ασφάλεια, την προάσπιση της δημόσιας τάξης, υγείας και ηθικής, ή την προάσπιση των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων. β) Στο άρθρο 10 παρ. 1 εδάφ. α' και β' της ίδιας Σύμβασης (ΕΣΔΑ) ορίζεται, ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης και ότι το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης ως και την ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών, χωρίς επέμβαση δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Πλην όμως στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου ορίζεται, ότι η άσκηση των ελευθεριών τούτων, συνεπαγομένη καθήκοντα και ευθύνες, δύναται να υπαχθεί σε ορισμένες διατυπώσεις, όρους και περιορισμούς που προβλέπονται από το νόμο και αποτελούν αναγκαία μέτρα σε δημοκρατική κοινωνία για την εθνική ασφάλεια, την εδαφική ακεραιότητα ή δημόσια ασφάλεια, την προάσπιση της τάξης και πρόληψη του εγκλήματος, την προστασία της υγείας και της ηθικής, την προστασία της υπόληψης ή των δικαιωμάτων των τρίτων. γ) Στο άρθρο 11 παρ. 1 της αυτής Σύμβασης (ΕΣΔΑ) ορίζεται, ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία του συνέρχεσθαι ειρηνικώς και στην ελευθερία συνεταιρισμού, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος ίδρυσης μετ' άλλων συνδικάτων και προσχώρησης σε συνδικάτα με σκοπό την προάσπιση των συμφερόντων τους. Κατά δε την παρ. 2 εδάφ. α' του ίδιου άρθρου, η άσκηση των δικαιωμάτων αυτών δεν επιτρέπεται να υπαχθεί σε άλλους περιορισμούς πέρα από αυτούς που προβλέπονται από το νόμο και αποτελούν αναγκαία μέτρα, σε δημοκρατική κοινωνία, για την εθνική ασφάλεια, τη δημόσια ασφάλεια, την προάσπιση της τάξης και πρόληψη του εγκλήματος, την προστασία της υγείας και της ηθικής ή την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων. Κατά συνέπεια, από τις προπαρατιθέμενες διατάξεις των εν λόγω άρθρων 9, 10 και 11 της ΕΣΔΑ συνάγεται ότι η δημόσια τάξη, είναι θεμιτός περιορισμός των δικαιωμάτων που προβλέπονται από τις διατάξεις αυτές. Ας σημειωθεί, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ενόψει της πιο πάνω διάταξης του άρθρου 11 της ΕΣΔΑ, με την απόφασή του της 17-2-2004 που εκδόθηκε στην υπόθεση Gorzelik και λοιπών κατά της Πολωνίας, μετά από ατομική προσφυγή κατά του Πολωνικού Κράτους, για άρνηση των αρχών αυτού να προβούν στην επίσημη καταχώρηση του σωματείου των προσφυγόντων υπό την επωνυμία «Ένωση των προσώπων σιλεσιανής ιθαγένειας», έκρινε ότι: Η ελευθερία συνεταιρισμού δεν είναι απόλυτη και πρέπει να γίνει δεκτό ότι όταν ένα σωματείο, δια των

δραστηριοτήτων του ή των προθέσεων τις οποίες δηλώνει ρητώς ή σιωπηρώς στο πρόγραμμά του, θέτει σε κίνδυνο τους θεσμούς του Κράτους ή τα δικαιώματα και τις ελευθερίες άλλων, το άρθρο 11 (της ΕΣΔΑ) δεν αποστειρεί από τις αρχές ενός Κράτους την εξουσία προστασίας των εν λόγω θεσμών και προσώπων και ότι τούτο απορρέει και από την παρ. 2 του άρθρου 11 και από τις θετικής υποχρεώσεις του Κράτους δυνάμει του άρθρου 1 της Συμβάσεως να αναγνωρίζει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των προσώπων τα οποία εξαρτώνται από τη δικαιοδοσία του (σκέψη 94 της απόφασης αυτής). Ακόμη, το Ευρ. Δ.Δ.Α. με την απόφασή του της 10-7-1998, που εκδόθηκε στην υπόθεση Σιδηρόπουλος κατά Ελλάδος, έκρινε ότι αν ένα σωματείο, μετά την αναγνώρισή του, εμπλακεί σε δραστηριότητες ασυμβίβαστες προς τη δημόσια τάξη ή προς τους κατ' αρχήν νόμιμους σκοπούς που φαίνεται ότι επιδιώκει σύμφωνα με το καταστατικό του, οι αρμόδιες αρχές δεν θα ήταν δυνατόν να παραμείνουν αδύναμες να αντιδράσουν και ότι σύμφωνα με το άρθρο 105 του Ελληνικού Α.Κ., το πρωτοδικείο θα μπορούσε να διατάξει τη διάλυση του σωματείου αν αυτό, μετά την αναγνώρισή του, επιδίωκε σκοπό διαφορετικό από τον προβλεπόμενο από το καταστατικό του ή αν η δραστηριότητά του αποδεικνυόταν ότι είναι παράνομη, αντίθετη στα χρηστά ήθη ή στη δημόσια τάξη (σκέψη 46 της απόφασης αυτής). Τέλος, με βάση τη Σύμβαση περί ανταλλαγής των Ελληνικών και Τουρκικών πληθυσμών, που υπογράφηκε στη Λωζάνη στις 30 Ιανουαρίου 1923 και τη Συνθήκη Ειρήνης που υπογράφηκε επίσης στη Λωζάνη στις 24 Ιουλίου 1923, στην Ελλάδα και ειδικότερα στη Δυτική Θράκη παρέμειναν Μουσουλμάνοι κατά το θρήσκευμα (θρησκευτική μειονότητα). Αυτό με σαφήνεια προκύπτει: α) από το άρθρο 2 της ανωτέρω Σύμβασης, το οποίο ορίζει, ότι «...δεν θα περιληφθούν εις την εν τω πρώτω άρθρω προβλεπομένην ανταλλαγήν οι Έλληνες υπήκοοι, κάτοικοι της Κωνσταντινουπόλεως και οι Μουσουλμάνοι κάτοικοι της Δυτικής Θράκης» και β) από το άρθρο 45 της πιο πάνω Συνθήκης Ειρήνης, στο οποίο αναφέρεται, ότι «τα αναγνωρισθέντα δια των διατάξεων του παρόντος Τμήματος δικαιώματα εις τας εν Τουρκία μη μουσουλμανικάς μειονότητας, αναγνωρίζονται επίσης υπό της Ελλάδος εις τας εν τω εδάφει αυτής ευρισκομένας μουσουλμανικάς μειονότητας». Έτσι, σύμφωνα με την ανωτέρω Σύμβαση, η οποία είναι ειδική και δεν έχει ανατραπεί με κάποια νεότερη σύμβαση, στη Θράκη δεν υπάρχουν Τούρκοι αλλά μουσουλμάνοι Έλληνες υπήκοοι. Το ιστορικό αυτό γεγονός, αλλά και η αναγνώριση της ύπαρξης μουσουλμανικής μειονότητας από τις συμβαλλόμενες χώρες, Ελλάδα και Τουρκία, οριοθετούν πλήρως τις θέσεις των δύο χωρών και τον αντίστοιχο προσδιορισμό τους στο διεθνή χώρο. Η Συνθήκη της Λωζάνης του 1923 έθεσε τέρμα σε οποιαδήποτε αιτήματα και βλέψεις εδαφικών διεκδικήσεων, οριστικοποιώντας έτσι τα σύνορα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

Στην προκείμενη υπόθεση, το Εφετείο, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφασή του, δέχθηκε ως αποδεικτικό πόρισμα, μεταξύ άλλων: Ότι με τη 287/1946 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Ξάνθης αναγνωρίστηκε το καθ' ού η αίτηση και ήδη αναιρεσείον σωματείο με την επωνυμία «ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ

ΞΑΝΘΗΣ», με έδρα την πόλη της Ξάνθης. Ότι στο άρθρο 8 του καταστατικού του εν λόγω σωματείου, υπό τον τίτλο «ΣΚΟΠΟΣ» αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι «...σκοπός της ιδρύσεως της Τουρκικής Ένωσεως είναι όπως εργασθεί υπέρ της πνευματικής, σωματικής και ψυχικής διαπαιδαγωγήσεως των Τούρκων της Δυτικής Θράκης, να δημιουργήσει μεταξύ αυτών ειλικρινείς δεσμούς φιλίας και αλληλεγγύης και να συμβάλει εις την μεταξύ των Τούρκων της Δυτικής Θράκης διάδοση των πνευματικών, κοινωνικών και θρησκευτικών μεταρρυθμίσεων των προελλουσών εκ της Τουρκικής μεταπολιτεύσεως...» Ότι ο ανωτέρω σκοπός προσκρούει στις προαναφερόμενες συμβάσεις που υπογράφηκαν στη Λωζάνη και έχουν κυρωθεί με νόμο, αφού επιχειρείται απροκάλυπτα να εμφανισθεί η ύπαρξη στην Ελλάδα, (περιοχή Δυτικής Θράκης), εθνικής τουρκικής μειονότητας, ενώ με τις συμβάσεις αυτές, μόνο η ύπαρξη θρησκευτικής μουσουλμανικής μειονότητας αναγνωρίζεται στην εν λόγω περιοχή. Ότι την προώθηση αυτού του στόχου, την εμφάνιση δηλαδή ως υπαρκτής και μάλιστα «δεινώς καταπιεζόμενης» εθνικής Τουρκικής μειονότητας στην Ελλάδα, μαρτυρεί σειρά από συγκεκριμένες ενέργειες και δραστηριότητες στελεχών του υπόψη σωματείου με την επωνυμία «Τουρκική Ένωσις Ξάνθης», από τις οποίες χαρακτηριστικά αναφέρονται οι εξής: α) Το εν λόγω σωματείο μετέχει δια του Προέδρου του στην άτυπη (μη αναγνωρισμένη ως σωματείο) «Συντονιστική (ή συμβουλευτική) Επιτροπή Τουρκικής Μειονότητας», η οποία συνεδριάζει συχνά στους χώρους της «Τουρκικής Ένωσις Ξάνθης» ή του αντίστοιχου σωματείου στην Κομοτηνή. β) Το ίδιο σωματείο συμμετέχει σε συνέδρια της «Ομοσπονδίας Τούρκων Δυτικής Θράκης», που προβάλλει ως στόχο της διατήρηση επικαιρότητας για δήθεν σφετερισμό των δικαιωμάτων «των Τούρκων της Δυτικής Θράκης». Ότι η αναφορά στην τουρκική ταυτότητα δεν έχει την έννοια της απώτερης τουρκικής καταγωγής αλλά της κατά τις επιδιώξεις τους ενεστώσας ιδιότητάς τους ως μελών υφιστάμενης στην Ελλάδα τουρκικής μειονότητας, η οποία επιδιώκει την προώθηση εντός των ορίων της Ελληνικής Επικράτειας πολιτειακών σκοπών ξένου κράτους και συγκεκριμένα της Τουρκίας. Ότι το αναιρεσίον, με την εμμονή του να έχει το επίθετο «Τουρκική» στην επωνυμία της Ένωσις, σε αντίθεση προς τις προαναφερόμενες συνθήκες, όχι μόνο δεν συμβάλλει στην ειρηνική συμβίωση των πολιτών της περιοχής, που είναι αναγκαία για το γενικό καλό και των δύο ελληνικών κοινοτήτων, μουσουλμανικής και χριστιανικής, αλλά εγείρει ανύπαρκτο μειονοτικό πρόβλημα «Τούρκων». Ότι αν ήθελε να υποδηλώσει μόνο την καταγωγή των μελών του με την χρήση του όρου «Τουρκική Ένωσις» θα μπορούσε να το πράξει καθιστώντας σαφέστερη προς αυτήν την κατεύθυνση την επωνυμία της Ένωσις, ώστε να μη δημιουργείται καμία παραπλάνηση. Έκρινε δε το Εφετείο, με βάση τις παραδοχές αυτές, ότι ο ως άνω σκοπός προσκρούει στη δημόσια τάξη και η διάλυση του ήδη αναιρεσίοντος σωματείου είναι εναρμονισμένη προς το επιβαλλόμενο αναγκαίο μέτρο περιορισμού της σωματειακής ελευθερίας και τελεί σε σχέση αναλογίας μεταξύ των ανωτέρω παραβιάσεων του σωματείου και του σκοπού, στον οποίον η διάλυσή του αποβλέπει, τη διαφύλαξη δηλονότι της κοινωνικής ισορροπίας και

της γαλήνης μεταξύ των δύο Ελληνικών Κοινοτήτων Θράκης, Μουσουλμανικής και Χριστιανικής, και κατ' επέκταση της γαλήνης της χώρας. Είναι δε το μέτρο της διαλύσεως αναγκαίο, λαμβανομένου κυρίως υπόψη ότι ο αιτών τη διάλυση και ήδη αναιρεσίβλητος Νομάρχης, ως εποπτεύουσα Αρχή, δεν δικαιούται, σύμφωνα με τα κρατούντα στη δημοκρατική και ευνομούμενη Ελληνική Πολιτεία, να έχει άλλο τρόπο επέμβασης στη λειτουργία του αναιρεσειόντος σωματείου από το να επιδιώξει τη διάλυσή του (άρθρο 105 Α.Κ.), όπως έπραξε στην προκείμενη περίπτωση.

Με την κρίση του αυτή το Εφετείο, σύμφωνα με όσα έχουν εκτεθεί προηγουμένως, δεν παραβίασε τις προαναφερόμενες διατάξεις του Συντάγματος, της ΕΣΔΑ και του άρθρου 105 αριθ. 3 ΑΚ. Επίσης δεν παραβίασε άλλες διατάξεις ουσιαστικού δικαίου και δη τις επικαλούμενες από το αναιρεσείον στους πιο πάνω λόγους αναίρεσης που παραπέμφθηκαν στην Ολομέλεια του Αρείου Πάγου λοιπές διατάξεις του Συντάγματος και της ΕΣΔΑ, αλλά ούτε και τις διατάξεις του άρθρου 3 παρ. 1 της Σύμβασης - Πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων (που έχει υπογράψει αλλά δεν έχει επικυρώσει ακόμη η Ελλάδα) και της παραγράφου 32 του κειμένου της Κοπεγχάγης της ΔΑΣΕ, προεχόντως διότι οι τελευταίες αυτές διατάξεις δεν αποτελούν δεσμευτικά κείμενα, ανεξαρτήτως του ότι ούτε αυτές ούτε άλλη διάταξη αναγνωρίζει δικαίωμα συλλογικού αυτοπροσδιορισμού, όπως διατείνεται αβασίμως το αναιρεσείον. Κατ' ακολουθία όλων των ανωτέρω, οι πρώτος, δεύτερος, κατά το πρώτο μέρος του, έκτος, όγδοος και δωδέκατος, λόγοι της αναίρεσης, με τους οποίους υποστηρίζονται τα αντίθετα και προβάλλονται αιτιάσεις από το άρθρο 559 αρ. 1 του ΚΠολΔ και οι οποίοι παραπέμφθηκαν από το Δ' Τμήμα στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου τούτου, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι.

Μετά από αυτά και εν όψει του ότι οι λοιποί λόγοι της αναίρεσης έχουν απορριφθεί με την παραπεμπτική απόφαση του Τμήματος, πρέπει να απορριφθεί η κρινόμενη αίτηση αναίρεσης στο σύνολό της και να καταδικαστεί το αναιρεσείον να πληρώσει τα δικαστικά έξοδα του πρώτου αναιρεσιβλήτου, κατά το σχετικό νόμιμο αίτημα αυτού, μειωμένα όμως, σύμφωνα με το άρθρο 22 του ν. 3693/1957.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Απορρίπτει την από 8 Απριλίου 2002 αίτηση του Σωματείου με την επωνυμία «ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΞΑΝΘΗΣ», για αναίρεση της 31/2002 απόφασης του Εφετείου Θράκης.

Καταδικάζει το αναιρεσείον Σωματείο να πληρώσει τα δικαστικά έξοδα του πρώτου αναιρεσίβλητου Νομάρχη Ξάνθης, τα οποία ορίζει στο ποσό των τριακοσίων (300,00) ευρώ.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα στις 13 Ιανουαρίου 2005.

Δημοσιεύθηκε στην Αθήνα, σε δημόσια συνεδρίαση στο ακροατήριό του, στις 7 Φεβρουαρίου 2005

ΜΠρΠατρ 2765/2005

Αριθμός 2765/2005
 (Γεν. Ειδ.4957/2004)
 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ
 ΤΟ ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

Αποτελούμενο από την Δικαστή Ελένη Κατσούλη, Πρόεδρο Πρωτοδικών, χωρίς τη σύμπραξη Γραμματέως.

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 1 Ιουνίου 2005, για να δικάσει την επόμενη υπόθεση μεταξύ:

Των αιτούντων: 1) Ν.Τ. του Σ., 2) Β.Λ. του Χ., 3) Σ.Β. του Λ., 4) Π.Ν. του Ε. και 5) Ι.Κ. του Χ., κατοίκων Πατρών, οι οποίοι παραστάθηκαν μετά του πληρεξουσίου τους δικηγόρου Μαρίνου Σκανδάμη.

Των καθών η αίτηση: 1) Ελληνικού Δημοσίου, όπως εκπροσωπείται στην ένδικη υπόθεση από τους Υπουργούς Δημ. Τάξης και Εμπορικής Ναυτιλίας, το οποίο παραστάθηκε δια του πληρεξουσίου του δικηγόρου Διονυσίου Ζαχαρόπουλου και 2) Ν.Π.Δ.Δ. με την επωνυμία «ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΜΕΝΟΣ ΠΑΤΡΩΝ», που εδρεύει στην Πάτρα και εκπροσωπείται νόμιμα, το οποίο παραστάθηκε δια του πληρεξουσίου του δικηγόρου Σπύρου Αργυριάδη.

Οι αιτούντες με την από 15-11-2004 αίτησή τους, που απευθύνεται στο Δικαστήριο αυτό (αριθ. έκθ. κατάθ.4957/3-12-2004), ζήτησαν όσα αναφέρονται σ' αυτή.

Κατά τη συζήτηση της υπόθεσης οι δικηγόροι Ιωάννης Παπαναστασόπουλος και Δημήτριος Μπερερής, οι οποίοι παραστάθηκαν αυτοπροσώπως, άσκησαν πρόσθετη παρέμβαση υπέρ των αιτούντων. Στη συνέχεια οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των διαδίκων αφού ανέπτυξαν τους ισχυρισμούς τους ζήτησαν να γίνουν δεκτοί.

ΑΦΟΥ ΜΕΛΕΤΗΣΕ ΤΗ ΔΙΚΟΓΡΑΦΙΑ
 ΣΚΕΦΘΗΚΕ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ

Η διάταξη του άρθρου 57 παρ.1 του ΑΚ ορίζει ότι όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητά του έχει δικαίωμα να απαιτήσει να αρθεί η προσβολή και να μην επαναληφθεί στο μέλλον. Η προστασία της προσωπικότητας περιλαμβάνει όσα αγαθά συνδέονται με το πρόσωπο π.χ. την υγεία (δημόσια και ατομική), την τιμή, την ιδιωτική ζωή και τη σφαίρα απορρήτου, όσα στοιχεία συνθέτουν την εξωτερική του ατόμου (όνομα, εικόνα), σωματική και ψυχική ακεραιότητα. Αντικείμενο, επίσης, της ιδιωτικού δικαίου προστασίας της προσωπικότητας αποτελούν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που το Σύνταγμα αναγνωρίζει στα άτομα, όπως η θρησκευτική ελευθερία, η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, πολιτικής δραστηριότητας κτλ. Το άρθρο 57 ΑΚ συνιστά μία γενική ρήτρα και αποτελεί συγκερασμό των συνταγματικών διατάξεων των άρθρων 2 παρ.1 και 5 παρ.1, με συνέπεια στο δικαίωμα της προσωπικότητας να περιλαμβάνεται τόσο ο σεβασμός της αξίας του ανθρώπου, όσο και η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας.

Με την υπό κρίση αίτηση οι αιτούντες, (από το δικόγραφο της οποίας παραιτήθηκαν νομότυπα κατά τα άρθρα 294 και 297 ΚΠολΔ) ως προς το δεύτερο των καθόν), επικαλούμενοι επείγουσα περίπτωση, ζητούν τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων για την προσωρινή προστασία του προσβαλλόμενου από το καθού Ελληνικό Δημόσιο δικαιώματός τους της προσωπικότητας και τη ρύθμιση της κατάστασης που έχει δημιουργηθεί. Τα ζητούμενα μέτρα συνίστανται στην προσωρινή διακοπή της λειτουργίας δεκαπέντε (15) καμερών που τοποθετήθηκαν από το καθού Ελληνικό Δημόσιο επ' ευκαιρία της τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων σε κοινόχρηστους χώρους της πόλεως των Πατρών, διότι από τη συνέχιση της λειτουργίας των άνω καμερών προσβάλλονται παράνομα στην προσωπικότητά τους διότι περιορίζεται η προσωπική τους ελευθερία και παρεμποδίζονται στην ελεύθερη ανάπτυξη της κοινωνικής και πολιτικής τους δραστηριότητας κατά τα ειδικότερα εκτιθέμενα στην αίτηση. Η αίτηση αρμοδίως εισάγεται ενώπιον του Δικαστηρίου τούτου για να συζητηθεί κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων (άρθρ.686 επ. ΚΠολΔ) και είναι νόμιμη, στηριζόμενη στις διατάξεις των άρθρων 5 και 25 του Συντάγματος, 57 ΑΚ, 731 και 732 ΚΠολΔ, χωρίς παράλληλα το αιτούμενο ασφαλιστικό μέτρο να προσκρούει στον απαγορευτικό κανόνα του άρθρου 692 παρ.4 ΚΠολΔ, εφόσον από τη διάταξή του, που ρυθμίζει προσωρινά το θέμα, δεν δημιουργούνται αμετάκλητες καταστάσεις που οδηγούν στην ικανοποίηση του δικαιώματος, του οποίου ήδη διώκεται η εξασφάλιση, απορριπτομένης για το λόγο αυτό της σχετικής ενστάσεως του καθού Ελληνικού Δημοσίου. Πρέπει, συνεπώς, η αίτηση να εξεταστεί περαιτέρω κατ'ουσίαν.

Κατά τη συζήτηση της υποθέσεως στο ακροατήριο, με προφορικές δηλώσεις τους παρενέβησαν προσθέτως υπέρ των αιτούντων οι Ιωάννης Παπαναστασόπουλος και Δημήτριος Μπερελής, δικηγόροι διορισμένοι στο Πρωτοδικείο Πατρών, και κάτοικοι Πατρών, ζητώντας να γίνει δεκτή η αίτηση διότι από τη λειτουργία των παραπάνω καμερών προσβάλλονται παράνομα στην προσωπικότητά τους και ως εκ τούτου έχουν έννομο συμφέρον. Η πρόσθετη αυτή παρέμβαση παραδεκτώς ασκήθηκε προφορικά (άρθρ. 686 παρ.6 ΚΠολΔ) και είναι νόμιμη, στηριζόμενη στο άρθρο 80 ΚΠολΔ, αφού είναι πρόδηλο το έννομο συμφέρον των παρεμβαίνόντων. Επομένως, πρέπει να εξεταστεί και αυτή κατ'ουσίαν, συνεκδικαζόμενη με την αίτηση (άρθρ. 31 και 246 ΚΠολΔ). Από την εκτίμηση των ενόρκων καταθέσεων των μαρτύρων Κ Λ και Κ Κ, που εξετάστηκαν με επιμέλεια των διαδίκων στο ακροατήριο του Δικαστηρίου και όλων των εγγράφων που οι διάδικοι επικαλούνται και προσκομίζουν, πιθανολογήθηκαν τα ακόλουθα πραγματικά περιστατικά: Με απόφαση της Διεύθυνσης Ασφάλειας Ολυμπιακών Αγώνων (Δ.Α.Ο.Α.) του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης σχεδιάστηκε και αναπτύχθηκε ευρύτατο σύστημα ασφάλειας με σκοπό την εξυπηρέτηση των αναγκών της κυκλοφορίας καθώς και την εξασφάλιση της προστασίας των προσώπων κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων 2004. Προς το σκοπό αυτό η ως άνω Διεύθυνση γνωστοποίησε στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα τη λειτουργία αρχείου μέσω συστήματος κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης και

υπέβαλε σχέδιο εγκατάστασης 293 καμερών στο οδικό δίκτυο της Αττικής για την απρόσκοπτη διαχείριση της κυκλοφορίας των οχημάτων και πεζών και τη ρύθμισή τους καθώς και για την άμεση επέμβαση της Δημόσιας εξουσίας σε περιπτώσεις προσβολής προσώπων και αγαθών από έκνομες ενέργειες. Η ανωτέρω Αρχή έδωσε την άδεια που της ζητήθηκε για τη λειτουργία του ως άνω κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης με την υπ'αριθμ. 28/2004 απόφασή της, θέτοντας ως όρους ότι: 1) Δεν θα γίνεται λήψη και καταγραφή εικόνων της εισόδου ή του εσωτερικού των κατοικιών 2) Δεν θα είναι δυνατή η λήψη και ακρόαση συνομιλιών περιοίκων και περαστικών 3) Πριν το άτομο εισέλθει στην εμβέλεια της βιντεοκάμερας, θα ενημερώνεται με τρόπο πρόσφορο και σαφή (επαρκής αριθμός ευδιάκριτων πινακίδων σε εμφανή σημεία) ότι εισέρχεται σε χώρο, ο οποίος βιντεοσκοπείται καθώς επίσης και για το σκοπό της βιντεοσκόπησης 4) Θα τηρούνται απαρεγκλίτως τα μέτρα ασφάλειας του συστήματος επεξεργασίας καθώς και αποθήκευσης των δεδομένων και 5) Η τήρηση των δεδομένων θα επιτρέπεται για χρονικό διάστημα επτά (7) ημερών. Επίσης η ανωτέρω Αρχή κρίνοντας, ότι η λήψη και επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης που λειτουργεί μονίμως, συνεχώς ή κατά τακτά χρονικά διαστήματα δεν επιτρέπεται διότι προσβάλλει την προσωπικότητα και την ιδιωτική ζωή του ατόμου, σύμφωνα με την υπ'αριθμ. 1122/2000 Οδηγία που είχε εκδώσει «Για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων μέσω κλειστών κυκλωμάτων», έδωσε την άδεια που της ζητήθηκε μόνο για περιορισμένο χρονικό διάστημα και συγκεκριμένα για την περίοδο από 1ης Ιουλίου έως 4 Οκτωβρίου 2004. Τμήμα του παραπάνω συστήματος ασφαλείας και για την εξυπηρέτηση του ίδιου σκοπού αναπτύχθηκε σε όλες τις Ολυμπιακές πόλεις, μεταξύ των οποίων και στην Πάτρα. Ετσι μεταξύ των μέτρων ασφαλείας που αναπτύχθηκαν στην Πάτρα ήταν η τοποθέτηση και λειτουργία σε βασικούς οδικούς κόμβους της πόλεως δεκαπέντε (15) καμερών και συγκεκριμένα επί: 1) Ν.Ε.Ο. Πατρών-Αθηνών και Κανελλοπούλου, 2) Ηρώων Πολυτεχνείου- Πέντε Πηγαδίων, 3) Νόρμαν-Οθωνος Αμαλίας, 4) Ακτής Δυμαίων-Ελευθερίου Βενιζέλου, 5) Κορίνθου-Αγίου Νικολάου, 6) Κανακάρη-Αγίου Νικολάου, 7) Πλατεία Γεωργίου-Κορίνθου, 8) Πλατεία Γεωργίου - Μαιζώνος, 9) Γούναρη - Κορίνθου (Δικαστήρια), 10) Καλαβρύτων - Μαραγκοπούλου, 11) Πανεπιστημίου (διασταύρωση Κουρτέση), 12) Οθωνος Αμαλίας-Τριών Συμμάχων, 13) Μαιζώνος-Αγίου Νικολάου, 14) Διόδιο Ρίου και 15) Προβλήμα Ρίου. Για την τοποθέτηση των παραπάνω επίμαχων καμερών ουδεμία απόφαση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα εκδόθηκε που να επιτρέπει την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μέσω συστήματος κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης υπο τις προϋποθέσεις του Ν.2472/1997. Η άδεια που χορήγησε η ανωτέρω Αρχή για την περίοδο των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων με την προαναφερόμενη απόφασή της αφορούσε μόνο τις 293 κάμερες στο οδικό δίκτυο της Αττικής και η παράταση της λειτουργίας του συστήματος κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης που είναι εγκαταστημένο στο οδικό δίκτυο του Ν. Αττικής επιτράπη, υπο προϋποθέσεις με την υπ'αριθμ. 63/2004

απόφαση της ανωτέρω Αρχής, για το σκοπό αποκλειστικά της διαχείρισης της κυκλοφορίας των οχημάτων σε οδικούς άξονες μεγάλης κυκλοφορίας και έληξε στις 24-5-2005. Επομένως, η τοποθέτηση και λειτουργία των επίμαχων καμερών στην πόλη των Πατρών ήταν από την αρχή παράνομη και σε κάθε περίπτωση είναι παράνομη η λειτουργία τους μετά την 4-10-2004, ακόμα και για το σκοπό της διαχείρισης της κυκλοφορίας των οχημάτων, όπως υποστηρίζει το καθού. Περαιτέρω πιθανολογείται ότι η λειτουργία των παραπάνω καμερών, μεταξύ των οποίων και των επίμαχων, εντάσσεται στο πλαίσιο του έργου C41 που δημιουργήθηκε για τις ανάγκες ασφάλειας των Ολυμπιακών Αγώνων. Το σύστημα αυτό, όπως προκύπτει από το αρ. πρωτ. 3455/20-10-2004 έγγραφο της Δ.Α.Ο.Α. του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, το περιεχόμενο του οποίου επικαλείται η προαναφερόμενη απόφαση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (63/2004), αποτελείται από α) την κάμερα ΡΖΤ που είναι πανοραμική, με οπτικό ζούμ και συνεχή περιστροφική οπτική γωνία 360 μοιρών, β) μικρόφωνο τοποθετημένο σε ύψος 5 ή 7 μέτρων και είναι ανθεκτικό στις καιρικές συνθήκες και λειτουργεί κατά τη διάρκεια και μετά από μία βροχόπτωση, γ) νοήμου σύστημα κυκλοφορίας (traticon), το οποίο βασίζεται σε μονάδες επεξεργασίας βίντεο, ο χειριστής των οποίων μπορεί να επιλέγει εικόνα ή ήχο από οποιαδήποτε θέση και να κάνει προβολή ή ακρόαση στην οθόνη και στα ηχεία του κέντρου που διαχειρίζεται, να επιλέγει την οπτική γωνία, να προκαλεί κλίση της κάμερας (ανέβασμα-κατέβασμα) και να εστιάζει σε οποιοδήποτε στόχο επιθυμεί. Η κάμερα ουσιαστικά είναι κατά την άνω απόφαση «όμοια με έναν φρουρό που περπατά σε σταθερή διαδρομή». Υπάρχει ακόμα δυνατότητα του χειριστή να αρχειοθετεί τα βίντεο και να ανακτά τα αρχειοθετημένα βίντεο οποιαδήποτε στιγμή επιθυμεί. Εκ των τεχνικών αυτών χαρακτηριστικών οι επίμαχες κάμερες έχουν δυνατότητες παρακολούθησης που υπερβαίνουν κατά πολύ τις όποιες ανάγκες ελέγχου της κυκλοφορίας. Συγκεκριμένα μπορούν να ζουμάρουν σε πρόσωπα και πινακίδες κυκλοφορίας αυτοκινήτων από απόσταση δύο χιλιομέτρων και να καταγράφουν διαλόγους από μεγάλη απόσταση και γενικά να παρακολουθούν, εποπτεύουν και επισημαίνουν επί 24ώρου βάσεως όλα όσα επιθυμεί ο χειριστής τους ή η Προϊσταμένη αρχή του. Ειδικότερα πιθανολογήθηκε ότι όσον αφορά τις επίμαχες κάμερες, αυτές που είναι τοποθετημένες σε δύο σημεία της Πλατείας Γεωργίου έχουν τη δυνατότητα λήψης και καταγραφής εικόνων της εισόδου και του εσωτερικού κατοικιών και επαγγελματικών χώρων και της εισόδου χώρων συνάθροισης πολιτών όπως του Δημοτικού Θεάτρου, ακόμα έχουν τη δυνατότητα καταγραφής ιδιωτικών στιγμών όπως μίας επαγγελματικής ή κοινωνικής συνάντησης, ενώ η κάμερα που έχει τοποθετηθεί στη διασταύρωση των οδών Γούναρη και Κορίνθου μπορεί να στραφεί προς τις εισόδους του Δικαστικού και Νομαρχιακού Μεγάρου και να καταγράψει την αντίστοιχη κίνηση πολιτών από και προς τα κτίρια αυτά, ακόμα και τα πρόσωπα που συμμετέχουν σε πορείες και διαδηλώσεις, οι οποίες σχεδόν πάντοτε διέρχονται από το συγκεκριμένο σημείο. Επομένως, η λειτουργία των επίμαχων καμερών προσβάλλει παράνομα το δικαίωμα της προσωπικότητας των αιτούντων, και

των προσθέτως παρεμβαινόντων υπέρ αυτών, δικηγόρων στο Πρωτοδικείο Πατρών που δραστηριοποιούνται στην πόλη των Πατρών και συμμετέχουν ενεργά στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική της ζωή, αλλά και των λοιπών πολιτών διότι τους θέτει υπό έλεγχο και αδικαιολόγητο περιορισμό της ελευθερίας τους ως εκδήλωση της προσωπικότητάς τους και τους παρεμποδίζει στην ελεύθερη ανάπτυξη της κοινωνικής και πολιτικής δραστηριότητάς τους. Η αίσθηση του πολίτη ότι είναι πολύ πιθανό να βρίσκεται υπό παρακολούθηση σίγουρα επηρεάζει τη συμπεριφορά του κατά τρόπο αντιτιθέμενο σε βασικές αξιολογήσεις μίας δημοκρατικής εννόμου τάξεως. Επομένως, η λειτουργία των επίμαχων καμερών συνιστά ανεπίτρεπτη προσβολή των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας του ατόμου (άρθρ. 5 παρ.1 Σ), της ιδιωτικής ζωής (άρθρ. 9Σ) και της προστασίας του ατόμου από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών του δεδομένων (άρθρ. 9Σ). Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω και ενόψει ότι συντρέχει κατεπείγουσα περίπτωση πρέπει να γίνει δεκτή η αίτηση ως προς το καθού Ελληνικό Δημόσιο ως και κατ' ουσίαν βάσιμη καθώς και η πρόσθετη υπέρ των αιτούντων παρέμβαση, κατά τα οριζόμενα ειδικότερα στο διατακτικό. Τέλος, τα δικαστικά έξοδα των αιτούντων πρέπει να επιβληθούν εις βάρος του καθού Ελληνικού Δημοσίου, μειωμένα σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 22 παρ.1 του Ν.3693/1957, 5 παρ.12 του Ν.1738/1987 και 2 της 134423/1992 κοινής αποφάσεως των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, κατά τα οριζόμενα στο διατακτικό.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Η αίτηση θεωρείται πως δεν ασκήθηκε ως προς το δεύτερο των καθών ΝΠΔΔ με την επωνυμία «Οργανισμός Λιμένος Πατρών».

Δικάζει κατ'αντιμωλίαν των λοιπών διαδίκων.

Δέχεται την αίτηση όσον αφορά το πρώτο των καθών Ελληνικό Δημόσιο, και την πρόσθετη υπέρ των αιτούντων παρέμβαση.

Απαγορεύει προσωρινά στο καθού Ελληνικό Δημόσιο τη λειτουργία των δεκαπέντε (15) καμερών που έχουν τοποθετηθεί σε βασικούς οδικούς κόμβους της πόλεως των Πατρών και συγκεκριμένα επί: 1) ΝΕΟ Πατρών-Αθηνών και Κανελλοπούλου, 2) Ηρώων Πολυτεχνείου-Πέντε Πηγαδίων, 3) Νόρμαν-Οθωνος Αμαλίας, 4) Ακτής Δυμαίων-Ελευθερίου Βενιζέλου, 5) Κορίνθου - Αγίου Νικολάου, 6) Κανακάρη-Αγίου Νικολάου, 7) Πλατεία Γεωργίου-Κορίνθου, 8) Πλατεία Γεωργίου-Μαιζώνος, 9) Γούναρη-Κορίνθου (Δικαστήρια), 10) Οθωνος Αμαλίας-Τριών Συμμάχων, 11) Μαιζώνος-Αγίου Νικολάου, 12) Καλαβρύτων-Μαραγκοπούλου, 13) Πανεπιστημίου (Κόμβος Κουρτέση), 14) Διόδια Ρίου και 15) Προβλήτα Ρίου.Και

Καταδικάζει το καθού Ελληνικό Δημόσιο στα δικαστικά έξοδα των αιτούντων, το ύψος των οποίων καθορίζει σε διακόσια (200) ΕΥΡΩ.

Κρίθηκε, αποφασίσθηκε και δημοσιεύθηκε στο ακροατήριό του στην Πάτρα στις 8 Ιουλίου 2005, σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση, απόντων των διαδίκων και των πληρεξουσίων τους δικηγόρων, παρουσία της Γραμματέως Μαρίας Βαγγελάτου.

ΣτΕ 2112/1984**ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ****ΤΜΗΜΑ Δ'**

Συγκείμενον εκ των μελών αυτού, Ηλ. Ντόκα, Συμβούλου της Επικρατείας, Προεδρεύοντος κωλυομένου του Προέδρου του Τμήματος, Τ. Κουνδούρου, Χρ. Γεραρή, Συμβούλων της Επικρατείας, Π. Παραρά και Θ. Χατζηπαύλου, Παρέδρων του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Συνεδριάσαν δημοσία εν τω ακροατηρίω του τη 22α Νοεμβρίου 1983, παρούσης και της Γραμματέως, Ειρ. Κ., ίνα δικάση την κατωτέρω εκτιθεμένην υπόθεσιν επί τη από 17ης Ιανουαρίου 1983 αιτήσει:

τ ω ν 1) εν Αθήναις εδρεύοντος Επαγγελματικού Σωματείου υπό την επωνυμίαν "ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΩΝ", παραστάντος δια του πληρεξουσίου του δικηγόρου Κων. Χασάπη (Α.Τ. 2355/83), δυνάμει πληρεξουσίου, 2) Ηλία Λ. Του Βασιλείου, Αγιογράφου, κατοίκου Αθηνών, οδός Σ. αρ. 60β, και 3) Εμμανουήλ Τ. του Ευστρατίου Αγιογράφου, κατοίκου Αθηνών, οδός Έ. 18 Λαμπρινή, παραστάντωνδια του αυτού ως άνω πληρεξουσίου των δικηγόρου Κων. Χασάπη (Α.Τ. 2355/83), ον διώρισαν επ' ακροατηρίου,

κ α τ ά του Υπουργού Πολιτισμού και Επιστημών, μη παραστάντος, και τ ο υ παρεμβαίνοντος εν Αθήναις εδρεύοντος Ε. Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος, παραστάντος δια του πληρεξουσίου του δικηγόρου Ευαγγ. Μαχαίρα (Α.Τ. 4/83) δυνάμει πληρεξουσίου, π ε ρ ί ακυρώσεως της υπ' αριθμ. 64902/1982 αποφάσεως του Υπουργού Πολιτισμού και Επιστημών, δημοσιευθείσης εις το υπ' αριθμ. 951/19.11.1982 ΦΕΚ τ. Β', ως και πάσης άλλης συναφούς διοικητικής πράξεως.

Α κ ο ύ σ α ν του Εισηγητού, Παρέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, Π. Παραρά, αναγνόντος και αναπτύξαντος την έκθεσιν αυτού.

Α κ ο ύ σ α ν του πληρεξουσίου των αιτούντων, δηλώσαντος ότι παραιτείται του λόγου ακυρώσεως δια παράβασιν του άρθρου 12 του Συντάγματος και ακολούθως αναπτύξαντος και προφορικός τους λοιπούς λόγους της υπό κρίσιν αιτήσεως και αιτησαμένου την παραδοχήν αυτής και του πληρεξουσίου του παρεμβαίνοντος αιτησαμένου την απόρριψιν ταύτης.

Ι δ ό ν τ α σ χ ε τ ι κ ά έ γ γ ρ α φ α

Σ κ ε φ θ έ ν κ α τ ά τ ο ν Ν ό μ ο ν

Επειδή, δια της υπό κρίσιν αιτήσεως, δια την οποίαν κατεβλήθησαν τα νόμιμα τέλη (υπ' αριθμ. 1226 και 1227 του έτους 1983 τριπλ. εισπράξεως του Ταμείου Δικαστικών Εισπράξεων Αθηνών) και το παράβολον (υπ' αριθμ. 440785 και 354840 του έτους 1983 γραμμάτια παραβόλου), ζητείται εμπροθέσμως η ακύρωσις της υπ' αριθμ. 64902/15.10.82 αποφάσεως της Υπουργού Πολιτισμού και Επιστημών (φ. 951/19.11.1982, Β'), δια της οποίας ενεκρίθη ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας των Επιτροπών κατατάξεως και κρίσεων των

Τμημάτων και της Ολομελείας του Ε. Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος. Δια του κανονισμού τούτου, εκδοθέντος κατ' εφαρμογήν των ειδικών διατάξεων του ν. 1218/81 "Περί Ε. Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος" (φ. 289 Α'), δι' οποίες αναφέρονται και εις τους μη έχοντας δίπλωμα ανωτάτης σχολής καλλιτέχνας, ερρυθμίσθησαν θέματα αφορώντα εις τους τελευταίους τούτους, μεταξύ δε αυτών περιλαμβάνονται και τα μέλη του αιτούντος συλλόγου ως και οι λοιποί δύο αιτούντες.

Επειδή, εις την δίκην παρεμβαίνει νομοτύπως το ρηθέν Επιμελητήριο, έχον έννομον συμφέρον προς διατήρησιν της ισχύος της προσβαλλομένης πράξεως. Επειδή, οι αιτούντες, δια δηλώσεως επ' ακροατηρίου του πληρεξουσίου αυτών δικηγόρου, παρητήθησαν του λόγου ακυρώσεως περί παραβάσεως του άρθρου 12 του Συντάγματος.

Επειδή, η προσβαλλομένη κανονιστική απόφασις έχει εκδοθεί κατ' εφαρμογήν της εξουσιοδοτικής διατάξεως του άρθρου 8 παρ. 3 του ρηθέντος νόμου, ορίζοντος ότι "Το Διοικητικόν Συμβούλιον καταρτίζει τον εσωτερικόν κανονισμόν των Επιτροπών Κατατάξεως και Κρίσεων των Τμημάτων και της Ολομελείας, όστις, μετ' αποδοχήν του υπό της Γενικής Συνελεύσεως του Ε., εγκρίνεται δι' αποφάσεως του Υπουργού Πολιτισμού και Επιστημών", και, κινουμένη εντός του πλαισίου της διατάξεως αυτής, έχει ως αντικείμενον τον καθορισμόν κανόνων που αναφέρονται εις την αρμοδιότητα των Επιτροπών κατατάξεως και κρίσεων και της Ολομελείας, την λειτουργίαν αυτών, ως και την ενώπιον των οργάνων τούτων τηρητέαν διαδικασίαν δια την αποδοχήν αιτήσεων περί εγγραφής νέων τακτικών μελών εις το ρηθέν Επιμελητήριο. Τοιούτον όμως περιεχόμενον έχουσα, η προσβαλλομένη απόφασις αποτελεί κατ' ουσίαν εξειδίκευσιν τόσον της ως άνω εξουσιοδοτικής διατάξεως, όσον και των κατωτέρω παρατιθεμένων σχετικών διατάξεων των άρθρων 4 και 9 του ιδίου νόμου, εις τας οποίας καθορίζονται εν γενικαίς γραμμαίς τα όργανα και η διαδικασία εγγραφής νέων τακτικών μελών εις το Επιμελητήριο, καθώς και εντεύθεν δικαιώματά των. Συνεπώς, ενδεχομένη αντισυνταγματικότης των νομοθετικών αυτών διατάξεων καθιστά μη νόμιμον και την προϋποθέτουσαν αυτάς και νυν προσβαλλομένην πράξιν, ώστε δια της υπό κρίσιν αιτήσεως παραδεκτώσ προβάλλονται λόγοι περί αντισυνταγματικότητος των διατάξεων τούτων.

Επειδή, εις την υπό του άρθρ. 5 παρ. 1 του Συντ. 1975 προστατευομένην ελευθερίαν της εργασίας, ήτοι ελευθερίαν επιλογής και ασκήσεως επαγγέλματος, δύναται ο νομοθέτης να επιβάλλει εκάστοτε όρους, είτε υπό την μορφήν αρνητικών περιορισμών και απαγορεύσεων είτε υπό την μορφήν θετικών υποχρεώσεων προς ενέργειαν εν τη επιλογή και ασκήσει επαγγέλματος, οι ούτως όμως τασσόμενοι όροι και προϋποθέσεις είναι συνταγματικώς επιτρεπτοί μόνον εφ' όσον ορίζονται γενικώς κατά τρόπον αντικειμενικόν, δικαιολογούνται δε εξ αποχρώντων λόγων γενικωτέρου δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος. Ειδικώτερον, δε, ως τοιαύτα αντικειμενικά κριτήρια των οποίων η εκπλήρωσις είναι κατά νόμον αναγκαία δια την δυνατότητα ασκήσεως ωρισμένου επαγγέλματος, νοούνται μόνον όροι και προϋποθέσεις αι οποίαι να

ανταποκρίνονται εις την εκ της εννοίας του κράτους δικαίου απορρέουσαν συνταγματικήν αρχήν της αναλογικότητος, κατά την οποίαν ει εκ μέρους του νομοθέτου και της Διοικήσεως επιβαλλόμενοι περιορισμοί εις την άσκησιν των ατομικών δικαιωμάτων πρέπει να είναι μόνον οι αναγκαίοι και να συνάπτονται προς τον υπό του νόμου επιδιωκόμενον σκοπόν.

Ειδικώτερον πρέπει να τελούν εις άμεσον σχέσιν όχι μόνον προς τον σκοπόν τούτον, αλλά και προς τα ήδη νομίμως ή εν τοις πράγμασι κεκτημένα ουσιαστικά και τυπικά προσόντα ή καταστάσεις (γνώσεις επιστήμης ή τέχνης) των υποψηφίων ασκήσεως ωρισμένου επαγγέλματος, καθώς και προς το αντικείμενον και τον χαρακτήρα του επαγγέλματος τούτου. Συνεπώς, η περιορίζουσα την ως άνω ελευθερίαν ρυθμιστική επέμβασις του νομοθέτου δεν δύναται να στηρίζεται ούτε εις μόνον τον σκοπόν της επί βλάβη μιας κατηγορίας ενδιαφερομένων προστασίας του στενού επαγγελματικού και δη οικονομικού συμφέροντος αντιπάλου ομάδος, ούτε και εις κριτήρια κατά κοινήν αντίληψιν μη αμέσως συνδεόμενα προς τας ήδη κηθείσας ειδικάς γνώσεις επιστήμης ή τέχνης και άγοντα, άνευ αποχρώντος λόγου, εις κατ' ουσίαν αδυναμίαν ασκήσεως ωρισμένου επαγγέλματος (βλ. και Σ.Ε. 630/79, 4036/79 κ.ά.)

Επειδή, εις τον ανωτέρω Ν. 1218/81 "Περί Ε. Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος" (φ. 289Α'), ορίζονται τα εξής: "Άρθρον 2 παρ. 1. Σκοποί του Ε. είναι η προαγωγή της καλλιτεχνικής δημιουργίας εις την Ελλάδα, η διασφάλισις του δικαιώματος της ελευθέρας καλλιτεχνικής εκφράσεως και του καλλιτεχνικού έργου εις όλους τους τομείς των εικαστικών τεχνών χωρίς να παρεμβαίνει εις θέματα αισθητικής Άρθρον 3 παρ. 1. Τα μέλη του Ε. διακρίνονται εις τακτικά και επίτιμα. 2. Τα τακτικά μέλη είναι Έλληνες υπήκοοι ή ομογενείς οι πληρούντες τας εις το άρθρον 4 προϋποθέσεις Άρθρον 4 παρ. 1. Δια την εγγραφήν τακτικών μελών απαιτείται δίπλωμα της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών ή ισότιμον της αλλοδαπής, της ισοτιμίας διαπιστουμένης κατά νόμον. Δια τους μη έχοντας δίπλωμα καλλιτέχνας απαιτούνται δυο θετικά και κρίσεις. Αι κρίσεις αύται διεξάγονται υπό της εις το άρθρον 8 Επιτροπής. Μεταξύ των δύο κρίσεων απαραίτητως πρέπει να μεσολαβήσουν τουλάχιστον δύο έτη. παρ. 2. Ο προτιθέμενος να καταστή μέλος του Ε. υποβάλλει εις την Γραμματείαν αυτού αίτησιν, εις την οποίαν αναφέρονται τα προσόντα του, μετά των οικείων αποδεικτικών εγγράφων, ως και το τμήμα εις το οποίον επιθυμεί να εγγραφή. παρ. 3. Εάν ο υποψήφιος έχη πτυχίον, η Γραμματεία του Ε. διαβιβάζει αμελλητί την αίτησιν προς την Εφορείαν του οικείου τμήματος, η οποία προβαίνει εις την εγγραφήν του. παρ. 4. Εάν ο υποψήφιος δεν έχη πτυχίον, η Γραμματεία του Ε. διαβιβάζει αμελλητί την αίτησιν με όλα τα δικαιολογητικά εις την Επιτροπήν Κατατάξεως και Κρίσεων του Τμήματος, η οποία γνωμοδοτεί περί του χρόνου εισαγωγής ταύτης προς κρίσιν. Ο χρόνος ούτος δεν δύναται να υπερβαίνει το έτος από της υποβολής της αιτήσεως. Επί της αιτήσεως αποφαινεται η Ολομέλεια της Επιτροπής Κατατάξεως και Κρίσεων του Ε. μετ' εισήγησιν της αντιστοίχου επιτροπής του οικείου τμήματος. Επί απορριπτικής αποφάσεως χωρεί εντός τριών μηνών από της κοινοποιήσεώς της εις τον

αιτούντα προσφυγή εις την αμέσως επομένην Γενικήν Συνέλευσιν. □ρθρον 9 παρ. 1. Μόνον τακτικά μέλη του Ε. δύνανται να αναλαμβάνουν και εκτελούν παραγγελίας έργων ζωγραφικής, γλυπτικής, χαρακτηριστικής και διακοσμητικής δια λογαριασμόν: α) Κρατικών Υπηρεσιών, β) Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοικήσεως, των Ενώσεων και Ιδρυμάτων αυτών, γ) Κοινωφελών Ιδρυμάτων και Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, δ) Ερανικών Επιτροπών, ε) Οργανισμών Κοινής Ωφελείας, στ) Ιερών Ναών, ζ) Νεκροταφείων". Επειδή, ως προκύπτει εκ των παρατεθεισών διατάξεων, ως τακτικά μέλη του Ε. Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος εγγράφονται υποχρεωτικώς, επί τη υποβολή σχετικής αιτήσεως, οι έλληνες υπήκοοι ή ομογενείς οι οποίοι κέκτηνται δίπλωμα της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών ή ισότιμον δίπλωμα της αλλοδαπής. Μόνον δε τακτικά μέλη του Ε. τούτου δύναται να αναλαμβάνουν και εκτελούν εφεξής παραγγελίας έργων ζωγραφικής, γλυπτικής κλπ. δια λογαριασμόν των εις το εκτεθέν άρθρ. 9 παρ. 1 παρατιθεμένων νομικών προσώπων δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου.

Αντιθέτως, οι μη έχοντες δίπλωμα ανωτάτης σχολής καλλιτέχνες, όπως είναι και τα μέλη του αιτούντος συλλόγου και οι δύο ατομικώς προσφεύγοντες, οτινες άπαντες ασκούν εμπειρικώς την τέχνην του αγιογράφου, δεν δύνανται να εγγράφουν ως τακτικά μέλη του Ε. και, ούτω, να εκτελούν παραγγελίας των εις το άρθρον 9 παρ. 1 αναφερομένων νομικών προσώπων, παρά μόνον αφού υποβληθούν δις εις κρίσιν από όργανα του Ε. και επί τη βάσει διαδικασίας η οποία δύναται να διαρκέσει επί μακρότατον χρόνον, ήτοι και επί μίαν πενταετίαν. Ειδικώτερον, η μεν οικεία Επιτροπή κατατάξεως και κρίσεων, εις ην υποβάλλεται η αίτησις εγγραφής, οφείλει να την παραπέμψει προς κρίσιν, εντός έτους από της υποβολής της, εις την αρμοδίαν Ολομέλειαν της Επιτροπής κατατάξεως και κρίσεων, η δε τυχόν απορριπτική απόφασις αυτής προσβάλλεται εν συνεχεία υπό του ενδιαφερομένου εντός τριμήνου από της κοινοποιήσεώς της εις την εκ των τακτικών μελών του Ε. αποτελουμένην Γενικήν Συνέλευσιν αυτού, ήτοι εις συλλογικόν όργανον εις το οποίον κατά τα συνήθως κρατούντα δεν προσήκει τοιαύτη αρμοδιότης, διότι είναι πολυμερές και κατά κανόνα συνέρχεται μόνον δις κατ' έτος (άρθρ. 7 παρ. 2). Μετά δε την πρώτην θετικήν κρίσιν, ο ενδιαφερόμενος οφείλει να υποβάλει νέαν αίτησιν, αφού όμως παρέλθουν τουλάχιστον δύο έτη από της κρίσεως ταύτης, δια να επακολουθήσει, κατά την αυτήν διαδικασίαν, η δευτέρα κρίσις, ήτοι η εντός έτους παραπομπή υπό της ανωτέρω Επιτροπής της αιτήσεως ταύτης εις την Ολομέλειαν και θετική κρίσις αυτής ή της Γενικής Συνελεύσεως. Εξ ετέρου, δια την κρίσιν αυτήν των μη πτυχιούχων καλλιτεχνών και την εγγραφήν των εις το Επιμελητήριον, ο ρηθείς τόμος δεν αναφέρει ποία αντικειμενικά κριτήρια οφείλουν να λαμβάνουν υπ' όψιν τα δια τας κρίσεις αυτάς αρμόδια όργανα, όπως θα ήτο, μεταξύ άλλων, η επί εύλογον χρόνον βιοποριστική απασχόλησις του καλλιτέχνου με το αντικείμενον (εν προκειμένω) της αγιογραφίας, προσηκόντως αποδεικνυομένη. Επειδή, υπό τα δεδομένα, ταύτα, δια των ως άνω νέων διατάξεων του ν. 1218/81, δια των οποίων ετέθη γενικώς νέον δίκαιον και αυστηραί

προϋποθέσεις δια την άσκησιν των αυτόθι μνημονευομένων ειδικών καλλιτεχνικών επαγγελμάτων, κατ' ουσίαν απηγορεύθη αμέσως, ήτοι άμα τη δημοσιεύσει του νόμου τούτου, εις τους αιτούντας, μη πτυχιούχους αγιογράφους, να εξακολουθήσουν να ασκούν το επάγγελμά των, αφού τούτο συνίσταται, κατά κοινήν αντίληψιν, εις την αγιογράφησιν ιερών ναών οι οποίοι όμως ανήκουν, σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα, εις τας εν άρθρω 9 του νόμου τούτου μνημονευόμενας κατηγορίας νομικών προσώπων, των οποίων τας παραγγελίας θα εκτελούν του λοιπού μόνον τακτικά μέλη του Ε., οία δεν τυγχάνουν οι αιτούντες. Συγχρόνως όμως δεν λαμβάνεται και πρόνοια δια την κατηγορίαν των τελευταίων τούτων, οι οποίοι ήδη κατά τον χρόνον της θεσπίσεως του νέου δικαίου ήσκουν, εν πάση περιπτώσει, επί μακρόν την τέχνην της αγιογραφίας ως βιοποριστικόν επάγγελμα και νυν στερούνται των ηυξημένων προσόντων του νόμου τούτου. Εξ ετέρου, δια του αυτού νόμου κατέστη συγχρόνως λίαν δυσχερής και μακροχρόνιος η διαδικασία εις την οποίαν πρέπει να υποβληθούν οι μη πτυχιούχοι αγιογράφοι για να επιτύχουν διπλήν θετικήν κρίσιν και να γίνουν, ούτω, τακτικά μέλη του Ε., ώστε να δύνανται να επαναλάβουν την άσκησιν του διακοπέντος επαγγέλματός των, ενώ αφ' ετέρου, δεν καθορίζονται εις τον νόμον αντικειμενικά κριτήρια, συναπτόμενα, είτε προς τα καλλιτεχνικά των προσόντα είτε προς την φύσιν του ασκουμένου επαγγέλματος, τα οποία τα αρμόδια όργανα οφείλουν εκάστοτε να λαμβάνουν υπ' όψιν, της όλης, ούτω, κρίσεως αποκειμένης τελικώς εις την ελευθέραν εκτίμησιν των μελών των οργάνων τούτων. Εκ του νόμου όμως τούτου και της εν γένει οικονομίας του, δεν προκύπτει ότι αι προεκτεθείσαι αυστηραί ρυθμίσεις υπηγορεύθησαν εκ λόγων γενικωτέρου δημοσίου συμφέροντος. Αι ανωτέρω συνεπώς διατάξεις των άρθρων 4, 8 και 9 του ν. 1218/81, προβαίνουσαι εις την περιγραφείσαν ρύθμισιν περιέχουν κανόνας οι οποίοι έρχονται εις αντίθεσιν προς τας εν τη ηγουμένη σκέψει παρατεθείσας συνταγματικάς επιταγάς και συνεπώς η προσβαλλομένη πράξις, στηριζομένη εις τους αντισυνταγματικούς κανόνας των ανωτέρω άρθρων, είναι ακυρωτέα ως μη νόμιμος, κατά τον βασίμως προβαλλόμενον συναφή λόγον ακυρώσεως.

Επειδή, περαιτέρω, εν τη προβολή του λόγου περί παραβάσεως της ατομικής ελευθερίας της εργασίας, αβασίμως γίνεται επίκλησις και του άρθρου 22 παρ. 1 του Συντ., καθ' όσον δι' αυτού κατοχυρούται το κοινωνικόν δικαίωμα εργασίας, το οποίον, ως και τα λοιπά κοινωνικά δικαιώματα, αναφέρεται εις τους εργάτας και εργατοϋπαλλήλους και, γενικώτερον, εις τους παρέχοντας εξηρητημένην εργασίαν επ' αμοιβή εις φυσικά ή νομικά πρόσωπα δυνάμει σχέσεως ιδιωτικού δικαίου (Σ.Ε. 763/82, ΑΕΔ 16/83), περί ου νυν δεν πρόκειται.

Επειδή, δεκτής καθισταμένης της υπό κρίσιν αιτήσεως δια τον προεκτεθέντα λόγον, παρέλκει ως αλυσιτελής, η έρευνα των λοιπών λόγων ακυρώσεως.

Επειδή, κατά ταύτα, η υπό κρίσιν αίτησις πρέπει να γίνει δεκτή, απορριφθεί δε η ασκηθείσα παρέμβασις.

Δ ι α τ α ύ τ α

Δέχεται την υπό κρίσιν αίτησιν.

Ακυροί την υπ' αριθμ. 64902/15.10.1982 απόφασιν της Υπουργού Πολιτισμού και Επιστημών (φ. 951/19.11.1982, Β'), κατά τα εν τω αιτιολογικώ.

Απορρίπτει την ασκηθείσαν παρέμβασιν.

Διατάσσει την απόδοσιν του κατατεθέντος παραβόλου. Και,

Επιβάλλει εξ ημισείας εις βάρος του Δημοσίου και του παρεμβαίνοντος Ε. την δικαστικήν δαπάνην των αιτούντων εκ δραχμών εννέα χιλιάδων (9.000).

Εκρίθη και απεφασίσθη εν Αθήναις τη 28η Νοεμβρίου 1983,

Ο Προεδρεύων Σύμβουλος Η Γραμματεύς
εδημοσιεύθη δ' αυτόθι τη 14η Μαΐου 1984.

Ο Προεδρεύων Σύμβουλος Η Γραμματεύς του Δ' Τμήματος

Αριθμός 13/1999

Το Δικαστήριο του Αρείου Πάγου

Σε πλήρη Ολομέλεια

Επειδή οι τέταρτος, έως δέκατος ένατος από τους καθών η αίτηση, οι οποίοι δεν εμφανίστηκαν κατά τη συζήτηση της υπόθεσης, κλητεύθηκαν νομίμως

και εμπροθέσμως με επίδοση σχετικής κλήσης να παραστούν σ' αυτή, όπως προκύπτει από τις υπό χρονολογία 5/10/1998, 16 εκθέσεις επίδοσης της

δικαστικής επιμελήτριας στο Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης Μαρίας Τσαγγαράκη. Επομένως η υπόθεση συζητείται παρά την απουσία τους.

Α) Ως προς το παραδεκτό

Επειδή κατά το άρθρο 557 παρ. 1 του Κ.Πολ.Δ. "ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου δικαιούται να ζητήσει την αναίρεση υπέρ του νόμου κάθε απόφασης, ακόμη και αν δεν μπορούν να ασκήσουν αναίρεση κατά της απόφασης

αυτής οι διάδικοι, για κάθε λόγο και χωρίς περιορισμό προθεσμίας ." . Από την αδιάστικτη διατύπωση της ως άνω διάταξης και τον επιδιωκόμενο με αυτή σκοπό, που συνίσταται στην εξασφάλιση, για λόγους δημόσιου συμφέροντος, πάγιας και ομοιόμορφης ερμηνείας των νόμων, προκύπτει ότι σε αναίρεση υπέρ του νόμου υπόκεινται και οι αποφάσεις που εκδόθηκαν κατά τη διαδικασία των άρθρων 682 επ. του Κ.Πολ.Δ., οι οποίες δεν υπόκεινται σε ανακοπή ή έφεση και έχουν ισχύ, έστω και προσωρινή, συντρέχει δε και ως προς αυτές ο ως άνω δικαιολογητικός λόγος για τον οποίο θεσπίζεται το ειδικό ένδικο μέσο της υπέρ του νόμου αναίρεσης. Η διάταξη του άρθρου 699 του Κ.Πολ.Δ., που ορίζει ότι " αποφάσεις που δέχονται ή απορρίπτουν αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεις για ανάκληση ή για μεταρρύθμιση των μέτρων αυτών δεν προσβάλλονται με κανένα ένδικο μέσο εκτός αν ορίζεται διαφορετικά", δεν καθιστά απαράδεκτη την αναίρεση υπέρ του νόμου, αφού με την ειδικότερη ως άνω διάταξη του άρθρου 557 παρ. 1 του ίδιου κώδικα ρητώς προβλέπεται ότι αυτή επιτρέπεται κατά "κάθε απόφασης", η ρύθμιση δε αυτή υπαγορεύεται ακριβώς από την ως άνω αποστολή του εξαιρετικού αυτού

ένδικου

μέσου, το οποίο άλλωστε δεν έχει επιπτώσεις στους διαδίκους (άρθρο 557 εδ. β' περ. α' Κ.Πολ.Δ.). Επιπλέον η υπέρ του νόμου αναίρεση έχει λόγο ύπαρξης κυρίως κατά των αποφάσεων που δεν υπόκεινται σε αναίρεση από τους διαδίκους, αφού στις λοιπές περιπτώσεις παρέχεται η δυνατότητα στους διαδίκους να φέρουν το ζήτημα ενώπιον του ακυρωτικού. Εξάλλου η επίλυση του νομικού ζητήματος από το προς τούτο ακριβώς τεταγμένο ανώτατο δικαστήριο δεν είναι νοητό να εκλαμβάνεται ως επέμβασή του στο δικαιοδοτικό έργο των δικαστηρίων της ουσίας αλλ' αποτελεί την κατ' εξοχήν αποστολή του, η εκπλήρωση της οποίας είναι πληρέστερη όσο είναι εγκαίριότερη. Η νομοθετική αυτή σκέψη υπαγόρευσε την καθιέρωση του "προδικαστικού ερωτήματος" προς το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η οποία, μάλιστα, έχει ήδη βρει απήχηση σε εθνικές δικονομίες ευρωπαϊκών χωρών, με τις οποίες θεσπίστηκε δυνατότητα του δικάζοντος δικαστηρίου της ουσίας να απευθύνει στο ακυρωτικό παρεμπίπτον ερώτημα σχετικά με την ερμηνεία επίμαχης διάταξης από την οποία εξαρτάται η επίλυση της ενώπιόν του εκκρεμούς διαφοράς. Τέλος, με τη δικονομική μεταρρύθμιση του έτους 1971 (ν.δ. 958/71) καταργήθηκε μόνο η εκ μέρους των διαδίκων άσκηση αναίρεσης κατά αποφάσεων ασφαλιστικών μέτρων, χωρίς να θιγεί η διάταξη που προβλέπει το επιτρεπτό της υπέρ του νόμου αναίρεσης κατά "κάθε απόφασης, ακόμη και αν δεν μπορούν να ασκήσουν αναίρεση κατά της απόφασης αυτής οι διάδικοι". Από την τελευταία αυτή φράση εναργώς προκύπτει η αντιδιαστολή, η οποία ενισχύει και επιβεβαιώνει το παραδεκτό της υπέρ του νόμου αναίρεσης και κατά των, αποφάσεων που εκδόθηκαν με τη διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων (Ολομ. ΑΠ 305/1915, Ολομ. ΑΠ. 66/1916, Ολομ. ΑΠ 161/1933, Ολομ. ΑΠ 259/1941). Συνεπώς η κρινόμενη αίτηση για αναίρεση υπέρ του νόμου της προσβαλλόμενης απόφασης, που διέταξε ασφαλιστικό μέτρο κατά τη διαδικασία των άρθρων 682 επ. του Κ.Πολ.Δ., είναι παραδεκτή.

Δέκα οκτώ όμως μέλη του Δικαστηρίου, ήτοι ο Αντιπρόεδρος Πολύβιος Μαντζιάρας και οι αρεοπαγίτες Γεώργιος Σταθείας, Ευάγγελος Περλίγκας, Θεόδωρος Πρασουλίδης, Ιωάννης Τέτοκας, Γεώργιος Μπούτσικος, Ανδρέας Κατράκης, Αναστάσιος Καραγεώργης, Γεώργιος Βρέττας, Αριστείδης Κρομμύδας, Γεώργιος Νικολόπουλος, Κωνσταντίνος Κωστήρης, Πέτρος Κακκαλής, Σπυρίδων Γκιάφης, Λουκάς Λυμπερόπουλος, Λέανδρος Ρακιντζής, Θεόδωρος Μπάκας και Γεώργιος Χριστόφιλος έχουν τη γνώμη ότι κατά των αποφάσεων που διατάσσουν ασφαλιστικά μέτρα δεν συγχωρείται αναίρεση υπέρ του νόμου (Ολομ.ΑΠ 47/1990). Ειδικότερα, τα άρθρα 557 και 553 παρ. 1 του Κ.Πολ.Δ. ορίζουν το μεν πρώτο ότι ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου δικαιούται να ζητήσει την αναίρεση υπέρ του νόμου κάθε απόφασης ακόμη και αν δεν μπορούν να ασκήσουν αναίρεση κατά της απόφασης αυτής οι διάδικοι για κάθε λόγο και χωρίς περιορισμό προθεσμίας. Η απόφαση που εκδίδεται για την αναίρεση αυτή δεν παράγει αποτελέσματα για τους διαδίκους, εκτός αν στηρίζεται σε υπέρβαση δικαιοδοσίας ή έλλειψη καθύλην αρμοδιότητας", το δε

δεύτερο ότι "αναίρεση επιτρέπεται μόνο κατά των αποφάσεων που δεν μπορούν να προσβληθούν με ανακοπή ερημοδικίας και έφεση α) εκείνων που παραπέμπουν την υπόθεση στο αρμόδιο δικαστήριο και β) των οριστικών αποφάσεων που περατώνουν όλη τη δίκη ...". Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι η αίτηση αναίρεσης υπέρ του νόμου, ως θεσμός που αποβλέπει στην εξασφάλιση για λόγους δημοσίου συμφέροντος πάγιας και ομοιόμορφης εφαρμογής των νόμων, παρέχεται κατά των οριστικών και τελεσίδικων αποφάσεων και όταν δεν μπορούν να ασκήσουν κατ' αυτών αναίρεση οι διάδικοι είτε διότι εξεδόθησαν αμετακλήτως είτε διότι παραιτήθηκαν από την αναίρεση είτε διότι παρήλθε η προθεσμία της αναίρεσης (κ.ο.κ.) όχι όμως και κατά των αποφάσεων που δεν έχουν καταστεί οριστικές και τελεσίδικες. Διότι ο προεκτεθείς σκοπός της αναίρεσης υπέρ του νόμου δεν συντρέχει και η προσφυγή στην Ολομέλεια δεν είναι αναγκαία όταν η απόφαση μπορεί να ανακληθεί από το δικαστήριο που την εξέδωσε ή να εξαφανιστεί με ανακοπή ερημοδικίας και έφεση, επί πλέον δε αντίθετη εκδοχή θα οδηγούσε σε ασυμβίβαστη προς την οικονομία του ισχύοντος δικονομικού συστήματος επέμβαση του Αρείου Πάγου στο έργο των κατώτερων δικαστηρίων, αφού ουσιαστικά με τον τρόπο αυτό το ανώτατο δικαστήριο θα εδέσμευε το δικαστήριο ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η υπόθεση, αντιθέτως μάλιστα προς το πνεύμα και το σκοπό του δεύτερου εδαφίου της ως άνω διάταξης στο οποίο ρητώς ορίζεται ότι η αναίρεση αυτή "δεν παράγει αποτελέσματα για τους διαδίκους". Για το λόγο αυτό άλλωστε θεωρείται ανεπίτρεπτη κατά πάγια πρακτική η γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου επί ζητήματος σχετικού προς εκκρεμή δίκη. Ουσιώδης συνεπώς προϋπόθεση του παραδεκτού της αναίρεσης υπέρ του νόμου, όπως κάθε αναίρεσης είναι ότι η απόφαση κατά της οποίας στρέφεται είναι οριστική και τελεσίδικη. Περαιτέρω κατά το άρθρο 591 του Κ.Πολ.Δ. "τα άρθρα 1-590 του κώδικα αυτού", μεταξύ των οποίων είναι και το προβλέπον την αναίρεση υπέρ του νόμου άρθρο 557", εφαρμόζονται και στις ειδικές διαδικασίες, εκτός αν αντιβαίνουν προς τις ειδικές διατάξεις των διαδικασιών αυτών". Ο αποκλεισμός της εφαρμογής των ως άνω γενικών διατάξεων δεν είναι ανάγκη να προβλέπεται ειδικώς. Αρκεί ότι είναι ασυμβίβαστες προς τη φύση, το σκοπό και τη γενικότερη δομή και διάρθρωση των διατάξεων που διέπουν τις επιμέρους ειδικές διαδικασίες και των σύμφωνα με αυτές εκδιδόμενων αποφάσεων. Οι κατά τις διατάξεις εξάλλου των άρθρων 682 επ. του Κ.Πολ.Δ. εκδιδόμενες αποφάσεις περί ασφαλιστικών μέτρων είναι προσωρινής ισχύος και μπορεί να ανακληθούν λόγω μεταβολής των πραγμάτων ή χωρίς τη μεταβολή αυτή, κατά τα άρθρα 696, 697, 698 του Κ.Πολ.Δ. από το δικαστήριο που τις εξέδωσε ή από το δικαστήριο της κύριας δίκης, η αίτηση δε ανακλήσεως αυτών κατά το άρθρο 697 από λειτουργική άποψη επέχει χαρακτήρα ένδικου μέσου. Έτσι στερούνται του στοιχείου της οριστικότητας, δεν είναι ικανές καθαυτές να εμπνεύσουν τη νομολογία και ακόμη είναι στενότερα συνδεδεμένες με την κύρια (τακτική) διαφορά η οποία είτε είναι εκκρεμής είτε κατά τη συνήθη δυναμική πρόκειται να επακολουθήσει. Συνεπώς για την ταυτότητα του λόγου, όπως και επί των μη

οριστικών ή τελεσίδικων αποφάσεων της τακτικής διαδικασίας, πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν υπόκεινται σε αναίρεση υπέρ του νόμου, αφού και εδώ πρόκειται για ανακλητές (μη οριστικές) ως προς την εσώτερη ουσία τους αποφάσεις η τυχόν αναίρεση των οποίων, μολονότι δεν είναι δεσμευτική για τους διαδίκους, συνιστά αποδοκιμαστέα, για τους λόγους που αναφέρθηκαν, επέμβαση του ανώτατου δικαστηρίου επί συγκεκριμένης (τακτικής) διαφοράς μεταξύ ορισμένων διαδίκων που είναι ή πρόκειται να καταστεί εκκρεμής ενώπιον των κατώτερων δικαστηρίων. Η δυνατότητα να μην επακολουθήσει κυρία δίκη δεν παρέχει αποφασιστικό επιχείρημα για αντίθετη κρίση ανάλογο δε φαινόμενο μπορεί να εμφανιστεί και όταν μετά την έκδοση της μη οριστικής απόφασης οι διάδικοι αδρανούν. Το ανεπίτρεπτο της αναίρεσης υπέρ του νόμου στην εξεταζόμενη περίπτωση δεν επιβάλλεται μόνο από το χαρακτήρα και τη φύση της προσβαλλόμενης απόφασης αλλά καθιερώνεται και με τη διάταξη του άρθρου 699 του Κ.Πολ.Δ. Προηγούμενος το άρθρο 743 του Κ.Πολ.Δ. όπως ίσχυε πριν από την τροποποίησή του με το ν.δ. 958/1971, όριζε ότι "αποφάσεις δεχόμενες ή απορρίπτουσες αιτήσεις περί ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεις περί ανακλήσεως ή μεταρρυθμίσεως αυτών δεν υπόκεινται εις ανακοπήν ερημοδικίας, έφεσιν και αναψηλάφησιν, συγχωρείται όμως κατ' αυτών αναίρεσις δια τους εν άρθρω 578 λόγους". Υπό το καθεστώς αυτό βεβαίως, εφόσον, έστω για περιορισμένους λόγους, επιτρεπόταν η αναίρεση στους διαδίκους, ασφαλώς ήταν γενικώς επιτρεπτή και η αναίρεση υπέρ του νόμου. Η διάταξη όμως αυτή τροποποιήθηκε με το ως άνω ν.δ. και ήδη το προαναφερθέν άρθρο 699 του Κ.Πολ.Δ. ορίζει ότι "αποφάσεις που δέχονται ή απορρίπτουν αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεις για ανάκληση ή για μεταρρύθμιση των μέτρων αυτών δεν προσβάλλονται με κανένα ένδικο μέσο εκτός αν ορίζεται διαφορετικά". Στη σχετική αιτιολογική έκθεση αναφέρεται ότι "δια της γενομένης τροποποιήσεως απεκλείσθη η άσκηση αναίρεσης κατ' αποφάσεων περί ασφαλιστικών μέτρων, συνεπαγόμενη σημαντική επιβάρυνση του Αρείου Πάγου αλλά και μη δικαιολογούμενη εκ του χαρακτήρος των αποφάσεων τούτων". Η αναίρεση υπέρ του νόμου, όταν δεν παράγει αποτελέσματα έναντι των διαδίκων, δεν αποτελεί πράγματι ένδικο μέσο με τη συνήθη (στενή) έννοια, παραμένει όμως και στην περίπτωση αυτή ιδιόρρυθμο (με ευρεία έννοια) ένδικο μέσο, αφού κατατάσσεται στα ένδικα μέσα από τον ίδιο το νομοθέτη, δικάζεται από ανώτερο δικαστήριο με ορισμένη, όπως κι η αναίρεση των διαδίκων, διαδικασία, αφορά συγκεκριμένη απόφαση και συνεπάγεται την αναίρεση της (Ολομ. Α.Π. 36/1929 Θέμις 323). Για το λόγο αυτό το ζήτημα εντοπίζεται στο αν με την παραπάνω διάταξη ο νομοθέτης απέβλεψε στον αποκλεισμό μόνο της "τακτικής" αναίρεσης ή και της αναίρεσης υπέρ του νόμου. Η ενόψει του χαρακτήρα των προαναφερόμενων αποφάσεων επιβαλλόμενη τελολογική ερμηνεία, προς την οποία συμπορεύεται το αδιάσπαστο της διατύπωσης του νόμου και η ως άνω αιτιολογική έκθεση, δικαιολογεί πλήρως τη θέση ότι στο πεδίο εφαρμογής της διάταξης υπάγεται και η αναίρεση υπέρ του νόμου. Η άποψη δε ότι η τελευταία είναι επιτρεπτή και διότι το άρθρο 577 του Κ.Πολ.Δ. "ορίζει διαφορετικά" είναι έωλη.

Συνεπώς η κρινόμενη αίτηση έπρεπε να απορριφθεί ως απαράδεκτη.

B) Ως προς τη βασιμότητα.

Κατά το άρθρο 57 εδαφ. α του Α.Κ. "όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητά του έχει δικαίωμα να απαιτήσει να αρθεί η προσβολή και να μην επαναληφθεί στο μέλλον". Η προσωπικότητα περιλαμβάνει κάθε αγαθό που συνδέεται στενά με το πρόσωπο, ως ύπαρξη φυσική, ηθική, κοινωνική και πνευματική, όπως είναι η τιμή, η υπόληψη, η ελευθερία, η εθνικότητα ως στοιχείο προσδιοριστικό της ταυτότητας του ατόμου κ.α. Περαιτέρω το άρθρο 16 παρ. 1 του Συντάγματος καθιερώνει την ελευθερία της επιστήμης και της έρευνας, ενώ οι διατάξεις του άρθρου 14 παρ. 1,2 και 3 αυτού προστατεύουν την ελευθερία εκφράσεως και διαδόσεως των στοχασμών και απαγορεύουν την κατάσχεση, τη λογοκρισία ή κάθε άλλο ισοδύναμο προληπτικό μέτρο σε βάρος του τύπου που και ρητώς ανακηρύσσεται ελεύθερος. Η προστασία των ως άνω ελευθεριών, επειδή αποσκοπεί στη διαφύλαξη ύψιστων κοινωνικών αγαθών, καλύπτει (νομιμοποιεί) και προσβολές του δικαιώματος της προσωπικότητας που τυχόν ενυπάρχουν στην ενάσκησή τους, οι οποίες έτσι, εφόσον δεν προσβάλλεται η αξία του ανθρώπου, δεν είναι παράνομες διότι η προσωπικότητα, και αν θίγεται, έχει στη συγκεκριμένη περίπτωση υποδεέστερη σημασία σε σχέση με το αγαθό των ως άνω ελευθεριών. Αυτό συμβαίνει και όταν κατά τη σύνταξη γλωσσικού λεξικού, που είναι συγχρόνως επιστημονικό έργο, ο λεξικογράφος αναζητώντας συστηματικά και μεθοδικά την αλήθεια, καταγράφει τις ποικίλες σημασίες ή χρήσεις ορισμένων λέξεων ή φράσεων που θεωρούνται μειωτικές ή εξυβριστικές για ορισμένα πρόσωπα ή μέλη ευρύτερων κοινωνικών ομάδων, εφόσον ο ίδιος δεν υιοθετεί ούτε αποδέχεται τη σημασία αυτή. Στην προκείμενη υπόθεση το Μονομελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης, δικάζοντας κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, δέχτηκε, κατά πιθανολογήση, τα εξής περιστατικά: Ο Γεώργιος Μπαμπινιώτης, ως τακτικός καθηγητής της γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και Σύμβουλος του Υπουργείου Παιδείας, με επιτελείο βοηθών, συνέταξε ελληνικό λεξικό (ερμηνευτικό, ορθογραφικό και ετυμολογικό) με τίτλο "ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ", το οποίο εξέδωσε και έθεσε σε κυκλοφορία το νομικό πρόσωπο με την επωνυμία "ΚΕΝΤΡΟ ΛΕΞΙΚΟΛΟΓΙΑΣ". Στο λεξικό αυτό και στο λήμμα-λέξη Βούλγαρος αναφέρεται : " Βούλγαρος 1. αυτός που γεννήθηκε στη Βουλγαρία ή κατάγεται από εκεί, 2. (κατχρ. υβρισ.) ο οπαδός ή παίκτης ομάδας της Θεσσαλονίκης (κυρίως του ΠΑΟΚ)". Η λέξη "Βούλγαρος" (συνεχίζει το Πρωτοδικείο) με την ως άνω εξυβριστική έννοια χρησιμοποιείται από ασήμαντη μερίδα ποδοσφαιρόφιλων του νότου, σαν σύνθημα μάλλον παρά σαν έννοια της λέξης, μεμονωμένα, σποραδικά και χωρίς κάποια διάρκεια. Γι' αυτό και δεν αποτελεί "λήμμα που μπορούσε να έχει καταχωρηθεί σε λεξικό", η δε απάλειψή της από το συγκεκριμένο λεξικό "ουδόλως θα αναιρούσε την επιστημονικότητα του η οποία είναι δεδομένη". "Βάσει των παραδοχών αυτών έκρινε ότι η καταγραφή και διάδοση μέσω αυτής του ως άνω χαρακτηρισμού προσβάλλει την προσωπικότητα του αιτούντος και των υπέρ αυτού παρεμβάντων, κατοίκων Θεσσαλονίκης, οπαδών

των άνω ομάδων, διότι ενέχει αμφισβήτηση και σύγχυση ως προς την εθνική τους ταυτότητα, περαιτέρω δε διέταξε την απάλειψη της έννοιας αυτής του λήμματος Βούλγαρος με την ως άνω δεύτερη σημασία του από κάθε μελλοντική ανατύπωση ή έκδοση του λεξικού καθώς και από όσα αντίτυπα δεν έχουν διατεθεί στο αναγνωστικό κοινό ή βρίσκονται στα χέρια του Γεωργίου Μπαμπινιώτη και του Κέντρου Λεξικογραφίας. Όμως η υπό τα ως άνω δεδομένα "προσβολή" της προσωπικότητας δεν είναι παράνομη, αφού η απλή αναφορά-καταγραφή στο λεξικό ότι η λέξη "Βούλγαρος" χρησιμοποιείται καταχρηστικώς ως εξυβριστική ονομασία κατηγορίας φιλάθλων και αθλητών (παικτών) δεν ενέχει αποδοχή του χαρακτηρισμού αυτού από το συντάκτη, έγινε δε στα πλαίσια της συνταγματικώς κατοχυρωμένης και αξιολογικώς υπέρτερης ελευθερίας του τύπου και της επιστήμης. Πράγματι η ως άνω καταχώριση έγινε με την επιστημονική πεποίθηση του συντάκτη, ότι η ως άνω σημασία της λέξης "Βούλγαρος", έστω και αν αυτή χρησιμοποιείται μεμονωμένα, σποραδικά, παροδικά και από ασήμαντη μερίδα φιλάθλων του νότου, αποτελούσε "έννοια" της άνω λέξης και έπρεπε να καταγραφεί ως τέτοια, με τη διευκρίνιση μάλιστα, ότι η έννοια αυτή ήταν "καταχρηστική-υβριστική", η προσβολή δε, υπό τις προαναφερόμενες περιστάσεις της προσωπικότητας των ανωτέρω, δεν θίγει κατ' αντικειμενική κρίση, την ανθρώπινη "αξία" τους. Τα μέλη του δικαστηρίου Στέφανος Ματθίας (Πρόεδρος), Γεώργιος Βελλής, Χαράλαμπος Μυρσινιάς, Κων.Παπαλάκης (Αντιπρόεδροι) και Αρεοπαγίτες Εμμανουήλ Χαριτάκης, Αναστάσιος Καραγεώργης, Κωνσταντίνος Τζένος, Ηλίας Βλάσσης, Γεώργιος Κάππος, Γεώργιος Ρήγος, Γρηγόριος Φιλιππάτος, Αντώνιος Τωμαδάκης, Δημήτριος Σουλτανιάς, Δημήτριος Λινός, Θεόδωρος Λαφαζάνος και Γεράσιμος Φρούντζος (Αρεοπαγίτες) έχουν ειδικότερα τη γνώμη ότι ο λεξικογράφος δεν προσδίδει νόημα στις λέξεις ούτε τις χρησιμοποιεί με το όποιο νόημα έχουν προσλάβει από τη χρήση τους. Απλώς καταγράφει τις λέξεις με το γνωστό και δεδομένο νόημά τους, άσχετα αν η χρήση τους είναι συνήθης ή σπάνια, ανεξαρτήτως δε αν πρόκειται για κυριολεκτική ή καταχρηστική χρήση. Η καταγραφή, ενόψει τούτου, της λέξης "Βούλγαρος" υπό την επίμαχη έννοια στο προαναφερόμενο λεξικό, δεν ενέχει χρησιμοποίησή της ούτε υιοθέτησή της ούτε διάδοσή της ή οποιαδήποτε χρήση της, αλλ' αποτελεί απλή, ουδέτερη καταγραφή, η οποία μπορεί να είναι επιστημονικά ορθή ή μη, πάντως όμως είναι αξιολογικά άχρωμη. Επομένως δεν μπορεί να συνιστά προσβολή υπό την έννοια του άρθρου 57 ΑΚ, πολύ δε περισσότερο όταν στην καταχώριση η χρήση της λέξης χαρακτηρίζεται ως "καταχρηστική-υβριστική". Συνεπώς το δικαστήριο της ουσίας, που δέχτηκε ότι υπάρχει παράνομη προσβολή της προσωπικότητας και για το λόγο αυτό διέταξε, ως ασφαλιστικό μέτρο, την απάλειψη της προαναφερόμενης φράσης, κατά μεν τη μείζονα ως άνω γνώμη παραβίασε τις διατάξεις των άρθρων 57 του ΑΚ και 16 παρ. 1 εδ. α', 14 παρ. 1 του Συντάγματος, κατά δε την ελάσσονα ως άνω γνώμη του άρθρου 57 του ΑΚ. Πρέπει συνεπώς να αναιρεθεί υπέρ του νόμου η ως άνω απόφαση. Ακολούθως παρέλκει η εξέταση των παρεπόμενων αιτιάσεων του αναιρετηρίου, οι οποίες

αφορούν παραβίαση των διατάξεων των παρ. 2 και 3 του άρθρου 14 του Συντάγματος, ως συνέπεια του σφάλματος του δικαστηρίου της ουσίας σε σχέση με την ύπαρξη παράνομης προσβολής της προσωπικότητας. Εξάλλου πέντε μέλη, ήτοι οι Ιωάννης Τέτοκας, Ανδρέας Κατράκης, Κωνσταντίνος Κωστήρης, Πέτρος Κακκαλής και Γεώργιος Χριστόφιλος (Αρεοπαγίτες) έχουν τη γνώμη ότι η προσβαλλόμενη απόφαση θα έπρεπε να αναιρεθεί κατ' άρθρο 559 αριθ. 19 Κ.Πολ.Δ., λόγω ελλείψεως νόμιμης βάσεως, για τον ακόλουθο λόγο : Σε περίπτωση συγκρούσεως των συνταγματικώς προστατευόμενων έννομων αγαθών της ελευθερίας εκφράσεως των στοχασμών (άρθρο 14 παρ. 1 Συντ.) και της ελευθερίας της επιστήμης και της τέχνης (άρθρο 16 παρ. 1 Συντ.) με το επίσης συνταγματικώς προστατευόμενο έννομο αγαθό της προσωπικότητας (άρθρο. 5 παρ. 1-2 Συντ.), έκφανση της οποίας αποτελεί η τιμή και υπόληψη κάθε προσώπου, εφόσον η εναρμόνισή τους είναι ανέφικτη, πρέπει να σταθμίζεται η αξία της επιδιωκόμενης με την πρώτη ελευθερία πληροφόρησης του κοινού και της μέσω αυτής διακινδυνεύσεως του έννομου αγαθού της προσωπικότητας. Κατά τη στάθμιση δε αυτή θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι το δικαίωμα της προσωπικότητας είναι δικαίωμα-πλαίσιο, χαρακτηριζόμενο από την ενότητα της γενικής ρήτηρας με την οποία κατοχυρώνεται από την έννομη τάξη. Οσάκις δε το αγαθό της προσωπικότητας έλθει σε σύγκρουση με την ελευθερία εκφράσεως των στοχασμών και την ελευθερία της επιστήμης και της τέχνης, επιβάλλεται η στάθμιση του αγαθού αυτού με το εύλογο δικαίωμα του κοινού για πληροφόρηση μέσω των δύο άλλων ελευθεριών, αρκεί να μην πλήττεται ο πυρήνας του δικαιώματος της προσωπικότητας, δηλαδή η αξία του ανθρώπου. Στην προκειμένη περίπτωση το Μονομελές Πρωτοδικείο, μολονότι είχε προ αυτού, με τα όσα παραπάνω δέχτηκε, σύγκρουση του δικαιώματος του καθ' ου η αίτηση, καθηγητή της γλωσσολογίας, να εκφράζει ελευθέρως τους στοχασμούς του και να ασκεί ελεύθερα την επιστήμη του με το δικαίωμα της προσωπικότητας του αιτούντος Θ. Ασπασίδη, έκρινε ότι τα όσα παραπάνω ο πρώτος αναφέρει στο "Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας" που συνέταξε, υπό το λήμμα-λέξη "Βούλγαρος", είναι υβριστικά για τον αιτούντα και αποτελούν παράνομη προσβολή της προσωπικότητάς του, χωρίς όμως να προβεί προηγουμένως, όπως όφειλε, στη στάθμιση των συγκρουόμενων ενταύθα ως άνω έννομων αγαθών που προστατεύονται συνταγματικώς, και, μέσω της σταθμίσεως αυτής, στη διαπίστωση αν ενταύθα προστατευτέο ήταν ως υπέρτερο αγαθό το της προσωπικότητας του αιτούντος. Έτσι, όμως, διέλαβε στην απόφασή του ελλειπείς και ανεπαρκείς αιτιολογίες, σε σχέση με το ουσιώδες για την έκβαση της δίκης ζήτημα αυτό, και τη στέρηση από τη νόμιμη βάση της, επομένως έπρεπε να αναιρεθεί για το λόγο αυτό.

Εντεκα όμως μέλη της Ολομέλειας, ήτοι οι Θεόδωρος Τόλιας, Κωνσταντίνος Λυμπερόπουλος (Αντιπρόεδροι) και Γεώργιος Σταθείας, Μιχαήλ Καρατζάς, Γεώργιος Μπούτσικος, Χαράλαμπος Γεωργακόπουλος, Αριστείδης Κρομμύδας, Γεώργιος Νικολόπουλος, Λουκάς Λυμπερόπουλος, Λέανδρος Ρακιντζής και Θεόδωρος Μπάκας (Αρεοπαγίτες) έχουν τη γνώμη ότι η κατά το

άρθρο 57 του Α.Κ. προσβολή της προσωπικότητας μπορεί να αναφέρεται σε οποιοδήποτε στοιχείο προσδιοριστικό της ταυτότητας του ανθρώπου, όπως εκείνο της εθνικής καταγωγής του και της βάσει αυτής εντάξεώς του σε συγκεκριμένη εθνότητα. Υπό τις άνω συνεπώς περιστάσεις υπάρχει προσβολή της προσωπικότητας των αναιρεσιβλήτων και είναι παράνομη, όπως ορθώς έκρινε η προσβαλλομένη, γι' αυτό και έπρεπε να απορριφθεί ως αβάσιμος ο μοναδικός λόγος αναίρεσης (άρθρο 559 αρ. 1 Κ.Πολ.Δ.) που αναφέρεται σε παραβίαση των διατάξεων των άρθρων 57 ΑΚ, 16 παρ. 1 εδ. α' και 14 παρ. 1-3 του Συντάγματος. Ειδικότερα, εφόσον, κατά τις παραδοχές της αποφάσεως, η χρησιμοποίηση της λέξεως "Βούλγαρος" με την ως άνω υβριστική έννοια γινόταν από περιορισμένη μερίδα ποδοσφαιρόφιλων του νότου και μάλιστα "μεμονωμένα, σποραδικά και χωρίς κάποια διάρκεια", δεν ανταποκρινόταν η καταχώριση στην επιδίωξη του λεξικογράφου Γεωργίου Μπαμπινιώτη να παρουσιάσει στο κοινό την κοινή γλώσσα των Ελλήνων. Αντιθέτως με την καταχώριση αυτή επισημοποιείτο και μονιμοποιείτο μια κατάσταση "περιθωριακή" πράγματι, για την οποία όμως παρεχόταν με την καταχώριση η πεπλανημένη εντύπωση, ότι νομίμως χρησιμοποιείτο η προσβλητική λέξη. Συνεπώς η ως άνω καταχώριση αποτελεί προσβολή και δεν συγχωρείται βάσει δικαιώματος του Γεωργίου Μπαμπινιώτη παρεχόμενου σ' αυτόν στα πλαίσια της ελευθερίας της επιστήμης (άρθρο 16 παρ. 1 Συντάγματος) και της ελευθερίας εκφράσεως (άρθρο 14 παρ. 1 Συντάγματος). Τα παρεχόμενα με τις διατάξεις αυτές δικαιώματα ισχύουν μόνο στη σχέση μεταξύ κράτους και ατόμου και όχι οριζοντίως, δηλ. στη σχέση ατόμου προς άτομο, χωρίς μάλιστα να υπάρχει μεταξύ τους σχέση εξουσιάσεως υπό οποιαδήποτε μορφή. Σε κάθε περίπτωση όμως τα δικαιώματα αυτά δεν λειτουργούν χωρίς περιορισμούς και σχετικοποιούνται. Έτσι σε περίπτωση σύγκρουσης αυτών προς δικαιώματα προστατευόμενα από άλλες συνταγματικές διατάξεις, όπως εκείνες των άρθρων 2 παρ. 1 και 5 παρ. 1 που αναφέρονται στην προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της ελεύθερης ανάπτυξης του ανθρώπου, η ελευθερία της επιστήμης δεν έχει κανένα προβάδισμα, διότι η Πολιτεία δεν αναγορεύει το δικαίωμα της επιστημονικής ελευθερίας σε απόλυτη ελευθερία. Η ελευθερία της επιστήμης δεν δίδει στον επιστήμονα το δικαίωμα να διαπράττει εγκλήματα, όπως εκείνο της προσβολής της τιμής άλλου (άρθρα 361 επ. ΠΚ). Στην περίπτωση αυτή, ενόψει και των ισχυουσών στο χώρο του ιδιωτικού δικαίου γενικών ρητρών, όπως εκείνη της απαγορεύσεως της καταχρηστικής ασκήσεως του δικαιώματος (άρθρο 281 ΑΚ), η σύγκρουση μεταξύ των αντιπαραβαλλόμενων ατομικών δικαιωμάτων αίρεται με τη στάθμιση, κατά περίπτωση, των εκατέρωθεν συμφερόντων. Τα ατομικά δικαιώματα που θεμελιώνονται στις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος, δηλαδή εκείνα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της ελεύθερης ανάπτυξης του ανθρώπου, ως αναφερόμενα στην ανθρώπινη προσωπικότητα και στην κεντρική θέση του ανθρώπου μέσα στην κοινωνία, πρέπει να θεωρούνται, κατ' αρχήν, επικρατέστερα. Σε κάθε όμως περίπτωση ο καθορισμός της προτεραιότητας μεταξύ των συγκρουόμενων δικαιωμάτων είναι

ζήτημα πραγματικό και στην κρινόμενη περίπτωση το Μονομελές Πρωτοδικείο σιωπηρώς και ανελέγκτως έδωσε την προτεραιότητα στο δικαίωμα προστασίας της προσωπικότητας του αναιρεσιβλήτου Θεόδωρου Ασπασίδη και των υπέρ αυτού παρεμβάντων. Εξάλλου περίπτωση εφαρμογής της διατάξεως του άρθρου 367 ΠΚ, κατά την οποία αίρεται ο άδικος χαρακτήρας της πράξεως στις απαριθμούμενες σ' αυτή περιπτώσεις, δεν συντρέχει εν προκειμένω, αφού, κατά το αναιρετήριο, δεν φέρεται η διάταξη αυτή ως παραβιασθείσα και επομένως δεν υπάρχει σχετικός αναιρετικός λόγος, αλλ' ούτε και πρόκειται για νόμιμη άσκηση δικαιώματος κατά τα άρθρα 14 παρ. 1 και 16 παρ. 1 του Συντάγματος, αφού προτεραιότητα είχαν οι διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος, στις οποίες και δόθηκε.